

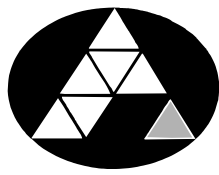
POHJOIS-KARJALAN AMMATTIKORKEAKOULU
Sosiaalialan koulutusohjelma

Merja Kuukasjärvi

VANHEMMUUDEN TUKEMINEN

Perheentalo Joensuu -suunnitteluhankkeessa mukana olleiden eri tahojen
työntekijöiden käsityksiä vanhemmuuden tukemisesta

Opinnäytetyö
Marraskuu 2011

POHJOIS-KARJALAN
AMMATIKORKEAKOULU

OPINNÄYTETYÖ
Marraskuu 2011
Sosiaalialan koulutusohjelma

Tikkarinne 9
80200 JOENSUU
p. (013) 260 600

Tekijä
Merja Kuukasjärvi

Nimeke
VANHEMMUUDEN TUKEMINEN
Perheentalo Joensuu -suunnitteluhankkeessa mukana olleiden eri tahojen
työntekijöiden käsityksiä vanhemmuuden tukemisesta

Tiivistelmä

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli tutkia Perheentalo Joensuu -suunnitteluhankkeessa mukana olleiden eri tahojen työntekijöiden käsityksiä vanhemmuuden tukemisesta, miten työntekijät käsittävät vanhemmuuden tukemisen ja miten vanhemmuutta voidaan tukea Perheentalossa. Tutkimuksen tavoitteena oli saada uutta tietoa vanhemmuuden tukemisen ajankohtaisista tarpeista ja haasteista sekä selvittää, eroavatko työntekijöiden käsitykset vanhemmuuden tukemisesta toisistaan. Vanhemmuuden tukeminen on keskeinen osa lapsiperheiden kanssa tehtävää työtä, joten lapsiperhepalveluita kehitettäessä on hyödyllistä tietää vanhemmuuden tukemisen ajankohtaiset tarpeet ja haasteet.

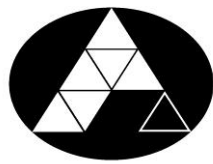
Opinnäytetyö on laadullinen tutkimus. Aineisto kerättiin kahdeksan työntekijän teemahaastattelulla elokuussa 2011. Haastatteluun valittiin Perheentalo Joensuu -suunnitteluhankkeessa mukana olleet lasten, vanhempien tai perheiden kanssa tekemisissä olevat tahot. Jokaisen tahon yhtä työntekijää haastateltiin. Tutkimusaineisto analysoitiin aineistolähtöisellä sisälönanalyysillä.

Opinnäytetyön tutkimustulosten perusteella vanhemmuuden tukeminen on työntekijöiden mukaan oman osaamisen antamista vanhemmille, tiedon jakamista, konkreettista apua sekä ajan, paikan ja mahdollisuuksien tarjoamista perheille. Keskeisimmät merkitykset vanhemmuuden tukemisella ovat perheen arjen sujumisen helpottuminen sekä vanhempien voimaantumisen. Tulevan Perheentalon kannalta keskeistä vanhemmuuden tukemisessa on toimia matalan kynnyksen kohtaamispaikkana ja tarjota monipuolisia tukivaihtoehtoja sekä tehdä ennaltaehkäisevää työtä. Jatkotutkimusideana voisi olla vanhempien omien kokemusten tutkiminen vanhemmuuden tukemisesta tai selvittää myöhemmin, miten Perheentalo on onnistunut tukemaan vanhemmuutta.

Kieli
suomi

Sivuja 72
Liitteet 5
Liitesivumäärä 6

Asiasanat
vanhemmuuden tukeminen, vanhemmuus, lapsiperhe, perhekeskus

NORTH KARELIA
UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

THESIS
November 2011
Degree Programme in Social Services
Tikkarinne 9
80200 JOENSUU
FINLAND
Tel. +358 (0)13 260 600

Author
Merja Kuukasjärvi

Title
PARENTING SUPPORT
Conceptions about Parenting Support of the Workers in Different Organizations
Involved in the Planning Project Family House Joensuu

Abstract

The purpose of this thesis was to research conceptions about parenting support of the workers in different organizations involved in the planning project Family House Joensuu, what the employees see as parent supporting and how parenthood can be supported in the Family House. The aim of the research was to gain new information about the current needs and challenges of parenting support and to examine if the conceptions of the workers differ from each other. Parenting support is an essential part of work done with families, so when improving the services of families it is useful to know the current needs and challenges of parenting support.

The thesis was carried out as a qualitative research. The material for this study was gathered in August 2011 by interviewing eight people in different organizations using theme interview. The organizations work with children, parents or families and are involved in the project Family House Joensuu. The material was analysed by material based content analysis.

The results of this study showed that workers see parenting support as a way to share one's own profession, to share information, concrete help and to offer time, place and possibilities for families. The essential meanings of parenting support are the easing of daily life and empowerment of the parents. Essential for the future Family House is to serve as a low-threshold meeting place, offer versatile support and do preventive work. The research could continue by studying parents' experiences of parenting support or, at a later stage, examining how the Family House has succeeded in parenting support.

Language
Finnish

Pages 72
Appendices 5
Pages of Appendices 6

Keywords
Parenting support, parenthood, families with children, family centre

SISÄLTÖ

TIIVISTELMÄ

ABSTRACT

1	JOHDANTO	6
2	NYKYPÄIVÄN LAPSUUS JA LAPSIPERHEET	7
2.1	Perhemuodot	7
2.2	Lapsuus ja lasten hyvinvointi	8
3	VANHEMMUUS	9
3.1	Vanhemmuuden roolit lapsen eri kehitysvaiheissa	11
3.2	Riittävä vanhemmuus	13
3.3	Huoli vanhemmuudesta ja lapsuudesta	14
4	VANHEMMUUDEN HAASTEET	15
4.1	Vanhempien ero	16
4.2	Työ ja taloudelliset vaikeudet	17
4.3	Vanhempien päihde- ja mielenterveysongelmat	20
4.4	Erityislapsi perheessä	21
5	VANHEMMUUDEN TUKEMINEN	22
5.1	Vanhemmuuden tukeminen ehkäisevänä lastensuojeluna	24
5.2	Varhainen puuttuminen	25
5.3	Vanhemmuuden tukemisen muodot	25
5.4	Voimaantuminen	28
5.5	Aikaisemmat tutkimukset vanhemmuuden tukemisesta	29
6	SOSIAALI- JA TERVEYSALAN JÄRJESTÖT PALVELUNTUOTTAJINA	30
6.1	Sosiaali- ja terveysalan järjestöjen tehtävät	32
6.2	Perhekeskukset	32
7	PERHEENTALO JOENSUU	34
8	TUTKIMUKSEN TARKOITUS JA TUTKIMUSKYSYMYKSET	36
9	TUTKIMUKSEN TOTEUTUS	37
9.1	Tutkimusmenetelmät	37
9.2	Tutkimuksen aineisto ja aineiston keruu	39
9.3	Aineiston käsittely ja analyysi	39
10	TULOKSET	42
10.1	Nykyajan vanhemmuus	42
10.2	Käsitykset vanhemmuuden tukemisesta	45
10.3	Tämänhetkiset vanhemmuutta tukevat palvelut	48
10.4	Ennaltaehkäisevän vanhemmuuden tukemisen merkitykset	51
10.5	Vanhemmuuden tukemisen haasteet	53
10.6	Perheentalo vanhemmuutta tukevana palveluna	57
11	POHDINTA	60
11.1	Johtopäätökset	60
11.2	Opinnäytetyöprosessin luotettavuus ja eettisyys	65
11.3	Kehittämis- ja jatkotutkimusideat	67
	LÄHTEET	69

LIITTEET

Liite 1	Vanhemmuuden roolikartta
Liite 2	Tutkimuslupahakemus
Liite 3	Teemahaastattelurunko
Liite 4	Analyysipolku
Liite 5	Esimerkki aineiston luokittelusta

1 JOHDANTO

Tein opinnäytetyöni Joensuun Pelastakaa Lapset ry:lle. Pelastakaa Lapset ry:n Itä-Suomen aluetoimisto on yhteistyökumppaneiden avulla lähtenyt suunnittelemaan Joensuuhun lapsiperheiden matalan kynnyksen kohtaamispaikkaa ja yhteisötaaloa eli Perheentaloa. Perheentalo on tarkoituksenaan koota erilaisia lapsiperheiden palveluita. Itse sain kuulla Perheentalosta sen suunnitteluvaiheessa ja kiinnostuin ideasta. Otin yhteyttä Pelastakaa Lapset ry:n Itä-Suomen aluetoimistoon keväällä 2011, jonka jälkeen yhteisten keskustelujen pohjalta päätin tehdä vanhemmuuden tukemiseen liittyvän opinnäytetyön.

Opinnäytetyön tarkoituksena oli selvittää Perheentalo Joensuu -suunnitteluhankkeessa mukana olleiden tahojen työntekijöiden käsityksiä vanhemmuuden tukemisesta sekä löytää keinoja, joilla vanhemmuutta voidaan Perheentalossa tukea. Päädyin tekemään laadullisen tutkimuksen ja käytin aineistonkeruumenetelmänä teemahaastattelua. Itse olin kiinnostunut tutkimuksen tekemisestä, koska en ole aiemmin samanlaista työtä tehnyt. Olin myös kiinnostunut löytämään ajankohtaista tietoa vanhemmuuden tukemisesta. Olen suorittanut kaikki opiskeluuni liittyvät harjoittelut lasten, nuorten tai perheiden parissa erilaisissa työpaikoissa ja vanhemmuuden tukeminen on ollut läsnä kaikissa harjoitteluissani. Olen kokenut vanhemmuuden tukemisen tärkeäksi, mutta olen myös huomannut, että vanhemmuuden tukeminen ei ole yksiselitteinen asia, joten halusin perehtyä aiheeseen tarkemmin. Vanhemmuuden tukeminen on ollut ajankohtainen keskusteluaihe viime vuosien aikana, ja halusin tällä työllä löytää konkreettista tietoa siitä, mitkä ovat tällä hetkellä vanhemmuuden tukemisen keskeiset aiheet, jotta Perheentalossa voitaisiin tukea vanhemmuutta ennaltaehkäisevästi.

Opinnäytetyöni koostuu teoriaosuudesta, jossa käsittelen nykypäivän lapsiperhettä ja lasten hyvinvointia, vanhemmuutta, vanhemmuuden haasteita sekä vanhemmuuden tukemista, sosiaali- ja terveysalan järjestöjen roolia palveluntuottajana sekä Joensuun Perheentaloa. Tämän jälkeen kuvaan tutkimukseni tarkoitusta, toteutusta sekä tutkimukseni tuloksia. Lopuksi yhdistän saamani tutkimustulokset teoretietoon johtopäätöksien muodossa ja päätän opinnäytetyöni pohdintaan opinnäytetyöprosessin luotettavuudesta, eettisyydestä sekä mahdollisista jatkotutkimusideoista.

2 NYKYPÄIVÄN LAPSUUS JA LAPSIPERHEET

2.1 Perhemuodot

Tilastokeskuksen määritelmän mukaan perheeseen kuuluu yhdessä asuvat avio- tai avoliitossa olevat henkilöt ja heidän lapsensa, toinen vanhemmista lapsineen sekä lapsettomat avio- ja avopuolisot. Lapsiperheitä ovat perheet, joissa on vähintään yksi alle 18-vuotias lapsi ja jos vanhemmat asuvat erillään, lapsen perheenä pidetään sitä perhettä, jossa hän asuu vakinaisesti. Perheen käsitteen määrittely on kuitenkin käytännössä hankalaa, sillä perhe on aika- ja kulttuurisidonnaista ja erilaiset perhemuodot ovat moninaistuneet. (Koskela 2008, 7.)

Erilaiset perhemuodot ovat normalisoituneet nyky-yhteiskunnassa. Samalla myös keskustelu erilaisten perhemuotojen vaikutuksista ja riskeistä lapsen hyvinvoinnille on lisääntynyt. (Nätkin 2003, 17.) Perheiden monimuotoisuuden lisääntymisen seurauksena perinteisen ydinperheen lisäksi on olemassa pariskuntia, yksinhuoltajaperheitä, avioero-perheitä, uusperheitä, adoptioperheitä sekä sateenkaariperheitä (Ijäs 2009, 16). Huolta on herättänyt naisten urakeskeisyyden, yksinhuoltajuuden, homo- tai lesbovanhemmuuden sekä päihteiden käytön aiheuttamat riskit. Lastenpsykiatri Tytti Solantauksen (2001) mukaan haasteet ovat kuitenkin samanlaisia kaikenlaisissa perheissä ja ne liittyvät parisuhteen ongelmiin, riitaisuuteen, väkivaltaan sekä työn ja perheen yhteensovittamiseen. (Nätkin 2003, 31.)

Perhe on muun muassa talous-, kommunikaatio-, valta-, tunne-, toiminta- ja tukisysteemi. Hyvin toimivana perheenä pidetään perhettä, joka sopeutuu elämän erilaisiin muutoksiin sekä arjen rutiineihin. Hyvin toimiva perhe antaa perheenjäsenille voimia ja luo turvallisuuden tunnetta. Toimivassa perheessä voi näyttää erilaisia tunteita ja perheessä pystytään keskustelemaan vaikeistakin asioista. Hyvin toimivassa perheessä yhdessä toimiminen perustuu yhdessä sovittuihin sääntöihin, eikä perheen valtasuhteet ole vääristyneet. Perhe säätelee toimintaansa itsenäisesti, mutta perheen toimivuuden kannalta myös toimivat suhteet ympäristöön ovat tärkeitä. (Vilén, Vihunen, Vartiainen, Sivén, Neuvonen & Kurvinen 2006, 67.)

2.2 Lapsuus ja lasten hyvinvointi

Sosiaalisesti konstruoitu lapsi tarkoittaa lapsuuskäsitystä, jonka mukaan lapsuus nähdään yhteiskunnan rakenteellisena osana sekä paikallisena, muuttavana ja jatkuvasti uudestaan rakentuvana. Yhteiskunnassamme lapsuus käsitetään iän, perheen, asiantuntijapuheiden sekä kehityksen kautta ja lapsuutta ylläpidetään ja määritellään normien ja sääntöjen avulla. (James, Jenks & Prout 1998, Kuivakangas 2002, 42 mukaan.) Lapsuutta ei tarkastella nykyään ainoastaan aikuiseksi kasvamisen ja sosiaalistumisen kautta, eikä lapsia pidetä enää ainoastaan hoidon tai suojelun kohteena, vaan itse lapsuutta pidetään tärkeänä elämänvaiheena (Strandell 1995, Nätkin 2003, 25 mukaan). Lapsen perhe ja ympäristö vaikuttavat lapseen monella tavalla, joten lasta tulee tarkastella osana ympäristöään ja perhettään, lapsen omasta tilanteesta katsottuna. Lapsen kasvu ja kehitys on riippuvainen vuorovaikutuksesta ympäristön kanssa. Lapsi rakentaa omaa käsitystään itsestään ja ympäristöstään, mutta samalla myös vaikuttaa ympäristöönsä aktiivisena osallistujana. (Vilén ym. 2006, 10.)

Takaamalla yhteiskunnan perusrakenteiden toimivuus, voidaan tukea lasten hyvinvointia. Tämän lisäksi lapset tarvitsevat lähelleen aikuisia, jotka huolehtivat lasten arkielämän turvallisuudesta. Lasten hyvinvointipolitiikkaan vaaditaan samanaikaisia toimia sosiaali- ja terveysalalla, koulutuksessa, työvoima-, asunto- ja kulttuuripolitiikassa, jotta voidaan ehkäistä kasautuvaa ja sukupolvelta toiselle siirtyvää huono-osaisuutta lapsiperheissä. Lasten hyvinvointia voidaan parantaa myös pitämällä huolta vanhempien hyvinvoinnista. (Törrönen 2001, 154.) Lasten hyvinvointi on aina yhteydessä vanhempien hyvinvointiin, työelämään ja sen muutoksiin sekä yleiseen perhe- ja yhteiskuntapolitiikkaan. Hyvinvointi muodostuu arjen pienistä asioista ja arjen turvallisuudesta. (Vornanen 2001, 39.) Lasten hyvinvointi riippuu myös koko perheen hyvinvoinnista sekä vanhempien parisuhteen ja vanhemmuuden laadusta (Vilén ym. 2006, 15).

Lasten pahoinvoinnilla voidaan tarkoittaa lasten toiveiden tukahduttamista, lapsen mitättömistä henkisesti, emotionaalisesti, sosiaalisesti ja fyysisesti. Lasten pahoinvointi johtaa myös yhteiskunnalliseen epätasa-arvoisuuteen. (Törrönen 1994, Kuivakangas 2002, 32 mukaan.) Lasten pahoinvoinnin nähdään myös usein olevan yhteydessä siihen, että aikuiset välttelevät vastuutaan lastensa kasvattajina. Vanhempien väsyminen, kiireisyys ja kasvatusotteen heikentyminen voivat johtaa lasten pahoinvointiin. (Kuivakangas

2002, 34.) Viimeaikoina on tehty useita havaintoja lasten ja nuorten pahoinvoinnin lisääntymisestä esimerkiksi lastenpsykiatristen palveluiden jonojen kasvamisessa. Myös syrjäytymisriski koskee yhä nuorempia lapsia. (Korhonen 2002, 53.)

3 VANHEMMUUS

Vanhemmuus alkaa lapsen syntymästä ja kestää läpi elämän. Vanhemmuuden tehtävä ja rooli muuttuvat lapsen kasvamisen myötä ja vanhemmuuteen vaikuttavat vanhemman tämän hetkinen elämäntilanne, perheen kehitysvaihe sekä perheen sisäiset ja ulkoiset voimavarat. Kokemukset omasta lapsuudesta ja vanhemmuudesta sekä käsitys omasta kyvystä toimia vanhempana vaikuttavat vanhemmuuteen. Vanhemmuutta muokkaavat sekä lasten kehitysvaiheet että parisuhteen kehitysvaiheet. Jokainen lapsi syntyy aina uuteen perhetilanteeseen, mikä tuottaa uudenlaista ja ainutkertaista vanhemmuutta. (Järvinen, Lankinen, Taajamo, Veistilä & Virolainen 2007, 90–92.)

Vanhemmuus voi olla biologista, juridista, psyykkistä ja sosiaalista. Biologinen vanhemmuus tarkoittaa geeniperimän siirtämistä lapselle. Psyykkinen vanhemmuus tarkoittaa sitä, että lapsi kokee aikuisen tunnetasolla vanhemmakseen. Sosiaalinen vanhemmuus tarkoittaa vanhempaa, joka huolehtii lapsen arjen sujumisesta ja käytännön asioista. Juridinen vanhemmuus tarkoittaa lapsen huoltajuutta, joka on määritelty sopimuksella tai oikeuden määräyksellä. (Vilén ym. 2006, 86.)

Lapsen fyysisistä tarpeista huolehtiminen, lapsen kasvattaminen ja opettaminen sosiaalisuuteen, yhteiskunnan sääntöihin ja kulttuurin jäseneksi ovat vanhemmuuden tärkeimpiä tehtäviä. Myös lapsen ohjaaminen monimuotoisessa arvojen ristiriidassa ja lapsen tukeminen löytämään oma maailmankuvansa ja tapansa elää ovat vanhemmuuden tärkeimpiä tehtäviä. Vanhemmuudessa voi aina kehittyä ja kasvaa, eikä täydellistä vanhemmuutta ole olemassa. Kuitenkin jokaisella vanhemmalla on oma käsityksensä riittävän hyvästä vanhemmuudesta. (Järvinen ym. 2007, 91.) Lapsen ja aikuisen välinen ihmissuhde on ensisijaista vanhemmuudessa ja vanhemmuus on myös inhimillistä kasvua ja kypsymistä tuottava suhde. Samalla kun aikuinen kasvattaa lastaan, mahdollistuu myös aikuiselle elinikäinen tilaisuus kasvaa ihmisenä. Lapsen kasvaminen ja kehittyminen

nen myös jatkuvasti muokkaa vanhemman vanhemmuutta. Vanhempi joutuu pohtimaan omaa vanhemmuuttaan uusissa tilanteissa lapsen kasvaessa ja kehittyessä. (Tamminen 2004, 69.)

Omien lapsuusmuistojen ja -kokemusten läpikäyminen on tärkeää, sillä vanhemmuutta rakennetaan oman lapsuuden kautta. Samalla vanhempi rakentaa käsitystään omien vanhempiansa vanhemmuudesta. Vanhemmuus rakentuu myös tämän hetken ihmissuhteiden ja kokemusten perusteella, sillä vanhemmuus on tähän aikaan ja paikkaan sidottua. Vanhemmuutta rakennetaan myös tulevaisuuteen suuntautumisen kannalta. Vanhemmat miettivät miten he onnistuvat tämän lapsen vanhempana ja luovat suhdetta lapseensa. (Tamminen 2004, 70–72.)

Yhteisö ja yhteiskunta vaikuttavat vanhemmuuteen ja siihen, miten yhteisössä yksilöitä kasvatetaan. Nykypäivän kiireisessä ja modernissa yhteiskunnassa ei aina välttämättä ole riittävästi aikaa yhdessä lapsen kanssa kasvamiseen arjen yhdessäolon kautta. Vanhemmuus tapahtuu vastavuoroisessa toiminnassa lapsen kanssa, mikä määrittyy lapsen perustarpeiden sekä vanhemman ja yhteisön kasvatustavoitteiden kautta. Nykyajan vanhemmuus on siis yksityistä, yhteisöllistä ja yhteiskunnallista. Vanhemmuudessa on kyse pienistä arkipäivän valinnoista ja toiminnoista. (Tamminen 2004, 72–76.) Nykyään vanhemmuudessa korostetaan jaettua vanhemmuutta sekä vanhempien ja ammattilaisten kesken jaettua hoivavastuuta (Nätkin 2003, 29). Vanhemmat joutuvat luomaan oman suhteensa lapsuuden kahteen näkökulmaan: omaan lapseensa kasvavana ja kehittyvänä yksilönä sekä kulttuurisesti määrittävään lapsuuteen, joka yhdistää tiettyä lapsisukupolvea (Korhonen 2002, 62).

Lasten perusturvallisuuteen vanhemmuudella on suuri vaikutus. Lasten perusturvallisuudesta riippuu se, miten he reagoivat ympärillään oleviin asioihin ja miten heidän oma persoonansa pääsee esiin. (Kristeri 1999, 13.) Lapset kasvavat aikuisiksi, kun he turhautuvat vanhempien kykyyn vastata heidän tarpeisiinsa ja lapset alkavat itse kantaa vastuutaan omista tarpeistaan (Kristeri 1999, 14).

3.1 Vanhemmuuden roolit lapsen eri kehitysvaiheissa

Lapsen hoidosta ja hyvinvoinnista vastuun kantaminen ovat vanhemmuuden keskeisiä tehtäviä, joihin vanhemmiksi tulevien äidin ja isän tulisi kasvaa (Sevón & Huttunen 2002, 72). Vanhemmuuteen kasvaminen on suuri elämänmuutos vanhemmille, ja tulevaan vanhemmuuteen voi liittyä sekä positiivisia että negatiivisia mielikuvia ja kokemuksia. Uusi elämäntilanne voi aiheuttaa myös pelkoa ja epävarmuutta tulevissa vanhemmissa. Vanhemmuuteen kasvamisesta auttaa parisuhteen ja molempien vanhempain psyykkinen hyvinvointi. (Vilén ym. 2006, 93–94.) Nykyisin useimmat lapset syntyvät perheeseensä toivottuna, odotettuna ja suunniteltuna (Sevón & Huttunen 2002, 80). Vanhemmaksi tultaessa vanhempain on pohdittava muuttuvaa suhdetta itseensä, muuttuvaa suhdetta puolisoonsa, suhdettaan tulevaan lapseen, muuttuvaa suhdetta omiin vanhempiinsa sekä muuttuneita elämäolosuhteita (Viljamaa 2003, 14).

Jacob Levy Morenon (1889-1974) rooliteorian mukaan vanhemmuus muodostuu erilaisista pää- ja alaroleista. Morenon mukaan vanhemmuuden roolit muuttuvat suhteessa lapsen iän mukaisesti kehitystehtäviin ja niihin liittyviin tarpeisiin. Morenon teoriaan perustuen Varsinais-Suomen lastensuojelukuntayhtymä on kehittänyt vanhemmuuden roolikartan (liite 1), jonka avulla vanhemmuuden eri rooleja voi tarkastella. Vanhemmuuden roolikartan mukaan vanhemmuuden keskeiset osa-alueet eli pääroolit ovat elämän opettaja, ihmissuhdeosaaja, rakkauden antaja, huoltaja sekä rajojen asettaja. Vanhemman rooleja voi omaksua vanhemmuuden kokemuksen kautta ja roolit voivat olla ylikehittyneitä, alikehittyneitä tai ne voi olla luontevasti käytössä. (Tapio, Seppänen, Hyppönen, Janhunen, Prusila, Salo, Toivanen & Vilén 2010, 137–138.)

Vauvaikäinen lapsi (0–2 vuotta) on täysin riippuvainen vanhempiensa huolenpidosta ja tarvitsee vanhempia huolehtimaan hänen perustarpeistaan. Säännöllisen ja johdonmukaisen hoidon ja huolenpidon myötä lapsi kokee olonsa turvalliseksi ja hyväksytyksi. Vauvaikäinen lapsi kaipaa vanhemmaltaan hoitamisen ja sylissä pitämisen lisäksi aktiivista seuraa. Vauva on syntymästään asti valmis vuorovaikutukseen, joten vauva kaipaa empaattista aikuista hoitajakseen. Vauvalle alkaa varhaisten ihmissuhteiden myötä muodostua käsitys itsestään, muista ihmisistä ja ympäristöstä. (Tapio ym. 2010, 140–142.)

Leikki-ikäisen lapsen (2–6 vuotta) vanhemman tehtävänä on arjen rutiinien avulla luoda rajoja ja turvallisuutta omia rajojaan ja tahtoaan opettelevalle ja kokeilevalle lapselle. Toisaalta lapsi tarvitsee vanhemmaltaan myös kannustusta toimiinsa ja yrityksiinsä. Leikki-ikäinen lapsi haluaa tehdä asioita itse ja vanhemman tulee kannustaa lapsen itsenäisyyttä sekä tukea ja kehua lasta. Lapsi kaipaa vanhemmalta tukea sekä lapsen tunteisiin ja kokemuksiin vastaamista. Leikki-ikäinen lapsi on kiinnostunut ympäristöstään ja lapsi pohtii kysymyksiä oikeasta ja väärästä. Lapsi oppii myös vanhempien mallista nopeasti, joten vanhempien tekojen ja sanojen tulisi olla yhdenmukaisia. Leikki-ikäiselle myös omat kaverit tulevat tutuiksi ja merkityksellisiksi. (Tapio ym. 2010, 140–142.)

Kouluikäiselle (7–11 vuotta) lapselle tulee uudenlaista vastuuta omista asioistaan ja vanhemman tulee tukea lapsen harjoittelua omatoimisuuteen. Kuitenkaan lapselle ei voi antaa vastuun kantamista kaikista asioistaan. Vanhemman tulee seurata asioiden sujumista ja tarvittaessa puuttua toimintaan sekä kantaa päävastuu lapsen asioista. Vaikka lapsi ottaa kouluiässä etäisyyttä vanhempiinsa, tarvitsee lapsi kuitenkin hyväksyntää, lohdutusta, hellyyttä ja ymmärrystä. Kouluiässä lapsi oppii ymmärtämään oman rajallisuutensa, mutta ei koe sitä uhkana hyväksytyksi tulemiselle, jos lapsi on tuntenut itsensä hyväksytyksi kotonaan. Lapsen oppiessa omatoimisemmaksi vanhempien kontrolli ja arkisissa asioissa ohjaaminen vähenee. Rajojen asettaminen, perusteleminen ja niistä kiinni pitäminen on kuitenkin vanhemman vastuulla. Lapsi alkaa kouluiässä myös huomata, että jokaisella on omanlainen ajatusmaailma, erilaiset tunteet ja tarpeet sekä erilaisia näkökulmia asioihin. Vanhempi voi tukea lapsen oman näkemyksen muodostumista. (Tapio ym. 2010, 140–144.)

Varhaisessa nuoruusiässä (11–15 vuotta) nuori tarvitsee aikuisen arvostelukykyä ja läsnäoloa, vaikka nuori saattaa osoittaa, ettei tarvitse vanhempiensa huolenpitoa. Nuori tarvitsee itsenäistyäkseen etäisyyttä vanhempiinsa sekä tilaa kyseenalaistaa, kapinoida ja ottaa etäisyyttä edellisen sukupolven arvoihin ja asenteisiin. Vanhemman tehtävänä on kuitenkin asettaa nuorelle rajat ja pitää niistä kiinni. Varhaisnuori välttelee vanhempiensa fyysistä läheisyyttä, mutta juttelujen ja väittelyjen kautta nuori huomaa vanhemman olevan käytettävissä. Nuori kaipaa vanhemmiltaan luottamusta sekä vanhempien hyväksyntää. Sosiaalisissa tilanteissa nuori kaipaa vanhempiensa ohjausta sekä mallia

vanhempiensa toiminnasta. Vanhempi on nuorelle tärkeä keskustelukumppani sekä roolimalli nuoren pohtiessa omaa maailmankuvaansa. (Tapio ym. 2010, 140–144.)

Itsenäistyvän nuoren (15–18 vuotta) vanhempana psyykinen läsnäolo, ohjaus ja tuki ovat edelleen tärkeitä, vaikka nuori pyrkii samalla itsenäistymään. Nuori kaipaa vanhemmiltaan hyväksyntää ja huomiota oman itsetuntonsa kehittymisen tueksi. Nuori pysyy peilaamaan omia ajatuksiaan, tunteitaan ja tekojaan vuorovaikutuksessa vanhempiensa kanssa, mikä mahdollistaa nuorelle uusien näkökulmien muodostumisen. Vanhemmat voivat toimia nuoren tunteiden säiliönä, jolloin vanhemmat pystyvät kantamaan sellaisia asioita, joita nuori ei vielä kykene käsittelemään itse. Vanhemman asettamat rajat suojaavat nuorta ja auttavat nuorta ottamaan itse vastuuta elämästään. Ristiriitojen ratkaiseminen vanhempien kanssa tukee nuorta huolehtimaan itsestään jatkossa. Nuoren elämään liittyvät uudet vastualueet kuten kodin talous, opiskelu- ja työelämän käytännöt sekä kansalaisen vastuut ja velvollisuudet, joissa nuori kaipaa vanhemman ohjausta. (Tapio ym. 2010, 140–142.)

3.2 Riittävä vanhemmuus

Hyvät lähtökohdat vanhemmaksi kasvamiseen mahdollistuvat, jos vanhemman oma kasvatustapa on ollut riittävää. Vanhemmuudessa lapsen ja aikuisen suhde ja sen kehittyminen on molemminpuolinen kasvu- ja oppimisprosessi. Kasvattajana toimiminen vaatii tietoista omien kasvatuseriaaiteiden pohtimista, jotta vanhemmat löytävät itselleen ja omille lapsilleen parhaiten sopivat tavat toimia. (Vilén ym. 2006, 102.)

Riittävä vanhemmuus vaatii omien lapsuuskokemusten pohtimista, jotta vanhempi muistaa, miltä tuntuu olla lapsi ja hänen on helpompaa ymmärtää esimerkiksi kasvatukseen liittyvää tietoa paremmin. Riittävä vanhemmuus tarkoittaa myös kasvatuksen pohtimista oman lapsen näkökulmasta ja tutustumista lapseen. Riittävä vanhemmuuteen kuuluu aito välittäminen, jota vanhempi pystyy osoittamaan olemalla kiinnostunut lapsen asioista, ajatuksista, tunteista, kokemuksista ja tekemisistä. Välittämisen avulla vanhempi pystyy myös luomaan turvallisuuden tunnetta lapselle. Riittävä vanhemmuuteen kuuluu myös lapsen toimintaympäristön jäsentäminen niin, että se tuntuu ennakoitavalta. Tärkeää on myös lapsen fyysisestä turvallisuudesta huolehtiminen sääntöjen ja

rajoitusten avulla. Myös lapsen tarpeiden ja tunteiden huomioiminen sensitiivisesti ja antamalla lapselle mahdollisuus ilmaista erilaisia tunteita kuuluvat riittävään vanhemmuuteen. Riittävä vanhemmuus vaatii lapsen luontaiseen kehollisuuteen perustuvan vuorovaikutustavan huomioimista sekä sanallisen ja sanattoman viestinnän ristiriitojen välttelyä. Myös fyysinen läheisyys lapsen ja vanhemman välillä on tärkeää. Vanhemman tulee kantaa kokonaisvastuu lapsen elämästä. Tärkeintä riittävässä vanhemmuudessa on omien virheiden ja keskeneräisyyden myöntäminen sekä oppiminen, itsestä, lapsesta ja ympäristöstä. (Vilén ym. 2006, 102–106.)

Riittävä vanhemmuus tarjoaa lapselle tarpeeksi turvallista ja läsnä olevaa aikuisuutta sekä aikuista, joka kestää lapsen tunteet ja vastaa lapsen tarpeisiin riittävästi. Riittävä vanhemmuus sekä aikuisten turvallinen läsnäolo mahdollistaa, että kotona tapahtuvia asioita huomataan ja niistä uskalletaan puhua. Kotona on myös lupa osoittaa erilaisia tunteita. Riittävä vanhemmuus tarjoaa läheisyyttä sekä mahdollisuutta tulla hyväksytyksi omine tunteineen ja ajatuksineen. Vanhemmilla on vahva itsetunto ja he tietävät mitä tahtovat, toimivat sen mukaan ja vastaavat toimintansa seurauksista. (Kristeri 2002, 23–25.)

Riittämättömällä vanhemmuudella tarkoitetaan sitä, että vanhemmat eivät tunne itseään tarpeeksi. Tällaiset vanhemmat kyselevät toimintansa kautta muilta, millaisia heidän tulisi olla ja miten toimia, että he kelpaisivat. Vanhemmat eivät osaa olla tarpeeksi läsnä lapsilleen. Tällaisissa perheissä asioista ei osata puhua, eikä uskalleta osoittaa tunteita, mikä johtaa luottamuksen puutteeseen. Lasten tarpeet ja tunteet eivät tule nähdyksi, jolloin lapset joutuvat käsittelemään niitä itse tai kätkemään ne sisimpäänsä. Lapset voivat kehittää itselleen roolin, jonka avulla he selviytyvät kätkemällä oman persoonansa, tarpeensa ja tunteensa. (Kristeri 2002, 25–27.) Se, millaisen roolin ja selviytymiskeinon lapsi kehittää itselleen, riippuu lapsen perusluonteesta, paikasta sisarten joukossa sekä odotuksista, joita lapseen kohdistetaan (Kristeri 1999, 20).

3.3 Huoli vanhemmuudesta ja lapsuudesta

Julkisessa keskustelussa on pitkään käyty keskustelua vanhemmuudesta ja lapsuudesta nousevasta huolesta. Keskusteluun on liitetty huoli lasten syrjäytymisestä, pahoinvoin-

nista, päihteiden ja huumeiden käytöstä, sosiaalisten taitojen puutteesta, kouluviihtymättömyydestä, masentuneisuudesta sekä lastensuojelun ja mielenterveyspalveluiden lisääntyneestä tarpeesta. Huoli vanhemmuudesta liittyy lasten hoidon ja kasvatuksen laiminlyönnin seurauksiin, vanhempien neuvottomuuteen sekä vanhemmuuden ohenemiseen. (Bardy 2001a, 13–14.)

Huoli vanhemmuudesta ja lapsuudesta liittyy useisiin viime vuosikymmeninä tapahtuneisiin muutoksiin ja kehityssuuntiin. Useat muutokset ovat vaikuttaneet lasten hyvinvointiin samanaikaisesti, mutta vielä ei osata sanoa, mitä muutokset aiheuttavat tulevaisuudessa ja miten yhteiskunnassa pystytään vastaamaan esiin nousseisiin huolenaiheisiin. (Bardy 2001a, 14.) Vanhemmuuteen liittyvät haasteet korostuvat syrjäytymisuhan alla elävissä perheissä. Nykyään huolta aiheutuu myös tavallisten perheiden selviytymisestä. (Kekkonen 2004, 17.)

Tehdyt tutkimukset nostavat esiin huolta lasten hyvinvoinnista. Pienelle osalle väestöstä ongelmat näyttävät kasautuvan. Vuonna 2001 tehdyn kasvuverkkoprojektin tuloksista ilmenee, että kolmasosalla tutkimuksen lapsista oli melko paljon huolia ja osalla heistä hyvin paljon. Lasten huolet johtuivat perushoivan puutteesta, itsearvostuksen ongelmista sekä päivittäisestä fyysis-psykkisestä oireilusta. (Bardy 2001a, 16–19.) Huoleen liittyvissä keskusteluissa on todettu 1990-luvun talouslaman jättäneen pysyviä muutoksia lasten, nuorten ja lapsiperheiden elämään. (Harrikari 2008, 8.) Lamanjälkeisen nopean varallisuuden kasvun sekä keskiluokkaisten lapsiperheiden hyvinvoinnin seurauksena lapsiperheiden taloudellinen eriarvoisuus lisääntyi ja myös lapsiköyhyys lisääntyi (Uusitalo 2002; Moisio 2006, Harrikari 2008, 21 mukaan).

4 VANHEMMUUDEN HAASTEET

Viime vuosikymmenien muutokset lasten elinympäristössä ovat heikentäneet lasten ja heidän perheidensä kykyä ratkaista itse ongelmiaan. Perheiden hajoaminen on lisääntynyt ja lapsuus yksinäistynyt. Lapset viettävät suuren osan ajastaan ammattikasvattajien seurassa esimerkiksi päiväkodissa ja koulussa. Samalla perheen sosiaaliset suhteet kodin ulkopuolelle ovat vähentyneet, jolloin perhe ei saa omalta sosiaaliselta verkostoltaan

kaipaamaansa tukea. Tavallista on, että ongelmat kasautuvat osalle perheistä. (Vilén ym. 2006, 65.) Vanhemmuuteen voi vaikuttaa vanhempien alkoholismi, mielenterveysongelmat, työnarkomania, arvioero, kuolema tai muu yhtäkkinen kriisi perheessä, sillä ne vievät vanhempien aikaa ja energiaa toimia läsnä olevana vanhempana lapsilleen (Kris-teri 1999, 15). Vanhemmuuteen liittyviä riskitekijöitä ovat myös vanhempien huono tai puutteellinen kyky hoivata lasta, puutteet peruselinosuhteissa, sosiaalinen eristäytyneisyys sekä vanhempien alhainen koulutustausta (Järvinen ym. 2007, 92).

Erityisen tuen tarpeessa olevaan perheeseen saattaa liittyä sosiaalinen huono-osaisuus, krooninen sairaus, työttömyys, köyhyys, ihmissuhteiden ongelmat, päihdeongelmat, huumeiden käyttö, lasten pahoinpitely, elämänhallinnan vaikeudet, mielenterveyden häiriöt ja hajonneet sosiaaliset suhteet. Erityisen tuen tarpeessa olevalla perheellä saattaa olla samanaikaisesti useita sosiaalisia, taloudellisia ja terveydellisiä ongelmia joko perheen sisällä tai ympäristössä. (Lynch, Tiedje 1991, Heimo 2002, 15. mukaan.) Erityisen tuen tarpeessa oleva perhe tarkoittaa perhettä, jonka perhedynamiikassa ja elämäntilanteessa on haasteita, jotka voivat haitata lapsen tervettä kasvua ja kehitystä sekä aiheuttaa pitkittyessään vaikeuksien kasautumista ja syrjäytymistä (Heimo 2002, 16).

4.1 Vanhempien ero

Yhteiskunnallinen huoli erojen lisääntymisestä liittyy niihin vaikutuksiin, joita erolla on nähty olevan lapsille sekä perhe- ja avioliittoinstituution ja niihin liittyvien moraalisten sääntöjen heikentymiseen (Kuronen 2003, 104). Vanhempien eroamista pidetään yleisesti lapsen kehityksen riskitekijänä. Lapset kuitenkin sopeutuvat uuteen elämäntilanteeseen melko hyvin ja jokainen lapsi kokee eron erilaisena. Vanhemman psyykkinen jaksaminen ja hyvä vanhemmuus auttavat lasta selviytymään vanhempien erosta johtuvan stressin yli. Vanhempien ero ei ole lapselle erillinen kokemus muusta elämäntilanteesta, vaan lapsen elämään on saattanut liittyä samanaikaisesti vanhempien riitelyä, toisen vanhemman muutto, taloudellisia vaikeuksia sekä vanhempien uusien parisuhteiden muodostumista. Useista asioista muodostuva kokonaisuus vaikuttaa niihin muutoksiin, joita vanhempien ero aiheuttaa lapsen elämässä. (Pulkkinen 2002, 18.)

Vanhemmuus voidaan käsittää juridisen, taloudellisen ja käytännöllisen vanhemmuuden muodostamana kokonaisuutena (Kaul 1991, Kuronen 2003, 114 mukaan). Vanhempien ero tekee vanhemmuuden eri osa-alueet näkyväksi. Vanhemmuuden osa-alueita on erilaisia, kuten esimerkiksi tunnesuhde, huolenpityö, kasvattaminen ja taloudellinen vastuu. Vanhempien erotessa joudutaan näitä osa-alueita ja niiden toteutumista ja jakamista pohtimaan uudestaan. (Kuronen 2003, 113–114.)

Vanhempien eron yhteydessä sovitut huoltajuusjärjestelyt eivät suoraan vaikuta lapsen asemaan ja hyvinvointiin. Lapsen hyvinvoinnin kannalta merkityksellistä on se, miten vanhemmat onnistuvat jakamaan vastuun ja päättämään asioista yhdessä. (Hokkanen 2002, 123 mukaan.) Eron myötä myös vanhemmuus muuttuu ja viime vuosina on ollut näkyvillä käsite, jonka mukaan se vanhempi, jonka luona lapsi ei pääsääntöisesti asu, pyrkii korvaamaan erossa oltua aikaa lyhyellä, intensiivisellä yhdessäololla jossakin elämyksellisessä paikassa tai toiminnassa. Lapsesta erillään ollut vanhempi pyrkii viettämään vähäisen yhdessä vietetyn ajan mahdollisimman laadukkaasti, toimimaan lapsen ehtoilla, kuuntelemaan lasta sekä kohtaamaan lapsen aidosti. (Hokkanen 2002, 129–130.) Molempien vanhempien tulisi luoda lapseen suhde autoritatiivisena vanhempana myös eron jälkeen, johon sisältyy sekä välittämistä että kurinpitoa. Tärkeää eron jälkeisessä vanhemmuudessa on tunnepitoisuudeltaan tasainen, rutiinien ja perheen ihmissuhteiden uudelleenmäärittelyn kautta muodostuva normaali arki, jossa tutut rutiinit sujuvat luontevasti. (Hokkanen 2002, 131–132.)

Perheen hajoamisen yhteydessä lasten köyhyysriski kasvaa, sillä enemmistö yksinhuoltajavanhemmista on äitejä, ja naisilla on pienemmät palkkatulot kuin miehillä. Taloudelliset huono-osaisuustekijät kasautuvat yksinhuoltajien perheisiin, sillä he kantavat usein yksin taloudellisen vastuun lapsesta. Yksinhuoltajaperheiden haasteet näkyvät myös yksinhuoltajaperheiden suurena asiakasmääränä lastensuojelun palveluissa. (Sauli & Salmi 2001, 24.)

4.2 Työ ja taloudelliset vaikeudet

Työ ja perhe tyydyttävät ihmisessä erilaisia tarpeita, joten useimmat haluavat olla samanaikaisesti sitoutuneita sekä työhön että perheeseen (Kinnunen & Mauno 2002, 101).

Työ vaikuttaa perheeseen monin eri tavoin. Työ voi esimerkiksi siirtää perheen perustamista myöhäisemmäksi tai työ voi viedä perhe-elämältä paljon aikaa. Lasten ja perheen arkeen osallistuminen sekä lasten kokemusten kuunteleminen luo huolenpidon ja turvallisuuden ilmapiiriä perheen kotiin, mikä on lasten kehityksen ja hyvinvoinnin kannalta tärkeää. Työ vaikuttaa perheeseen myös kokemusten ja tunteiden kautta. Useimmiten yhden elämänalueen kokemukset ja tunteet siirtyvät muillekin elämänalueille. Esimerkiksi työssä koettu stressi voi välittyä perheeseen ja vanhemmuuteen niin, että vanhemmat eivät jaksakaan ottaa lasten tarpeita ja mielipiteitä huomioon tai he eivät jaksakaan kiinnostua lastensa tekemisistä. (Kinnunen & Mauno 2002, 104–106.)

Perheen ja työn yhteensovittaminen vaatii toimivia vapaajärjestelyjä eli äitiys-, isyys-, ja vanhempainvapaata, lastenhoitovapaata ja omaishoidonvapaata, toimivaa päivähoitoa ja muita hoivapalveluita kuten iltapäivähoitoa, joustavia työaikajärjestelyitä esimerkiksi osa-aikatyötä sekä muita tukijärjestelmiä (Kinnunen & Mauno 2002, 110). Työn ja perheen yhteensovittaminen on useiden tahojen vastuulla. Perheen vanhemmat tekevät päätöksiä työn ja perheen yhteensovittamisen mahdollistamiseksi esimerkiksi sopimalla kumpi vanhemmista jää kotiin hoitamaan lasta. Vanhemmat yrittävät saada sovitettua yhteen lasten tarpeet, oman työn, puolison työn sekä kotirauhan asettamat vaatimukset. Työpaikoilla vastuu liittyy niihin ohjeisiin, miten työntekijät voivat sovittaa yhteen henkilökohtaisen elämän sekä työpaikan tarpeet. (Kivimäki 2003, 200–201.)

Lapsiperheiden vanhemmat tekevät paljon työtä ja työssäkäynti on yleisempää lapsiperheissä kuin muissa kotitalouksissa. Vanhempien työssäkäynti vaihtelee sukupuolen ja lapsen iän mukaan ja erityisesti äidit säätelevät työntekoaan lapsen iän mukaan. (Sauli 2001c, 48–49.) Perheen taloudesta huolehtimista on pidetty aikaisemmin pääsääntöisesti isän vastuulla. Vähitellen yleistyvän isyyskäsitteen mukaan nykyään on keskeistä jaettu vanhemmuus, jolloin molemmat vanhemmat osallistuvat lasten hoivaamiseen ja perheen elättämiseen. (Sauli 2001c, 53.) Työelämän kehittämisen avulla voidaan vaikuttaa perheen ja työn yhteensovittamisen mahdollisuuksiin. Epätyypilliset työajat, eli vuoro-, ilt-, yö- ja viikonlopputyö ovat lisääntyneet. Epätyypilliset työajat vaativat joustavuutta myös palvelujärjestelmään. Samanaikaisesti työelämän kiireisyys on lisääntynyt ja työn ja perheen välillä tasapainoileminen on muuttunut yhä haastavammaksi. (Salmi 2001, 56–57.)

Työn ja perhe-elämän yhteensovittamisen vaikeudet liittyvät työelämään, sosiaali- ja tasa-arvopolitiikkaan sekä talouselämään. Työelämän laadun kehittämällä, erityisesti vanhempien hyvinvointia tukemalla, voidaan vaikuttaa koko perheen hyvinvointiin. Myös lisäämällä joustavuutta työaikoihin, lisäämällä apua kodinhoitoon sekä vahvistamalla vanhempien sosiaalista tukiverkosta, perheen ja työn yhteensovittamista voitaisiin helpottaa. (Rönkä ym. 2005, 180–181.) Määrällisesti ja laadullisesti kuormittavan työn kielteiset vaikutukset saattavat siirtyä koko perheen ja lasten hyvinvointiin. Yhtenä lasten ja nuorten pahoinvoinnin lisääntymisen osatekijänä on pidetty vanhempien aikaisempaa kuormittavampaa työelämää. Kuormittava työelämä saattaa lisätä esimerkiksi vanhemman ja lapsen välisiä riitoja kotona. (Rönkä, Kinnunen & Sallinen 2005, 171–173.)

Työssä käyminen ja työntekijän rooli antaa monille vanhemmille kuitenkin myös voimavaroja ja työn tekeminen palkitsee tuloina, itsearvostuksena, sosiaalisina suhteina sekä menestyksenä (Rönkä ym. 2005, 184). Vanhempien työttömyys aiheuttaa perheeseen sekä toimeentulon heikkenemistä että psykososiaalisen elämänpiirin kaventumista. Vanhempien työttömyys ja siitä aiheutuvat taloudelliset vaikeudet heijastuvat lapsiin perheen ilmapiirin välityksellä. (Solantaus ym. 1999; Salmi & Huttunen & Yli-Pietilä 1996, Sauli 2001b, 37 mukaan.)

Äärimmäinen köyhyys vaikuttaa lapsen hyvinvointiin välittömästi, mutta suhteellinen köyhyys vaikuttaa lasten kehitykseen sen perusteella, miten köyhyys vaikuttaa vanhemmuuteen. Huonosta taloudellisesta tilanteesta johtuva stressi esimerkiksi lisää vanhempien rankaisevuutta (Conger, Ge, Elder & Simons 1994, Pulkkinen 2002, 19 mukaan). Vaikeudet taloudellisessa tilanteessa vaikuttavat myös parisuhteen hyvinvointiin, mikä heijastuu puolestaan vanhemmuuden laatuun (Pulkkinen 2002, 19). Suhteelliset toimeentuloerot ovat kasvaneet 1990-luvun loppupuolella voimakkaan talouskasvun ja työllisyyden kohentumisen seurauksena. Erityisesti lapsiperheiden toimeentulo on huonontunut verrattuna muihin kotitalouksiin. Samanaikaisesti myös asuinkustannukset ovat kasvaneet erityisesti pienten lasten perheissä. (Sauli 2001a, 32–33.) Köyhyysrajan alapuolella elää jatkuvasti enemmän lapsia (Sauli 2001b, 35).

4.3 Vanhempien päihde- ja mielenterveysongelmat

Perheen lapset ja aikuiset kokevat perheen päihteiden käytön ja päihteistä aiheutuvat haitat ja ongelmat eri tavoin. Myös saman perheen eri lapset saattavat kokea vanhempien päihdeongelman eri tavalla. Päihde- ja mielenterveysongelmat liittyvät usein toisiinsa, sillä esimerkiksi alkoholinkäyttö aiheuttaa psyykkisiä häiriöitä tai vastaavasti alkoholinkäytöllä voidaan yrittää hoitaa mielenterveyden ongelmia kuten masennusta. (Itäpuisto 2008, 28–31.)

Vanhempien päihdeongelmat uhkaavat riittävää vanhemmuutta monin tavoin, sillä päihdeongelmainen vanhempi ei voi turvata lapselle riittäviä fyysisiä, psykologisia ja kehityksellisiä edellytyksiä. Päihdeongelmainen vanhempi koetaan heikommaksi roolimalliksi lapsille. Isän alkoholiongelma on yksi yleisimmistä avioeroon johtavista asioista, jolloin myös kontakti isän ja lapsen välillä saattaa katketa kokonaan. (Itäpuisto 2008, 39–41.) Päihdeongelmaisissa perheissä lapset saattavat kokea suhteensa vanhempiinsa heikommiksi kuin muissa perheissä olevat lapset. Vanhemman päihdeongelma voi aiheuttaa välinpitämättömyyttä lasta, lapsen asioita, harrastuksia ja tekemisiä kohtaan. Välinpitämättömyyden johdosta lapsi saattaa kokea itsensä ei-toivotuksi, hylätyksi ja tarpeettomaksi. Vanhemman päihdeongelma saattaa aiheuttaa myös lapsen kohdistuvaa henkistä tai fyysistä väkivaltaa. Päihdeongelma ei välttämättä kuitenkaan tarkoita jatkuvaa huonoa ja riittämätöntä vanhemmuutta. (Itäpuisto 2008, 42–43.)

Vanhempien päihdeongelma heijastuu perheen toimintoihin ja käytäntöihin. Päihteiden ongelmakäyttö voi aiheuttaa perheeseen riitoja ja väkivaltaisuutta. Päihdeongelma vaikuttaa perheen tunneilmapiiriin ja perheenjäsenet kokevat paljon negatiivisia tunteita kuten pettymystä ja suuttumusta. Vanhemman päihdeongelma häiritsee perheenjäsenten välistä kommunikaatiota ja esimerkiksi positiivisten tunteiden ja välittämisen ilmaisut puuttuvat perheestä kokonaan. Vanhempien päihdeongelma vähentää perheen rutiineja ja turvallisuutta tuovia tekijöitä lapsen kannalta, jolloin lapsen on vaikea sisäistää perheen tai muiden yhteisöjen sääntöjä ja arvoja. (Itäpuisto 2008, 61–63.) Jos perheen vanhemmista vain toinen on päihdeongelmainen, voi toinen vanhemmista pitää yllä turvallisia vuorovaikutussuhteita ja perheen rutiineja (Itäpuisto 2008, 64–67).

Vanhemman päihteiden käyttö ei vaikuta suoraan esimerkiksi lapsen huonoon itsetuntoon. Lapsen huonoa itsetuntoa selittää päihteiden käytöstä johtuva vanhemman väheksyvä käytös ja viestintätapa lasta kohtaan. (Itäpuisto 2008, 64–67.) Samaan tapaan myös vanhemman mielenterveysongelmalla ei ole suoraa vaikutusta lapsen hyvinvointiin. Lapsen hyvinvointiin vaikuttaa se, miten vanhemman mielenterveysongelma vaikuttaa lapsen ja vanhemman suhteeseen ja vanhemmuuteen. (Solantaus 2001, 21.)

Avohoidon lisääntymisen seurauksena myös vaikeasti psyykkisesti sairaat vanhemmat toimivat aktiivisesti vanhempina. Viime vuosina on huomioitu aiempaa enemmän vanhemman mielenterveysongelmien vaikutuksia vanhemmuuteen ja lapsen hyvinvointiin. Aluksi aikuisten mielenterveyspalveluissa kiinnitettiin huomiota lasten hoivan toteutumiseen sekä turvallisuuteen. Viimeaikoina on huomattu myös, että mielenterveysongelmaisen vanhemman lapsella saattaa olla vaikeuksia kehityksessä, tunne-elämässä ja käyttäytymisessä. Nykyään on myös kiinnitetty huomiota vanhemman mielenterveysongelmien vaikutuksiin koko perheen toiminnassa ja hyvinvoinnissa sekä perhesuhteissa. (Solantaus 2001, 19.)

Mielenterveysongelmaisen vanhemman lapsen hoivasta, turvallisuudesta ja psykiatrisesta hoidosta tulee huolehtia, mutta tärkeää on myös tukea lapsia, jotta he eivät kuormitu liikaa ja sairastu itse myöhemmin elämässään. Mielenterveysongelmaisen vanhemman lapsella on riski sairastua itsekin psyykkisiin sairauksiin. Suurin osa mielenterveysongelmaisista vanhemmista pystyy hoitamaan ja toimimaan vastuussa lapsestaan sairaudesta huolimatta, jolloin myös lapsen riski sairastua vähenee. (Solantaus 2001, 20.)

4.4 Erityislapsi perheessä

Vanhempia ei yleensä raskausaikana valmenneta kohtaamaan sairaan tai vammaisen lapsen syntymää. Yleisesti ajatellaan lapsen kehityksen noudattavan tiettyjä aikatauluja, eikä oteta huomioon jokaisen yksilöllistä kehitystä ja siinä mahdollisesti ilmeneviä ongelmia tai riskitekijöitä. Kun perheeseen syntyy erityistä tukea tarvitseva lapsi, vaikuttaa se lapsen lähipiiriin, perheeseen ja ympäristöön. Samalla myös vanhemmuus sekä vanhemmuuden merkitys ja tehtävät vaativat uudenlaista määrittelyä ja vanhempien keskinäiset roolit ja tehtävät rakentuvat lapsen tarpeiden ohjaamana. Erityislapsi tarvit-

see vanhemmiltaan paljon aikaa, mutta vanhempien aikaa kaipaavat myös perheessä mahdollisesti olevat muut lapset. Haasteita vanhemmuuteen ja perheen arkeen voi aiheuttaa myös perheen heikko sosiaalinen verkosto, jolloin verkoston antama tuki ei ole riittävää. Erityislapsen vanhempia tukevia palveluita voidaan toteuttaa julkisten, yksityisten sekä kolmannen sektorin tuottamina palveluina sekä kehittämisprojektien avulla. (Kinnunen 2006, 7–8.)

Erityislapsen vanhempien kaipaama tuki riippuu erityislapsen diagnoosin vaikeudesta, diagnoosin tekemisestä kuluneesta ajasta, perhemuodosta ja -suhteista sekä vanhempien käytettävissä olevista keinoista ja voimavaroista (Kinnunen 2006, 61). Erityislapsen vanhemmat saattavat kokea syyllisyyttä omasta voimattomuudestaan tai jaksamisestaan arjessaan erityislapsen kanssa. Erityislapsen vanhemmat saattavat myös kokea, että ympäristö odottaa heidän vanhemmuudeltaan samoja asioita, kuin terveiden lasten vanhemmilta, vaikka usein erityislapsen vanhempana toimiminen on erilaista. (Kinnunen 2006, 67.)

5 VANHEMMUUDEN TUKEMINEN

Monet vanhemmat kokevat kaipaavansa tukea vanhemmuuteensa, sillä he voivat kokea vanhemmuudessaan epävarmuutta ja riittämättömyyttä (Järvinen ym. 2007, 93). Vanhempien epävarmuus ja epätietoisuus kasvattajan rooleista on lisääntynyt, jolloin vanhempien on haasteellista löytää toimivia selviytymistapoja ongelmatilanteissa (Järvinen ym. 2007, 94). Tärkeää vanhemmuuden tukemisessa on ottaa huomioon se, mistä vanhemmuuden haasteet johtuvat. Johtuvatko haasteet siitä, että vanhemmat eivät osaa, eivät jaksaa vai eivät tahdo. Usein nämä syyt liittyvät tiiviisti toisiinsa ja ne liittyvät usein esimerkiksi vanhempien asumistilanteeseen, työoloihin sekä riittämättömään taloudelliseen toimeentuloon, mutta niihin voi liittyä myös vanhempien päihde- ja mielen-terveysongelma. Vanhemmuuden haasteet voivat liittyä myös vanhempien kasvatustietoisuuteen ja sen puutteisiin. (Hämäläinen 2001, 46.)

Vanhemmuutta voidaan tukea esimerkiksi lisäämällä vanhempien kasvatustietoisuutta, järjestämällä luento- ja keskustelutilaisuuksia sekä harjoittelemalla erilaisia taitoja.

Vanhemmuutta voidaan tukea myös vaikuttamalla niihin olosuhteisiin, jotka ovat ongelmien taustalla kuten taloudelliset vaikeudet, työttömyys tai psyykkiset ongelmat. Jos vanhemmuuden haasteet liittyvät vanhempien osaamattomuuteen tai jaksamiseen, on vanhemmuuden tuki yleensä riittävää yleisellä tasolla, jolloin vanhemmille annetaan tietoa vanhempana toimimisesta ja lapsen kehityksestä. Jos haasteet liittyvät puolestaan siihen, että vanhemmat eivät tahdo toimia vanhempana vastuullisesti, tulee perehtyä perheen elämäntilanteeseen yksilöllisesti. (Hämäläinen 2001, 46.)

Yhteiskunnallisesta näkökulmasta katsottuna tärkeintä vanhemmuuden tukemisessa on syrjäytymisen ehkäisy. Tarkoituksena on kiinnittää huomiota niihin vanhempiin, joiden lapset ovat vaarassa syrjäytyä. Vanhemmuuden tukemisen yksi keskeisimmistä tavoitteista on auttaa vanhempia näkemään mahdollisuutensa vaikuttaa lastensa hyvinvointiin, tunnistamaan lastensa tarpeita ja vastaamaan niihin. (Hämäläinen 2001, 47.) Vanhemmat, joilla on vaikeita elämäntilanteiden ongelmia tai päihde- ja mielenterveysongelmia tarvitsevat erityistä tukea vanhemmuuteensa. Vanhemmuuden tuen tarve voi johtua myös vanhempien avioerosta, perheväkivallasta sekä taloudellisista vaikeuksista. Ilman vanhempien tukemista asiat voivat vaikuttaa lasten kehitykseen ja altistaa lapset syrjäytymiselle. (Hämäläinen 2001, 47.) Vanhemmat voivat kaivata tukea sekä arkisissa tilanteissa että elämän kriisitilanteissa. Viime vuosina viranomaisverkostojen tarjoama tuki vanhemmille on muodostunut yhä tärkeämmäksi (Vilén ym. 2006, 86).

Vanhemmuudesta on olemassa paljon tietoa ja vanhemmat saavat tarvitessaan neuvoja ja ohjeita. Vanhemmat kaipaavat itse enemmän mahdollisuuksia keskusteluun esimerkiksi vanhemman identiteetistä, vanhemmuuteen kasvusta, lapsen ja vanhemman välisestä tunnesuhteesta sekä työn ja perhe-elämän yhteensovittamisen haasteista. (Kekkonen 2004, 94.) Neuvolassa toteutetun tutkimuksen mukaan vanhemmat toivoivat tukea vanhemmuuteensa pääasiassa tiedon avulla, mutta myös tunnetukena, käytännön apuna ja vertaistukena. Vanhempien eniten toivoma vanhemmuuden pohtimisen osa oli vanhemman suhde lapseen. Näiden lisäksi vanhemmat pitivät tärkeänä pohtia itseensä liittyviä asioita, muuttuvaa elämäntilannetta, suhdettaan puolisoon sekä muuttuvaa suhdetta omiin vanhempiin. (Viljamaa 2003, 110.)

Vanhemmuuden tukemisen tarkoituksena on parantaa vanhempien tapaa olla yhteydessä lapsiinsa sekä parantaa vanhempien omaa kykyä pitää huolta itsestään ja rajoistaan,

myös suhteessa lapsiin. Vanhemmuuden tukemisen avulla vanhemmat voivat itse arvioida omaa kykyään toimia vanhempana. Vanhemmuuden tukemiseksi vanhemmat tarvitsevat tietoa vanhemmuuden taidoista sekä mahdollisuutta jakaa omia kokemuksiaan muiden samanlaisessa elämäntilanteessa olevien vanhempien kanssa. (Kristeri 1999, 69–70.) Vanhempien saama sosiaalinen tuki edistää vanhemmuuden tehtävistä suoriutumista. Sosiaalinen tuki sisältää viralliset palvelut kuten neuvolapalvelut sekä epäviralliset tukiverkostot kuten perheen, sukulaiset, ystävät ja naapurit. (Viljamaa 2003, 18.) Vanhemmuuteen on tarjolla useita erilaisia tukimuotoja. Perheessä pitää kuitenkin tehdä ongelmat näkyviksi ja uskaltaa vaikeatkin asiat puheeksi, eikä torjua tai salailla asioita, jotta tukea on mahdollista ottaa vastaan. (Ijäs 2009, 23.)

Tukea omaan vanhemmuuteensa sekä kasvattajana toimimiseen tarvitsevat erityisesti ne vanhemmat, jotka ovat eläneet lapsuutensa riittämättömän vanhemmuuden ympäristössä. Heillä ei ole olemassa omasta lapsuudestaan sellaista turvallista ja riittävää vanhemmuuden käsitystä, jonka he haluaisivat toistaa omassa vanhemmuudessaan. He tarvitsevat tukea opetellessaan toimimaan eri tavalla, mitä he ovat omilta vanhemmiltaan lapsena nähneet ja kokeneet. (Kristeri 1999, 69.)

5.1 Vanhemmuuden tukeminen ehkäisevänä lastensuojeluna

Lastensuojelulain (L417/2007) mukaan vastuu lapsen hyvinvoinnista on ensisijaisesti lapsen vanhemmilla ja muilla huoltajilla. Vanhempien tai huoltajien tulee turvata lapselle tasapainoinen kehitys ja hyvinvointi. Viranomaisten, jotka toimivat lasten ja perheiden kanssa täytyy tukea vanhempia ja huoltajia lasten kasvatuksessa sekä pyrkiä tarjoamaan perheelle tarpeellista tukea mahdollisimman varhain. Viranomaisten tulee myös tarvittaessa ohjata perhe lastensuojelun piiriin. (L417/2007, 2. §.)

Kunnan kuuluu järjestää ehkäisevää lastensuojelua lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistämiseksi silloin, kun lapsi tai perhe ei ole lastensuojelun asiakkuudessa. Ehkäisevän lastensuojelun tarkoituksena on edistää ja turvata lapsen kasvua, kehitystä ja hyvinvointia sekä tukea vanhemmuutta. Ehkäisevää lastensuojelua annetaan esimerkiksi opetuksessa, nuorisotyössä, päivähoidossa, äitiys- ja lastenneuvolassa sekä muussa sosiaali- ja terveydenhuollossa. (L417/2007, 3a. §.) Lastensuojelun tulee ehkäistä lapsen ja perheen

ongelmia ja puuttua ongelmiin mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Lastensuojelussa tulee ottaa ensisijaisesti huomioon lapsen etu. (L417/2007, 4. §.)

5.2 Varhainen puuttuminen

Varhaisen puuttumisen tavoitteena on ennaltaehkäistä riskejä, jotka voisivat vaarantaa lapsen hyvinvointia sekä pyrkiä vastaamaan lapsen tämän hetkiseen erityisen tuen tarpeeseen. Erityisen tuen tarve voi liittyä lapsen kasvuympäristöön tai lapsen kehityksen ja toimintakyvyn ongelmiin. Varhaista puuttumista tehdään interventioiden eli ulkoapäin tulevien ohjattujen väliintulojen kautta preventiivisesti eli ennaltaehkäisevästi. Preventiivisessä työssä on kolme tasoa: primaaripreventio, sekundaaripreventio sekä tertiäripreventio. Primaariprevention tarkoituksena on vähentää ja ehkäistä ongelmia normaaliväestöön kohdistuvien interventioiden avulla, kuten esimerkiksi lainsäädännön kautta. Sekundaari preventaation tavoitteena on vähentää jo olemassa olevien ongelmien vaikutusta esimerkiksi erilaisten kampanjoiden avulla. Tertiäripreventaatiossa pyritään vähentämään häiriöiden aiheuttamaa toimintakykyisyyttä kuntouttavilla toimenpiteillä, esimerkiksi terapian avulla. (Huhtanen 2001, 190–191.)

Päivähoidossa ja koulussa työntekijät ovat viime vuosina kokeneet yhä useammin tarvetta varhaiseen puuttumiseen. Työntekijät kokevat, että lasten ja perheiden ongelmiin tulee puuttua mahdollisimman nopeasti ja erityisen tuen tarve on lisääntynyt jatkuvasti. Varhainen puuttuminen koskee koko perhettä ja varhaisen puuttumisen työtavassa korostetaan moniammatillista yhteistyötä. (Huhtanen 2001, 203–204.) Varhaisen puuttumisen työn tulisi olla lapsi- ja perheperusteista matalan kynnyksen palvelua, johon perheiden on helppo tulla ja josta saatu sosiaalinen tuki auttaa elämän riski- ja kriisiteki- jöistä selviytymiseen (Huhtanen 2001, 207–208).

5.3 Vanhemmuuden tukemisen muodot

Lasten, nuorten ja lapsiperheiden peruspalveluiksi voidaan määritellä ne palvelut, jotka koskevat koko ikäluokkaa tai ovat kaikkien käytettävissä ilman erityisperusteita. Peruspalveluita on muun muassa lasten perusterveydenhuolto ja kunnallinen kotipalvelu, päi-

vähoito, esiopetus, koulu sekä useat vapaa-ajan palvelut, nuorisotoimi sekä kirjasto. (Bardy 2001b, 64.) Kunnalliset peruspalvelut ovat vähentyneet 1990-luvulta alkaen. Huolta peruspalveluiden tilasta aiheuttaa muun muassa liian suuret lapsiryhmät sekä jäsenten ja kasvattajien vaihtuvuus esimerkiksi päivähoitossa ja koulussa. (Bardy 2001b, 82.)

1990-luvun muutosten ja laman seurauksena hallinnollisten muutosten toteuttaminen on vaikeutunut esimerkiksi terveydenhuollossa. Erikoislääkäreiden käyttöön on niukat varat perusterveydenhuollon palveluissa. Hyvätuloiset perheet voivat hakea apua erityistarpeeseen yksityisiltä palveluntuottajilta, mutta vähävaraiset perheet saavat apua vasta kun ongelmat ovat pitkittyneet ja pahentuneet. (Heino, Salmi & Bardy 2001, 97.) Lammasta johtuneet palveluiden leikkaukset johtivat yleensä palveluiden laadun heikentymiseen ja leikkaukset ovat jääneet usein pysyviksi. Laman aikana lapsiperheiden palvelujen tarve ja kysyntä kasvoi samalla kun palveluita karsittiin. Samalla myös perheiden voimavaroja vähensi taloudelliset vaikeudet ja työttömyys, joten vanhemmat eivät kyenneet tukemaan lapsiaan tarvittavasti. Lasten ongelmia ei nykyään huomata tarpeeksi ajoissa, joten ne pääsevät vaikeutumaan. (Salmi & Huttunen & Yli-Pietilä 1996, Heino ym. 2001, 100 mukaan.)

Kun Suomesta kehittyi hyvinvointivaltio, pyrittiin lapsuudesta tekemään instituutioiden suojaama elämänvaihe. Viime vuosina kuitenkin lapsiperheiden palveluiden resursseja on vähennetty ja perheille suunnattua tulojen uudelleen jakoa vaimennettu. (Sauli & Kainulainen 2001, 42.) Lapsiperheiden sosiaali- ja terveystaloudellisten tavoitteena on turvata jokaiselle lapselle mahdollisimman suotuisa kehitys, terveys ja hyvinvointi (Vilén ym. 2006, 15). Perhepoliittinen tuki koostuu palveluista ja tulonsiirroista. Perhepoliittisen tuen avulla pyritään vähentämään lapsiperheiden taloudellista raskautta katkamalla lasten huollosta ja hoidosta aiheutuvia menoja. (Salmi & Sääntti 2001, 41.) Rahoituksesta suurin tuki perheelle muodostuu lapsilisän sekä päivähoitomuodossa. Muita lapsiperhepoliittiseen tukeen kuuluvia tukimuotoja ovat vanhempainraha, kotihoidon tuki, elatustuki, äitiysavustus, kodinhoitoapu, verovähennykset, yksityisen hoidon tuki, asumistuki sekä lasten ja nuorten laitoshuolto. (Salmi & Sääntti 2001, 41–42.)

Työntekijä voi tukea vanhempia tunnistamaan omia voimavarojaan ja auttaa vanhempia näkemään myönteistä vanhemmuutta toisissaan ja itsessään. Työntekijä etsii ratkaisuja

ongelmiin yhdessä vanhempien kanssa ja varmistaa, että vanhemmuuden haasteet ja tukemisen paikat tulevat keskusteluissa esille. Keskusteluissa parisuhteesta ja vanhemmuudesta vanhempien kanssa, työntekijä voi tuoda esille myös lasten näkökulma ja lasten tarpeet. (Järvinen ym. 2007, 93–94.) Työntekijä voi käydä vanhempien kanssa yhdessä läpi parisuhteeseen ja vanhemmuuteen kuuluvia erilaisia rooleja, vahvuuksia ja kehittämiskohteita tai esimerkiksi keskustella vanhemmuuden iloista ja vastuusta tai vanhemmuuden ja parisuhteen voimavaroista (Järvinen ym. 2007, 85).

Vertaistukiryhmällä voi olla suuri merkitys yksilölle erityisesti silloin, kun hänen elämäntilanteensa poikkeaa merkittävästi lähiympäristön elämäntilanteesta. Myös elämän muutostilanteissa, kuten vanhemmaksi kasvamisessa tai vaikean sairauden kohdatessa vertaistuki voi olla suurena apuna. Vertaistuen avulla on elämänmuutoksesta ja siihen liittyvästä stressistä helpompi pärjätä. Vertaistuki pohjautuu yhdenvertaiseen kokemusten jakamiseen keskinäisessä kanssakäymisessä. Vertaistukiryhmät voivat erota toisistaan toiminnan, tapojen, tavoitteiden, kokoonpanon sekä toiminnan keston suhteen. (Kuuskoski 2003, 31.)

Aikuisille tarkoitettut ryhmät voidaan jakaa muun muassa psykoterapia-, vertais- tai aihekeskeisiin ryhmiin. Psykoterapiaryhmää voi ohjata ainoastaan koulutettu terapeutti ja psykoterapiaryhmän tavoitteena voi olla esimerkiksi masennuksen hoito. Vertaisryhmä tarkoittaa ryhmää, jossa kaikilla sen jäsenillä on samanlainen ongelma tai elämäntilanne. Vertaisryhmätoiminnan tavoitteena on ryhmäläisten saavuttama asennemuutos toivottuun asiaan. Aihekeskeisiä keskusteluryhmiä voi olla erilaisia ja aihekeskeisen ryhmän tavoitteena on tiedon jakaminen ja asenteiden muokkaaminen. (Vilén ym. 2006, 121–122.)

Vertaistukitoiminnalla pyritään vahvistamaan uusia toimintamalleja lähiyhteisöjen ja yhteisöllisyyden kehittämiseksi (Kuuskoski 2003, 33). Ihmiset haluavat jakaa kokemuksiaan toisten kanssa ja yhteiskunnassa tapahtuneet muutokset kuten traditioiden murtuminen, informaation lisääntyminen sekä elämän valintojen monimutkaistuminen johtavat vertaistuen tarpeeseen (Kuuskoski 2003, 38). Vanhemmuuden tukemisessa tulee huomioida vanhempien yksilölliset tarpeet, Kaikki vanhemmat eivät viihdy ryhmässä tai ei sopeudu ryhmään. Kaikkia vanhemmuuden tukemiseen liittyviä vaikeuksia ei ole

myöskään mahdollista käsitellä ryhmässä, jolloin vanhemmuuden tukemiseksi tulee järjestää muuta toimintaa. (Paavola 2004, 19.)

5.4 Voimaantuminen

Voimaantuminen on suomalainen käänнос yleisesti käytetylle käsitteelle empowerment. Muita käytössä olevia määriytyksiä empowermentille ovat myös muut valta- ja voimakäsitteisiin liittyvät ilmaisut kuten esimerkiksi valtaistuminen sekä voimavaraistuminen. (Räsänen 2006, 95.) Räsänen määrittelee voimaantumisen ihmisen ja hänen ympäristönä välisestä suhteesta nousevaksi persoonalliseksi, sosiaaliseksi sekä henkiseksi prosessiksi. Tähän sisältyy ihmisen voiman tunne itse valitusta ja vapaasti toteutetusta tietoisesta oman kehityksen haltuunotosta, tavoitteiden asettamisesta sekä usko tavoitteiden saavuttamisesta. Voimaantumisen tunne muodostuu valtaistumisen sekä osallistumisen kautta historiankulun ja arjen tapahtumiin. (Räsänen 2006, 100.)

Voimaantuminen voidaan käsittää prosessiksi, jossa pyritään siirtämään voimaa yksilöltä tai ryhmältä toiselle yksilölle tai ryhmälle tai prosessiksi, jossa yksilö voimaantuu omista lähtökohdistaan. Voimaantuneen ihmisen määrittely on hankalaa, sillä voimaantuminen ilmenee eri ihmisissä eri ominaisuuksina, käyttäytymisenä, taitoina sekä uskomuksina, myös ympäristö sekä ajankohta saattaa vaikuttaa voimaantumisen ilmenemiseen. (Räsänen 2006, 103.) Tässä työssä käytän voimaantumisen käsitettä.

Perheen voimavarat ovat perheen arkielämässä tarvittavia kykyjä ja taitoja. Voimavarainen perhe pystyy hoitamaan lasta lapsen iän mukaisesti. Vanhemmat myös luottavat itseensä vanhempina ja heillä on voimavaroja ylläpitää parisuhdetta sekä muita ihmisuhteita. Perheen voimavarat vaihtelevat perheenjäsenten elämäntilanteen mukaan. (Välimäki 2001, 120.) Perheen tukemisen tavoitteena ongelmatilanteissa on perheen voimavarojen lisääntyminen sekä perheen valtaistumisen tunne, jolloin perhe kokee että voi itse vaikuttaa omiin asioihinsa. Perhettä voidaan tukea parhaiten etsimällä yhdessä ratkaisuja perheessä oleviin ongelmiin. Yhteiskunnan palvelut toimivat perheen tukena erilaisten etuuksien ja palveluiden avulla. (Vilén ym. 2006, 72–73.)

Tuki ja kontrolli ovat läsnä kaikessa perheiden kanssa tehtävässä työssä. Tuki ja kontrolli voivat olla voimaannuttavaa tukea, voimaannuttavaa kontrollia, alistavaa tukea tai alistavaa kontrollia. Voimaannuttava tuki avaa uusia näkökulmia ja siinä työntekijän oman kokemuksen ja ymmärryksen jakaminen sekä kannustus ovat keskeistä. Työntekijä tukee vanhempaa kasvatustietoisuuden löytymisessä ja kannustaa vanhempaa asettamaan lapsille rajoja. Työntekijä myös auttaa perhettä näkemään onnistuneet asiat. Voimaannuttava kontrolli voi olla huolen esiin ottamista, rajojen asettamista sekä rajoista kiinni pitämistä. Kontrollin avulla pyritään siis saamaan aikaan toivottua muutosta. Työntekijä tuo esiin esimerkiksi lasta vahingoittavan toiminnan seuraukset, jonka työntekijä on nähnyt tai kuullut. Alistavaa tukea on puolesta tekeminen, riippuvuuden luominen ja ylläpitäminen sekä yliymmärtäminen. Työntekijä ei näe vanhempien aktiivista roolia eikä luota heidän osaamiseensa. Alistavaa kontrollia on yleisten periaatteiden ja omien arvojen tuominen esiin huomioimatta perheen tilannetta ja ainutlaatuisuutta. Työntekijä ei huomioi vanhempien kasvatuskäsityksiä ja voi viedä vanhemmilta itseluottamuksen lasten kasvattajana toimimiseen. (Järvinen ym. 2007, 99–101.)

5.5 Aikaisemmat tutkimukset vanhemmuuden tukemisesta

Kolmevuotisessa Raha-automaattiyhdistyksen Kasvutarve-projektin avulla tutkittiin projektin vaikutuksia päiväkodissa tehtävään vanhemmuutta tukevaan työhön. Työntekijöiden mukaan vanhemmuuden tukeminen on vanhempien ja perheiden auttamista, ohjaamista, keskustelua, kuuntelemista, kannustusta, opastamista sekä tukevaa kanssa kulkemista. Päivähoidon työntekijöiden mukaan vanhemmuuden tukemisen tarve ilmeni lapsen ja vanhemman turvallisen kontaktin puuttumisena, lapsen levottomuutena, yleisenä oireiluna sekä kurittomuutena. Käsitusten mukaan vanhemmat eivät uskaltaneet kommentaa lapsia, ja vanhempien omat ongelmat kuten alkoholiongelma nähtiin heijastuvan lapsien ja vanhemman väliseen suhteeseen. (Ovaska 2004, 59–60.)

Projektissa vanhemmuuden tuen tarpeessa olevat vanhemmat nähtiin myös väsyneinä ja yksinäisinä, jaksamattomina ja välinpitämättöminä. Työntekijät kokivat myös, että nämä vanhemmat eivät ymmärrä lapsen tarpeita ja ovat epävarmoja kasvatuksesta. Myös maahanmuuttajavanhempia pidettiin vanhemmuuden tuen tarpeessa puutteellisen kieli- taitonsa, uuteen kulttuuriin sopeutumattomuutensa sekä koti-ikävänsä takia. Päivähoi-

don työntekijät kokivat tarpeellisiksi tukimuodoiksi kasvatuksellisen tuen, keskustelut, rohkaisemisen, verkostopalaverit, tenavatunnit, ryhmäillat sekä palvelunohjauksen. (Ovaska 2004, 60–61.)

Mannerheimin Lastensuojeluliiton Lapsiperhe-projektin (1996–2000) tavoitteena oli tunnistaa lasta odottavien tai alle kolmivuotiaiden lasten perheiden tuen tarpeita ja tukea perheitä varhaisessa vaiheessa. Projektin tarjoamaa tukea käyttivät perheet, joille ei neuvolan ennaltaehkäisevät peruspalvelut riittäneet, mutta he eivät myöskään tarvinnut lastensuojelun palveluita. Projektissa mukana olleiden perheiden tuen tarve liittyi useimmiten vanhemmuuteen, lasten kasvatukseen ja hoitoon, parisuhteeseen sekä perheen sosiaaliseen verkostoon. (Häggman-Laitila 2001, 13–16.)

Stakesin Toimiva perhe hanke käynnistettiin vuonna 2001. Hankkeen tavoitteena oli kehittää toimintamalli depressiivisen vanhemman akuuttiin kriisiin sekä vanhemman hoito- ja kuntoutusvaiheeseen. (Heino ym. 2001, 106.) Mannerheimin lastensuojeluliiton Löytöretki vanhemmuuteen hanke (1999–2003) kokosi vanhemmuuden tukemiseen liittyviä hankkeita ja vertaistukiryhmien ohjaajia sekä kouluttaa vanhemmuuden tukemistyöstä kiinnostuneita (Heino ym. 2001, 107). Vanhemmuuden tukemisen projekteja on toteutettu monissa neuvoloissa ja päiväkodeissa. Projektit on useimmiten toteutettu moniammatillisena yhteistyötä yhdessä seurakunnan ja järjestöjen kanssa. (Heino ym. 2001, 107.)

6 SOSIAALI- JA TERVEYSALAN JÄRJESTÖT PALVELUN- TUOTTAJINA

1990-luvun alussa vastuu palvelujen järjestämisestä annettiin kunnille, mutta samalla annettiin kunnille vapaus valita millaisella organisaatiolla ne palvelut tuottavat vai ostavatko kunnat palveluja ulkopuolisilta palveluntuottajilta. Samaan aikaa Suomessa olleen laman takia kuntien piti lähteä karsimaan ja supistamaan palveluja vähentyneiden resurssien takia. Laman seurauksena myös taloudelliset, sosiaaliset ja terveydelliset vaikeudet ovat näyttäneet kasautuvan samoille väestöryhmille, jolloin myös syrjäytyminen ja eri väestöryhmien välinen eriarvoisuus lisääntyivät. (Möttönen 2002, 114–116.) Vas-

tuu hyvinvointipalvelujen päätöksistä sekä rahoituksesta on pääasiassa kunnallisella tasolla. Aikaisemmin on perustettu uusia tiukasti rajattuja, sektorikohtaisia palveluita uusien ongelmien ilmentyessä. Nykyään on huomattu, että se ei ole riittävää, vaan uusia toimintatapoja täytyy kehittää huomioiden kuitenkin julkisten palvelujen keskeinen rooli hyvinvointipalvelujen tuottajana. (Möttönen 2002, 117.) Laman jälkeen kolmannen sektorin sekä yksityisten palveluntuottajien tarjoamat palvelut ovat lisääntyneet jatkuvasti (Julkunen 2006, 124).

Kolmannella sektorilla tarkoitetaan toimijajoukkoa tai toimintakenttää, joka jää julkisen sektorin eli valtion ja kuntien palvelujen sekä yksityisen sektorin eli yritys ja markkina-toiminnan väliin. Kolmannen sektorin toimijoita yhdistää myös niiden voittoa tavoittelematon toimintaperiaate. Eri järjestöillä on keskeinen rooli kolmannen sektorin palveluissa. Kolmannen sektorin tarjoamat toiminnot ovat osa hyvinvointipalvelujärjestelmää. Kolmas sektori tukee ja täydentää julkista palvelujärjestelmää. (Möttönen 2002, 118.)

Paikallisia hyvinvointipalveluja tarkastellessa tulee ottaa huomioon kunnan palvelujärjestelmä, paikallinen hyvinvointipalvelujen verkosto, eri palvelujen väliset vuorovaikutussuhteet ja palveluiden toimivuus kokonaisvaltaisesti. Kun eri palveluntuottajat toimivat yhteistyössä, pystytään ihmisten hyvinvointiin sekä sosiaalisten ongelmien ehkäisemiseen löytämään toimivia ratkaisuja. Toimivan yhteistyön avulla myös voidaan lisätä sosiaalista pääomaa. (Möttönen 2002, 120–122.) Sosiaalinen pääoma tarkoittaa sosiaalisen ympäristön tai sosiaalisten suhteiden ulottuvuuksia, kuten sosiaalisia verkostoja, normeja ja luottamusta. Näillä voidaan lisätä yhteisön jäsenten välistä vuorovaikutusta sekä toimintojen yhteensovittamista. (Ruuskanen 2002, 5.)

Järjestötoimintaa tuetaan julkisilla varoilla, joten julkisen hallinnon halusta ja mahdollisuudesta rahoittaa sekä ostaa järjestöjen palveluja on merkitystä palvelujen järjestämiseen. Järjestöt voivat olla esimerkiksi keskeisessä roolissa uusien palvelujen kehittämisessä ja kokeilemisessa. Jos järjestön tuottama uusi palvelu on havaittu hyväksi ja toimivaksi, voi kunta jatkaa ja säännöllistää palvelun. (Möttönen 2002, 128–129.) Järjestöt voivat toiminnoissaan keskittyä esimerkiksi tiettyyn väestöryhmään, mutta kunnan tehtävänä on ottaa huomioon alueen hyvinvointipalvelut kokonaisvaltaisesti (Möttönen 2002, 133).

6.1 Sosiaali- ja terveysalan järjestöjen tehtävät

Sosiaali- ja terveysalan järjestöjen tarkoituksena on esimerkiksi jonkin erityisryhmän, oman jäsenistön tai hyvin laajan väestönosan terveyden, fyysisen, psyykkisen ja/tai sosiaalisen hyvinvoinnin tukeminen ja edistäminen (Julkunen 2006, 119). Sosiaali- ja terveysjärjestöjen keskeisimpiä tehtäviä ovat jäsenistön edunvalvonta, vertaistoiminnan ja vapaaehtoistoiminnan mahdollistaminen, asiantuntijuus eli tutkimus- ja kehittämistoiminta, hyvinvointipalveluiden tuottaminen sekä kansainvälinen toiminta ja yhteistyö (Dufva 2003, 17).

Sosiaali- ja terveysjärjestöjen tehtävänä on toimia oman alansa erityisosaajina sekä kansalaisten puolestapuhujina. Tavoitteena on kansalaisten aktiivisen kansalaisuuden ylläpitäminen ja tukeminen. Järjestöjen tavoitteena on tuoda eri ihmisryhmien asioita esille sekä huomioida eri ihmisryhmien tarpeita. (Dufva 2003, 18.) Sosiaali- ja terveysjärjestöjä on useita erilaisia: edunvalvontajärjestöjä, vapaaehtoistoimintaa ylläpitäviä järjestöjä, vertaistoimintajärjestöjä, asiantuntijajärjestöjä sekä palveluntuottajajärjestöjä (Niemi 2002, Murto 2003, 67 mukaan). Monet järjestöistä toteuttavat useita järjestötehtäviä. Järjestöt ovat viimevuosikymmenten tuottaneet valtion ja kunnan järjestämien julkisten palveluiden täydentäviä palveluita alue- ja paikallistasolla. (Murto 2003, 67.)

Järjestöt voivat käyttää asiantuntijuuttaan palveluiden tuottamisessa. Erityisesti moniongelmallisuuden lisääntyessä järjestöjen tarjoama erityisosaaminen sekä vertaisryhmätoiminnat voivat olla hyödyllisiä. Järjestöjen toiminnan kautta on myös mahdollista saada yhteys niihin kansalaisiin, jotka muuten jäisivät palveluiden ulkopuolelle. (Murto 2003, 71.) Palvelujen tuottamiseksi tulee ottaa selvälle miten ihmiset pärjäävät arkielämässään, miten he voivat löytää toimintamahdollisuuksia ja toteuttaa itseään vaikeissa elämäntilanteissa. Palveluiden tuottamisessa tulisi ottaa huomioon kansalaisten elämäntilanteen kokonaisuus ja heidän todelliset tarpeensa. (Murto 2003, 80–81.)

6.2 Perhekeskukset

Perhekeskusten toiminta perustuu perheiden kumppanuuteen sekä kansalaistoimintaan lasten, nuorten ja perheiden arjessa. Perhekeskustoiminnan tavoitteena on luoda edelly-

tyksiä ja vahvistaa yhteisöllisyyden rakenteita sekä lisätä lasten ja perheiden hyvinvointia paikallisyhteisössään. Perhekeskusten toiminnoissa painottuu paikallisten toimijoiden tarpeet, valinnat ja näkemykset. Perinteistä perhekeskustoimintaa on Mannerheimin Lastensuojeluliiton järjestämät vertaistukiryhmät sekä perhekahvilat. (Kalliomaa 2004, 34–36.)

Tarkoitus perhekeskustoiminnassa on ennaltaehkäisevän toiminnan kautta tukea lasten ja perheiden hyvinvointia sekä tarjota vaikutusmahdollisuus sekä lapsille että aikuisille. Lähitulevaisuudessa perhekeskusten tulee keskittyä yhteisöllisyyden rakenteiden vahvistamiseen kasvukeskuksissa, sukupolvien välisen yhteyden vahvistamiseen sekä osallisuuden kokemuksen mahdollistamiseen. Perhekeskustoiminta muodostaa tärkeän osan lapsiperheiden palvelujärjestelmässä. (Kalliomaa 2004, 37.) Sosiaali- ja terveystieteiden verkostoituminen, kolmannen sektorin toiminta sekä vertaisryhmien tarjoama tuki alueella asuville perheille voi olla mahdollista Perhekeskusten myötä. Työttömyys, yksinhuoltajuus, mielenterveyden ongelmat sekä ulkomaalaistaustaisten suuri määrä vaikuttavat uusien palvelumuotojen tarpeeseen sekä eri toimijoiden yhteistyötarpeen lisäämiseen perinteisten julkisten palveluiden lisäksi. (Cantell-Forsbom 2004, 45.)

Asiakaslähtöisyys, moniammatillisuus, vertaistoiminta sekä uusia mahdollisuuksia etsivä periaate ovat Perhekeskusten toiminnassa keskeistä. Perhekeskustoiminnassa huomioidaan kunnan lapsipoliittinen ohjelma ja tavoitteena on viedä ohjelman mukaisia toimintoja suunnitelmallisesti eteenpäin. (Pietilä-Hella 2006, 65.) Perhekeskuksissa toteutettava monialainen toimintakulttuuri ja eri tahojen kesken tapahtuva vuorovaikutus voi tuoda uusia toimintatapoja ja näkökulmia myös esimerkiksi kotien, koulun ja päiväkodin yhteistyöhön. Jos perheet oppivat perhekeskuksessa toimimaan aktiivisessa vuorovaikutuksessa eri tahojen kanssa, haluavat he viedä vuorovaikutteista toimintaa myös lähiympäristöönsä. (Pietilä-Hella 2006, 68.)

Vanhempien kannalta on tärkeää, että useat lapsiperheiden palvelut sijaitsevat samoissa tiloissa. Vanhempien saama tuki on tärkeää, sillä yhä useammilla lapsilla on lisääntyneiden avioerojen seurauksena riittämätön suhde toiseen vanhempaansa. Myös sukupolvien väliset heikot suhteet, perheiden suuri muuttoliike sekä sukupolviroolien muutokset aiheuttavat paineita parisuhteeseen, mikä vaikuttaa lasten elinolosuhteisiin. Vanhemmilla ei ole tarjolla luontevia kohtaamisia toisten vanhempien kanssa eikä mahdol-

lisuutta toimia yhdessä ja rakentaa sosiaalisia suhteita, eikä tarjolla ole myöskään yhteiseen toimintaan tarvittavia sisätiloja. (Paavola 2004, 9.)

Viime vuosikymmeninä on kiinnitetty paljon huomiota yhteisöllisyyteen, sen hajoamiseen ja uuteen tarpeeseen. Yhteisöllisyyden lisäämistä on pidetty ratkaisuna muun muassa lasten, perheiden ja työttömien vaikeuksiin. Yhteisön hajoamisen negatiivisena seurauksena on pidetty yksilöllistymistä, joka on merkinnyt ihmisten vieraantumista ja eristäytymistä muista. Toisaalta yhteisöllisyys nähdään uutena mahdollisuutena ja erityisesti yksilön mahdollisuutena valita itseään ja omaa elämäntilannettaan tyydyttäviä yhteisöllisyyden muotoja. (Vanhalakka-Ruoho & Filander 2009, 375–376.)

Yhteisöllisyyteen liittyy ihmisten yhteenkuuluvuuden tunne sekä jokin heitä keskeisesti yhdistävä tekijä. Yhteisöt voivat olla alueellisia tai muodollisia. Tietyn alueen ihmiset muodostavat ulkoapäin tarkastellessa yhteisön, mutta he eivät välttämättä koe yhteenkuuluvuuden tunnetta. Yhteenkuuluvuuden tunne muodostuu vuorovaikutuksen, yhteisesti jaetun kulttuuriperinnön sekä yhteisen toiminnan kautta. (Nivala 2008, Saastamoinen 2009, 41 mukaan.) Yhteisöllinen toiminta liittyy ajan ideologioihin ja arvoihin, taloudelliseen toimintaan, sosiaalisiin rakenteisiin, politiikkaan ja elämänolosuhteisiin (Vanhalakka-Ruoho & Filander 2009, 379). Keskeistä yhteisöllisessä toiminnassa on keskinäinen kunnioitus, kunnioittava myötätunto, huolenpito sekä demokraattinen keskustelu, jonka kautta on mahdollista ilmaista erilaisia näkemyksiä sekä avartaa omia näkemyksiään (Vanhalakka-Ruoho & Filander 2009, 385).

7 PERHEENTALO JOENSUU

Perheentalo Joensuu -suunnitteluhanke toteutui 1.9.2010–30.4.2011. Hakkeen tavoitteena oli kartoittaa matalan kynnyksen lapsiperheiden yhteisötaloon liittyvät tarpeet ja tavoitteet ja suunnitella malli lapsiperheiden yhteisötalosta ja sen toteutuksesta. Suunnitteluhankkeen aikana Joensuun lapsiperheiden kanssa toimivat tahot koottiin yhteen ja selvitettiin yhteinen tahto Joensuun Perheentalon viemiseksi eteenpäin. Hankkeen aikana selvitettiin järjestöjen, julkisen ja yksityisen sektorin keskinäistä yhteistoimintaa

Perheentalon suunnittelussa sekä yhteisötilan tulevassa toiminnassa. (Perheentalo 2011.)

Suunnitteluvaiheessa on ollut mukana yhteensä 25 eri tahoa. Mukana on ollut 14 yhdistystä, Joensuun kaupungin sosiaali-, terveys- ja nuorisotoimen edustajia, Joensuun evankelisluterilaisen seurakunnan, kolmen oppilaitoksen ja kahden yrityksen edustajia. Yhteistyötapaamisissa on kartoitettu osallistuvien tahojen sekä lapsiperheiden tarpeita, toiveita ja odotuksia Joensuun Perheentalon suhteen syksyn 2010 aikana. Tehdyn kartoituksen perusteella lapsiperheiden yhteisötilaa tarvitaan lapsiperheiden kohtaamispaikaksi, vanhemmuuden ja parisuhteen tukemiseen, ennaltaehkäisevän lastensuojelutyön vahvistajaksi ja uudistajaksi, palveluohjauksen ja palveluverkostosta tiedottamiseen, opiskelijoiden moniammatillisiksi harjoittelupaikoiksi, kansalaistoiminnan ja vapaaehtoistyöhön mahdollisuuksien tarjoamiseen sekä Pohjois-Karjalan maakunnan hyvän tulevaisuuden vahvistamiseen. (Perheentalo 2011.)

Ennaltaehkäisevän lastensuojelun näkökulmasta lapsiperheiden yhteisötilan toiminnan päämääränä on lapsiperheiden arjen tukeminen sekä tiedon lisääntyminen lasten oikeuksista. Toiminnan tulisi perustua matalan kynnyksen toimintaperiaatteeseen ja olla lapsiperheiden hyvinvointia tukevaa ennaltaehkäisevää toimintaa, joka kehittää yhteisöllisyyttä. Perheentalon tulisi myös tukea vahvasti vanhemmuutta esimerkiksi tarjoamalla mahdollisuuksia vertaistukeen ja perhetaitoja kehittäviin toimintoihin. Perheentaloon toivotaan myös ammatillista lapsiperhe- ja lastensuojelullista työtä tukevaa toimintaa sekä yhteiskunnallista ja oman elämän osallisuutta lisäävää toimintaa. (Perheentalo 2011.)

Lapsiperheet toivoivat Perheentalolta eri palveluista ja tapahtumista tiedottamista sekä palveluohjusta. Perheet toivoivat myös olohuoneen tyyppistä tilaa, jossa vanhemmat voisivat vapaasti kohdata toisiaan. Lisäksi vanhemmat toivoivat mahdollisuutta keskustella ammattilaisten kanssa sekä koulutusta erilaisista teemoista ja elämänhallintataidoista. Vanhemmat kokivat tarpeelliseksi vertaisryhmät eri-ikäisille ja eri teemoihin ja asioihin perustuen. (Perheentalo 2011.)

Kartoitusten perusteella Perheentalon toiminnalle asetettiin neljä tavoitetta:

- Edistää lasten hyvinvointia sekä tehdä matalan kynnyksen työtä lapsiperheiden hyväksi ennaltaehkäisevästi. Kehittää vertaistukeen ja toiminnallisiin ryhmiin pohjautuvia lapsiperhepalveluita, sekä kerätä kokemustietoa järjestöpalvelujen vaikutuksesta lapsiperheiden arjen hyvinvointiin.
- Kehittää lasten, nuorten ja perheiden parissa työskentelevien tahojen välistä yhteistyötä, vuorovaikutusta ja yhteenkuuluvuutta sekä luoda toimiva innovatiivinen, rajoja rikkova yritys- ja kulttuuriyhteistyö.
- Lisätä yhteiskunnallista lapsipoliittista vaikuttamista ja osallisuutta edistäviä toimintamuotoja sekä erityisesti lisätä lasten ja nuorten osallisuutta omassa elämässään.
- Luoda ja kehittää ammatillisesti johdettua vapaaehtoistyötä, joka kohdistuu lapsiperheisiin sekä luoda uusia toimintaedellytyksiä vapaaehtoisille. (Perheentalo 2011.)

8 TUTKIMUKSEN TARKOITUS JA TUTKIMUSKYSYMYKSET

Opinnäytetyön tarkoituksena on tutkia miten työntekijät käsittävät vanhemmuuden tukemisen sekä miten vanhemmuutta voidaan tukea Perheentalossa.

Tutkimusongelma:

- Miten Perheentalon suunnittelussa mukana olleet työntekijät käsittävät vanhemmuuden tukemisen?
- Miten vanhemmuutta voidaan tukea Perheentalossa?

Tutkimuksen tavoitteena on saada uutta tietoa vanhemmuuden tukemiseen liittyen, jotta saatuja tuloksia voidaan käyttää hyödyksi Perheentalon suunnittelussa, jotta tulevaisuudessa Perheentalo tarjoaa vanhemmuutta tukevia palveluita lapsiperheille. Vanhemmuuden tukeminen ei ole aikaisempien tutkimusten mukaan yksiselitteinen käsitys. Jotta Perheentalo pystyy vanhemmuutta tukemaan parhaiten, on tärkeää etukäteen selvittää, mitä käsityksiä vanhemmuuden tukemisesta, sen muodoista ja mahdollisuuksista on olemassa tällä hetkellä. Aineiston pohjalta tarkoituksena on selvittää miten tällä hetkellä

ajankohtaisiin vanhemmuuden tukemisen haasteisiin voidaan Perheentalossa vastata sekä eroavatko työntekijöiden käsitykset vanhemmuuden tukemisesta toisistaan.

9 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

Otin keväällä 2011 yhteyttä Pelastakaa Lapset Ry:n Itä-Suomen aluetoimistoon opinnäytetyöni merkeissä. Olin saanut tietää Pelastakaa Lapset Ry:n suunnitteleman Perheentalosta ja kysyin mahdollisuutta tehdä opinnäytetyöni Perheentaloon liittyen. Työntekijöiden kanssa käytyjen keskustelujen pohjalta sain tietää, että tarvetta opinnäytetyölle on. Havaitsin, että vanhemmuuden tukeminen oli suunniteltu olevan keskeinen asia Perheentalon toiminnoissa ja myös itseäni kiinnosti selvittää vanhemmuuden tukemista tarkemmin. Päätin tutkia Perheentalon suunnitteluhankkeessa mukana olleiden tahojen työntekijöiden käsityksiä vanhemmuuden tukemisesta. Tämän jälkeen tein tutkimussuunnitelman ja perehdyin tutkimukseeni liittyvään teoriakirjallisuuteen. Kesäkuussa hain tutkimuslupaa (liite 2) ja sen saatua aloin kirjoittaa opinnäytetyöni teoreettista viitekehystä. Teoreettisen viitekehysten sain valmiiksi kesän aikana ja aineiston keräämisen teemahaastatteluilla toteutin elokuussa 2011. Syys- ja lokakuun aikana tein aineiston analysoinnin ja kirjoitin opinnäytetyöraportin.

9.1 Tutkimusmenetelmät

Laadullisessa tutkimuksessa voidaan keskittyä pieneen määrään tapauksia, sillä tavoitteena on pyrkiä analysoimaan niitä mahdollisimman perusteellisesti. Laadullisessa tutkimuksessa tutkija pyrkii sijoittamaan tutkimuskohteen sen yhteiskunnallisiin yhteyksiin ja antamaan siitä mahdollisimman yksilökohtaisen ja tarkan kuvan. (Eskola & Suoranta 1998, 18.) Laadullisessa tutkimuksessa ei ole tavoitteena tehdä tilastollisia yleistyksiä, vaan kuvata jotakin tapahtumaa, ymmärtää tiettyä toimintaa tai antaa teoreettisesti pätevä tulkinta tietystä ilmiöstä (Eskola & Suoranta 1998, 61). Valitsin laadullisen tutkimuksen, sillä halusin mahdollisimman tarkasti pystyä kuvaamaan vanhemmuuden tukemista sekä löytämään konkreettisia keinoja vanhemmuuden tukemiseksi Perheentalossa.

Haastattelu antaa mahdollisuuden joustaa haastattelutilanteessa. Haastattelijalla voi tarvittaessa toistaa kysymyksen, oikaista väärinkäsityksiä, selventää kysymysten sanamuotoja sekä käydä keskustelua tiedon antajan kanssa. Haastattelijalla voi myös haastattelutilanteessa päättää missä järjestyksessä kysymykset esittää. Ennen haastattelua haastattelijan kannattaa antaa haastattelukysymykset tai aiheet tiedonantajalle, jotta tiedonantaja voi tutustua haastattelun aiheeseen. Haastattelun etuna toimii se, että haastatteluun suostuneet tiedonantajat harvoin kieltäytyvät haastattelusta. Haastattelua varten voidaan myös etukäteen valikoida, että tiedonantaja on sellainen henkilö, jolla on kokemusta ja tietoa tutkittavasta aiheesta. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 75–76.) Haastattelu on aina vuorovai-
kutusta, jolloin haastattelun molemmat osapuolet vaikuttavat toisiinsa (Eskola & Suoranta 1998, 86). Haastattelutyypit tulee valita aina tutkimustehtävän perusteella, sillä erityyppiset haastattelut saavuttavat erilaista tietoa (Eskola & Suoranta 1998, 89). Tutkimushaastattelun tulee olla aina vapaaehtoinen ja luottamuksella on tutkimushaastattelussa keskeinen merkitys (Eskola & Suoranta 1998, 93–94).

Teemahaastattelu toteutetaan etukäteen valittujen teemojen ja niihin liittyvien tarkentavien kysymysten avulla. Teemahaastattelun tavoitteena on löytää merkityksellisiä vastauksia tutkimuksen tarkoituksen ja tutkimustehtävän mukaisesti. Ennen haastattelua valitut teemat perustuvat tutkimuksen teoreettiseen viitekehykseen. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 77.) Laadullisen tutkimuksen onnistumisen kannalta on tärkeää, että tiedonantajat tietävät tutkittavasta aiheesta ja heillä on mahdollisesti myös omaa kokemusta aiheesta. Tiedonantajien valinta tulee olla harkittua ja tarkoitukseen sopivaa. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 88.)

Teemahaastattelun valitsin tutkimukseeni siksi, että pystyin ohjaamaan haastattelutilanetta haluamiini teemoihin. Tarkkoja kysymyksiä en ollut kuitenkaan etukäteen laatinut, joten haastateltaville jäi mahdollisuus kertoa teemoihin liittyvistä asioista mahdollisimman heidän omien käsityksiensä ja kokemuksiensa pohjalta. Uskon, että teemahaastattelun avulla sain myös sellaista tietoa teemoihini liittyen, jota en olisi itse ehkä osannut kysyä tai ottaa etukäteen huomioon. Teemahaastattelun avulla sain kerättyä myös melko laajan aineiston. Koska kyseessä oli melko pieni kohderyhmä, pystyin teemahaastattelun avulla keskittymään heidän kokemuksiinsa ja näkemyksiinsä tarkasti ja syvällisesti.

9.2 Tutkimuksen aineisto ja aineiston keruu

Keräsin tutkimusaineiston yksilöhaastatteluilla elokuussa 2011. Haastattelin Perheentalon suunnittelussa mukana olleiden eri toimijatahojen työntekijöitä. Suunnittelussa mukana olleista toimijatahoista valitsin tutkimukseeni ne tahot, joiden toiminta liittyy lapsiperheisiin sekä vanhemmuuden tukemiseen. Eri tahojen kautta tarkoitukseni oli saada tietoa vanhemmuuden tukemisesta eri elämänvaiheissa ja –tilanteissa. Eri tahoista tutkimuksessani oli järjestöjen, julkisen sektorin sekä seurakunnan edustajia. Yksi haastatteluista oli mies ja loput naisia. Koin, että sukupuolella tai taholla, jossa haastateltu oli töissä, ei ollut merkitystä, joten en ole niitä aineistossa tai tutkimustuloksissa eritellyt. Näin pystyin myös varmistamaan sen, ettei raportista pysty erittelemään haastateltujen vastauksia toisistaan. Seitsemän haastatteluista tapahtui työntekijöiden työpaikoilla ja yksi työntekijän omassa kodissa. Haastattelut olivat tunnelmaltaan rauhallisia ja itse koin tilanteet luonteviksi. Varsinkin haastattelujen edetessä myös omat haastattelijantaitoni kehittyivät, joten pystyin paremmin suuntaamaan haastatteluaiheet tutkimukseni teemoihin liittyen.

Alkuperäisen suunnitelman mukaan tarkoitukseni oli haastatella yhteensä yhdeksää työntekijää, mutta yhden tahon kanssa en saanut haastatteluajankohtaa sovittua. Näin ollen tein yhteensä kahdeksan haastattelua. Tein etukäteen temahaastattelurungon, jota käytin esihaastattelun tekemisessä. Tämän jälkeen muokkasinkin haastattelurunkoa hieman selkeämmäksi, jota käytin varsinaisissa haastattelutilanteissa. Temahaastattelurunko (liite 3) koostui yhteensä viidestä temasta: taustatiedot, vanhemmuus, mitä on vanhemmuuden tukeminen, miten vanhemmuutta voidaan tukea ja vanhemmuuden tukeminen tulevaisuudessa, sekä jokaista teemaa täydentävistä tukisanoista.

9.3 Aineiston käsittely ja analyysi

Aineistolähtöisen analyysin avulla tutkimusaineistosta pyritään luomaan teoreettinen kokonaisuus. Analyysiyksiköt valitaan tutkimusaineistosta tutkimuksen tarkoituksen ja tutkimustehtävän perusteella. Aineiston analyysiyksikköjä ei ole etukäteen valittu. Aineistolähtöisessä analyysissä aikaisemmilla havainnoilla, tiedoilla tai teorioilla ei pitäisi olla vaikutusta aineiston analyysiin. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 97.) Aineiston analyysi

selkeyttää aineistoa ja tuottaa uutta tietoa tutkittavasta asiasta. Aineiston analyysissä aineisto pyritään tiivistämään, mutta säilyttämään sen sisältämä informaatio. (Eskola & Suoranta 1998, 138.)

Aineiston analysointi aloitetaan aineiston keräämisen ja tekstiksi purkamisen eli litteroinnin jälkeen järjestämällä aineisto. Teemahaastattelujen avulla kerättyä aineistoa voi alkaa järjestää esimerkiksi haastatteluteemojen mukaisesti. Aineistosta etsitään teemahaastattelurungon avulla niitä asioita, jotka kertovat juuri tietystä teemasta ja ne merkitään tai erotellaan teeman mukaisesti. Teemaan liittyvät ilmaukset voi aineistosta kopioida suoraan tai tutkija voi tehdä ilmauksista omia tiivistelmiä. (Eskola & Suoranta 1998, 151–155.)

Haastatteluiden jälkeen litteroin jokaisen haastattelun tekstiksi sanatarkasti ja tein jokaisesta haastattelusta oman kansionsa. Litteroitua tekstiä tuli yhteensä 95 sivua, kun käytin kirjasinkokoa 12, tekstissä 1,5 riviväliä sekä kappaleiden välillä tyhjiä rivejä. Tämän jälkeen järjestelin aineiston teemahaastattelurungon mukaisesti viiteen osioon: taustatiedot, nykyajan vanhemmuus, mitä on vanhemmuuden tukeminen, miten vanhemmuutta voidaan tukea sekä vanhemmuuden tukeminen tulevaisuudessa. Kopioin aineistosta tiettyä teemaa käsittelevät ilmaukset suoraan omaan kansioonsa. En tehnyt niistä omia tiivistelmiä, jotta omat tulkintani eivät liikaa vaikuttaisi tutkimukseni tuloksiin. Analyysipolku on kuvattu liitteessä 4. Aineiston analyysivaiheessa tutkijan kannattaa merkitä itselleen kyseisen aineiston keräyspaikka ja -aika sekä kohdejoukko esimerkiksi juoksevan numeroinnin avulla (Eskola & Suoranta 1998, 164–165). Numeroin jokaisen haastatteluvastaukset satunnaisessa järjestyksessä numeroilla H5-H40 viiden numeron välein, säilyttääkseni tietyn haastattelun aineiston tiettyä teemaa koskevat asiat yhdessä.

Käytin aineiston analysoinnissa Miles & Hubermanin laadullisen aineiston analyysia kuvaavaa teoriaa. Miles & Huberman (1984) ovat kuvanneet aineistolähtöisen laadullisen aineiston analyysin kolmevaiheiseksi: aineiston redusointi eli pelkistäminen, aineiston klusterointi eli ryhmittely ja abstrahointi eli teoreettisten käsitteiden luominen. Aineiston pelkistäminen tarkoittaa sitä, että haastatteluaineistosta karsitaan tutkimukselle epäolennainen informaatio pois joko tiivistämällä aineistoa tai pilkkomalla aineisto osiin. Aineistosta nostetaan esiin tutkimustehtävän kannalta oleelliset ilmaukset esimerkiksi alleviivaamalla ne eri väreillä. Samalla tulee myös määritellä analyysiyksikkö,

joka voi olla esimerkiksi yksittäinen sana, lauseen osa, kokonainen lause tai ajatuskokonaisuus joka muodostuu useista lauseista. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 110–112.)

Kun olin järjestellyt aineistoni haastatteluteemojeni mukaisesti ja tulostanut aineiston, ryhdyin pelkistämään aineistoa, eli alleviivasin aineistosta eri väreillä tutkimustehtävän kannalta oleelliset ilmaukset. Analyysiyksikkönä käytin pääasiassa ajatuskokonaisuutta, mutta osittain myös lauseen osia. Tämän jälkeen etsin tietyllä värillä alleviivatut ilmaukset ja kopioin ne tietokoneelle tehden jokaisesta ryhmästä oman kansionsa. näin sain muodostettua uusia ryhmiä. Ryhmiä tuli tässä vaiheessa yhteensä kuusi: työntekijöiden käsitykset vanhemmuuden tukemisesta, miten vanhemmuutta voidaan tukea ja vanhemmuuden tukemisen muodot, vanhemmuuden tukemisen mahdollisuudet, vanhemmuuden tukemisen haasteet, nykyajan vanhemmuus sekä Perheentalo ja tulevaisuuden tarpeet. Tämän jälkeen tein alkuperäisilmauksista pelkistettyjä ilmauksia säilyttäen ilmausten keskeinen asia, mutta muuttamalla ne lyhyempään ja selkeämpään muotoon (liite 5).

Aineiston ryhmittelyssä aineistosta esiin nostetut alkuperäisilmaukset käydään läpi ja aineistosta etsitään samankaltaisuuksia tai eroavaisuuksia kuvaavia käsitteitä. Samaa asiaa tarkoittavat käsitteet ryhmitellään ja ne yhdistetään luokaksi, joka nimetään luokan sisältöä kuvaavalla käsitteellä. Luokitteluyksikkönä voi olla esimerkiksi tutkittavan ilmiön ominaisuus, piirre tai käsitys. Luokittelun avulla aineisto tiivistyy, koska yksittäisistä ilmauksista muodostetaan yleisempiä käsitteitä. Pelkistetyt ilmaukset luokitellaan ensin alaluokkiin, jonka jälkeen yhtenäisiä alaluokkia luokitellaan suuremmiksi kokonaisuuksiksi eli yläluokkiin. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 112–113.)

Aineiston abstrahoinnissa erotetaan tutkimuksen kannalta olennainen tieto ja muodostetaan valikoidun tiedon perusteella teoreettisia käsitteitä. Aineistosta tekemiä luokituksia voidaan käsitteellistää niin kauan, kuin se on aineiston sisällön näkökulmasta mahdollista. Käsitteellistämisen avulla yläluokista muodostetaan niitä yhdistäviä pääluokkia sekä mahdollisesti sen jälkeen vielä pääluokkia yhdistäviä luokkia. Abstrahoinnissa empiirinen aineisto liitetään teoreettisiin käsityksiin. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 114–115.)

Ilmausten pelkistämisen jälkeen muodostin niistä luokkia (liite 5). Laitoin samankaltaisia asioita koskevat ilmaukset yhteen luokkaan ja nimesin luokan asiaa kuvaavalla käsit-

teellä, jolloin sain muodostettua yhteensä 60 alaluokkaa. Tämän jälkeen luokittelin alaluokkia samalla periaatteella isommiksi kokonaisuuksiksi, eli yläluokiksi, joita oli yhteensä 24. Tämän jälkeen muodostin yläluokista pääluokkia saman periaatteen mukaisesti. Pääluokkia muodostui yhteensä 14. Lopuksi muodostin kuusi pääluokkaa yhdistävää luokkaa: nykyajan vanhemmuus, käsitykset vanhemmuuden tukemisesta, tämän hetkiset vanhemmuutta tukevat palvelut, ennaltaehkäisevän vanhemmuuden tukemisen merkitykset, vanhemmuuden tukemisen haasteet sekä Perheentalo vanhemmuutta tukevana palveluna.

10 TULOKSET

Tässä kappaleessa kuvaan haastattelujen pohjalta saamiani tuloksia. Kappaleet on otettu aineistosta tekemieni yhdistävien luokkien pohjalta. Suorat aineistolainaukset on eroteltu muusta tekstistä sisennyksien avulla. Haastateltujen vastaukset on koodattu satunnaisessa järjestyksessä numeroilla H5, H10, H15, H20, H25, H30, H35 ja H40.

10.1 Nykyajan vanhemmuus

Haastateltavien mukaan vanhemmuus on muuttunut viime vuosikymmenien aikana monimuotoisemmaksi, muun muassa avioerojen ja uusperheiden lisääntymisen seurauksena. Haastateltavat kokivat, että osa vanhemmista osaa ja pärjää todella hyvin arjessaan ja osa vanhemmista kaipaa vanhemmuuteensa hyvin paljon tukea. Osa vanhemmista haluaa olla hyvin aktiivisena vanhempana ja harrastaa erilaisia vanhemmuuteen liittyviä asioita, kun taas osa vanhemmista joutuu tekemään työtä oman jaksamisen ja vanhemmuutensa puolesta.

Se on muuttunut semmoseks aikalailta pirstalaisen oloiseksi, että on niin erilaisia ne perheet. (H15)

Tämänhetkiset vanhemmat on hyvin erilaisia, mutta on sellaisia, että on tosi vahvoja vanhempia, jotka jaksaa, kun tässä yhteiskunnassa joutuu, eikä mitään tuoda eteen ja vanhemmat joutuu etsimään niitä tukia ja toimia, että pärjää siellä arjessa, mut sit myös sen takia meidän erilaisia toimintoja täällä tarvitaan ja

erilaisia järjestöjä, jotka tarjoaa perheille tukea, kun on niitä vanhempia jotka ei jaksaa taas sitten, jotka tarvii sitten taas enemmän. (H10)

Erot vanhempien välillä koettiin suuriksi. Vanhemmuuden katsottiin muuttuneen yhteiskunnan muuttumisen yhteydessä ja tärkeänä pidettiin uusiin ajan tuomiin haasteisiin ja muutoksiin vastaamista. Haastateltavat kokivat harmilliseksi, että nykyään monet vanhemmista eivät saa vanhemmuudestaan iloa, vaan kokevat vanhemmuuden jonkin asian pakolliseksi suorittamiseksi.

Osa haastateltavista koki, että nykyajan vanhemmuuteen asetetaan suuria paineita ja vaatimuksia median sekä yhteiskunnan kautta. Paineet ja vaatimukset koskivat asioita, joita vanhempien tulisi tehdä tai osata. Vanhempien saama tämän hetkinen tietopaljous koettiin sekä hyväksi että huonoksi asiaksi. Toisaalta vanhempien nähtiin saavan ja löytävän helposti tietoa, mutta toisaalta tieto siitä, miten olla riittävän hyvä vanhempi lapselle saattaa olla hyvin ristiriitaista sekä aiheuttaa vanhemmille liiallisia vaatimuksia vanhemmuudestaan.

Ainakin nyt, kun sitä tietoa on niin paljon siitäkin, että miten pitäisi olla hyvä vanhempi, niin sitten ihmiset varmaan sen kohdalla hämääntyvät ja on ahdistunut ja ne kriteerit on hirvu kovat. (H5)

Vanhemmuus muuttuu haastavammaksi lasten kasvaessa haastateltavien käsitysten mukaan. Haastateltavat toivat esiin myös, että riittävä vanhemmuus ei ole jatkuva tila kenelläkään vanhemmalla, vaan vanhemmuuden nähtiin muuttuvan elämäntilanteiden myötä välillä heikommaksi ja välillä vahvemaksi. Esimerkiksi elämän kriisit kuten sairastuminen tai läheisen menetykset saattavat heikentää vanhemmuutta tilapäisesti.

Aika ajoin se vanhemmuus on vähän heikompaa, että semmonen hyvä vanhemmuushan ei ole pysyvä tila kenelläkään, että se totta kai muuttuu ja jokaisella on huonoja päiviä ja hyviä päiviä. (H20)

Haastateltavien mukaan vanhemmuus saattaa olla välillä rankkaa sekä kuluttaa vanhempien voimavaroja. Etenkin, jos vanhemmilla ei ole tukiverkostoa lähellä, on vanhempien omasta jaksamisesta huolehtiminen haastavaa. Kaikki haastateltavat mainitsivat ihmisten luontaisen tukiverkoston heikentyneen viimevuosikymmenien aikana. Vanhemmilla ei ole välttämättä asuinpaikkakunnallaan vanhempia, isovanhempia, ystäviä tai muita sukulaisia, joilta aikaisemman sukupolven vanhemmat ovat saaneet tukea

ja apua omaan vanhemmuuteensa. Erityisen haitalliseksi haastateltavat kokivat tukiverkoston puuttumisen yksinhuoltajaperheissä, joissa vanhemmat eivät uskalla tai osaa pyytää apua muualta. Vanhempien oman jaksamisen heikentyminen nähtiin aiheuttavat erityisen paljon haasteita vanhemmuuteen. Myös työn ja perheen yhteensovittaminen koettiin haasteelliseksi.

Monella ei oo niinku esimerkiksi isovanhemmat enää siellä paikkakunnalla missä ite asuu, jollon tavallaan se luontainen perhe ja tuki ja apu ei oo saatavilla ainakaan niin nopeasti ja sillä lailla säännöllisesti välttämättä. (H25)

Ehkä se vanhempien jaksaminen, oma hyvinvointi ja jaksaminen saattaa olla, että se on vähän heikompaa ja sitten sitä myötä kun ei oo niitä omia voimavaroja, niin ei jaksa olla hyvä vanhempi lapsilleen, se voi olla että se on muuttunut. (H20)

Aineistosta nousi esiin, että useilta nykyajan vanhemmilta puuttuu vanhemmuuden malli. Vanhemmuuden mallin puuttuminen voi haastateltavien mukaan johtua useista erisyistä kuten esimerkiksi 1990-luvun laman vaikutuksista silloiseen perhe-elämään. Myös tämän hetkisten vanhempien omilla vanhemmilla on saattanut olla päihde- ja mielenterveysongelmia, jolloin tämän hetkisille vanhemmille ei ole ollut kotona sellaista vanhemmuuden mallia, jota he voisivat nyt omassa vanhemmuudessaan hyödyntää. Osa haastateltavista koki, etteivät vanhemmuuden vanhat toimintamallit enää toimi nykyään, mutta uusia vanhemmuuden toimintamalleja ei ole myöskään ehditty opettelemaan.

Vanhemmalta puuttuu se vanhemman malli, että esimerkiksi, jos on ollut päihdeperhe, että lapsi on joutunut ottamaan sen vanhemman roolin siellä, niin silloin sitä lapsuutta ei sillä tavalla ole, että tällaiselta lapselta voi aikuisena puuttua sitten se vanhemman malli, että miten olla vanhempana omalle lapselle. (H30)

Haastateltavat kertoivat jatkuvasti lisääntyneiden päihde- ja mielenterveysongelmien tuovan suuria haasteita vanhemmuuteen. Myös vanhempien osaamattomuus arjen asioissa ja tilanteissa nähtiin haasteelliseksi. Osa haastateltavista kertoi, että nykyään monilla vanhemmilla on suuria haasteita asettaa rajoja lapsilleen. Haastateltavien mukaan haasteellista on myös päivärytmin, kuten säännöllisten ruokailu- tai nukkumaanmenoaikojen asettaminen lapsille. Osa haastateltavista koki että asiat, joihin vanhemmat tarvitsevat tukea liittyvät perheiden arjen pieniin asioihin, jotka eivät aiheuta suurta yhteiskunnallista esimerkiksi lastensuojeluun liittyvää huolta, mutta kuitenkin vanhemmat kokevat nämä pienet arjen asiat haasteelliseksi.

No sit tietysti valitettava tosiasia on se että päihde- ja mielenterveyspulmat on lisääntynyt ihan hirveen paljon, että se näkyy kyllä valitettavasti. (H35)

Varmaan ihan joskus on semmosta ihan puhtaasti osaamattomuutta, tietämättömyyttä ja ymmärtämättömyyttä. (H20)

Ihan just se vanhemmuus, mitä se on, mitä se on tietyn ikäiselle lapselle, rajojen asettaminen tuntuu olevan ihan hirveen iso haaste. (H35)

Sekä vanhemmuudessa että lapsissa on haastateltavien mukaan tapahtunut muutoksia. Haastateltavien mukaan erityislapsia, kuten esimerkiksi ADHD tarkkaavaisuus- ja ylivilkkaushäiriöisiä lapsia on diagnosoitu nykyään enemmän ja erityisesti heille olisi tärkeää olla kotonakin säännöllinen päiväjärjestys ja rajat. Muuten erityislapsen vanhempana olemisen haastateltavat kokivat työntäyteiseksi. Erityislapsen vanhempi tarvitsee perheen arjen sujumista helpottamaan erilaisia tukitoimia. Vanhemmat joutuvat itse kyselemään ja hakemaan tukimuodot, mikä vaatii vanhempien omaa hyvää jaksamista ja voimavaroja. Muuten haasteet erityislapsen vanhempana liittyvät samoihin asioihin, kuin muillakin vanhemmilla, kuten lapsen kehitysvaiheisiin tai arjen sujumiseen. Lapsen erityisen tuen tarve voi tuoda samoihin haasteellisiin asioihin hieman lisää hankaluuksia sekä vaatia enemmän työtä vanhemmilta.

Haasteita tulee sieltä muutenkin ihan sitten, tavallaan lasten kehitys menee samalla tavalla ja tulee tietystä iässä ne omat juttunsa ja sitten tavallaan se tuo vielä enemmän haastetta, kun on tavallaan kyse sitten erityislapsesta. (H10)

Että just tosiaan on jotenkin sillain levotonta ja semmosta rajattomuutta ja tietysti paljon diagnooseja lapsilla, et hyvin, hyvin paljon diagnooseja tänäpäivänä. Et he ovat jo monissa erityisryhmissä lapset jo muuten, että tavallaan sinne kotiinkin pitäis sit saada struktuuria saada. (H35)

10.2 Käsitteet vanhemmuuden tukemisesta

Haastateltavien mukaan vanhemmuuden tukeminen on mahdollisuuksien luomista, jotta vanhemmilla on tila ja aika tavata muita vanhempia ja perheitä sekä käsitellä omia vanhemmuuteen liittyviä kokemuksia.

Se on olosuhteiden ja tilanteiden ja mahdollisuuksien luomista ja tukemista sille, että se lapsi sen kasvu siinä perheessä voi tapahtua parhaalla mahdollisella tavalla. (H25)

No varmasti sitä kuulluksi tulemisen mahdollistamista. (H5)

Vanhemmuuden tukeminen on konkreettista apua perheen arjen sujumisen helpottamiseksi haastateltavien mielestä. Konkreettiset asiat voivat olla esimerkiksi neuvontaa, vinkkejä sekä yhdessä tekemistä. Osa työntekijöistä koki kuitenkin myös, että vanhemmuuden tukeminen ei tarvitse aina olla välttämättä konkreettisia asioita, vaan se voi olla joskus myös esimerkiksi vanhemman rohkaisemista, kannustamista sekä motivointia.

Mut se on hirveen konkreettista, se on pieniä asioita, se on konkreettisia tekoja et sillain mä ajattelen et vanhemmuuden tukeminen on niinkö hirveen konkreettista, se ei voi olla jotenkin sellasta niinkö vaikeeselkosta. (H35)

Niin kyllä mä ajattelisin, että se on aikalailla sitä tekemistä ja sitten sais kohtuu helpolla sen arjen menemään, se ois sitä mitä tänäpäivänä kaivataan. (H15)

Haastateltavat kokivat vanhemmuuden tukemisessa myös tiedon saamisen ja jakamisen tärkeäksi. Vanhemmuutta voidaan tukea sillä, että vanhemmat tietävät mistä he voivat saada eri ongelmiin apua sekä antamalla tietoa vanhemmuuteen ja esimerkiksi lapsen kehitykseen liittyvistä asioista. Viranomaisilta saatavaa tukea vanhemmuuteen haastateltavat kuvasivat vierellä olemiseksi ja kuuntelijana olemiseksi. Vanhemmuuden tuen katsottiin olevan jatkuvasti läsnä työssä, joten osa haastateltavista koki vanhemmuuden tukemisen kuvailemisen käsitteellisellä tasolla haasteelliseksi. Haastateltavat kokivat, että työntekijänä vanhemmuutta voi tukea oman ammattitaidon ja osaamisen antamisella vanhemmille. Myös ammatillisesti ohjatut vertaisryhmät koettiin vanhemmuutta tukeviksi.

Se on jotenkin aina niin läsnä niissä tapaamisissa ja työskentelyssä. Alitajuisesti aina niinku mieltii, että mikä tässä nyt on se, että mikä pieni juttu vois auttaa jaksamaan eteenpäin. (H20)

Myö pystytään niillä tukemaan sitä vanhemmuutta, vanhempien jaksamista kun myö pystytään antamaan vanhemmille erilaisia keinoja, ja mikä meillä on se oma ammattitaito, osaaminen, niin että myö pystytään sitä antamaan vanhemmille sinne tueks, niin se on tavallaan sitä vanhemmuuden tukemista. (H10)

Aineistosta nousi ilmi, että vertaistuki ja tukiverkostosta tuleva tuki luo vanhemmille mahdollisuuden rakentaa sosiaalista verkostoa samassa tilanteessa olevien ihmisten kanssa. Tärkeäksi haastateltavat kokivat sen, että vanhemmat pääsevät keskenään jakamaan kokemuksiaan ja löytävät toisiltaan esimerkiksi uusia toimintatapoja vanhem-

muuden haastaviin tilanteisiin. Haastateltavien mukaan vanhemmuutta voidaan tukea tarjoamalla vanhemmalle mahdollisuus välillä omaan aikaan. Vanhemmuuden tukemisessa tärkeäksi haastateltavat kokivat vanhempien omien tarpeiden ja voimavarojen huomioimisen sekä perheen kokonaisvaltaisen tukemisen niin, että vanhempi saa toimia vanhempana ja olla vastuussa lapsistaan.

Se tukeminen on aika vaikeeta tehtävä, koska pitäis tukea sillä tavalla, ettei mee tekemään sitä vanhemmuutta sillä tavalla, että pitäis saada autettua sitä, että jaksais se vanhempi ite tehdä ja osais se vanhempi ite tehdä. (H15)

Me otetaan huomioon vanhempien arvot ja ne mitkä on ne heidän tämänhetkiset voimavarat, et sen minä oon nähnyt tärkeänä. (H10)

Koko perheen sekä perheen lähiympäristön huomioon ottaminen on vanhemmuuden tukemisessa tärkeää haastateltavien mukaan. Vanhemmuuden tukemisen katsottiin olevan sekä vanhempien että lapsien tukemista. Tukimuotojen avulla perhe jaksaa omassa arjessaan paremmin. Haastateltavien mukaan vanhempia tuetaan erilaisin tukitoimin, jotta lapsen elämä perheessään on mahdollista.

Siinä on perhe keskeisenä osana että niiden perheiden voimavarojen ja heidän arvojen mukaan toimitaan. (H10)

Kyllähän meidän pitäis niitä vanhempia pystyä auttamaan ja tukemaan siinä ongelmassa, että sen lapsen elämä siellä perheessä olis mahdollista ja positiivista. (H25)

Haastateltavat korostivat kuitenkin, että kaikki vanhemmat eivät tarvitse tukea, vaan osa vanhemmista pärjää todella hyvin, mutta osa vanhemmista taas kaipaa vanhemmuuteensa ja arjen sujumiseen paljon erilaisia tukitoimia. Erityisesti kokonaisvaltainen vanhemmuuden tukeminen nähtiin merkittäväksi.

Välttämättä kaikki ei tarvii tukea ja apua, hirveen paljon on niitä jotka osaa ja hoitaa todella hienosti ja hyvin ja pärjää tai voi olla että tarvii hetkellistä apua jossakin asiassa. (H25)

Mut et näähän on kaikki nyt kehitteillä toki et, mut kyl se on ihan selkee juttu, että jotenkin siihen vanhemmuuden tukemiseen täytyy ihan oikeesti keskittyä (H35)

10.3 Tämänhetkiset vanhemmuutta tukevat palvelut

Vanhemmuutta tukevia palveluita haastateltavien mukaan on esimerkiksi erilaisia kerhoja, vertaistukiryhmiä sekä avointa vertaisryhmätoimintaa. Vertaistukiryhmiä on esimerkiksi eri-ikäisten lasten vanhemmille sekä eri teemoihin liittyen. Tärkeintä vanhemmuutta tukevassa vertaisryhmätoiminnassa on se, että vanhemmat pääsevät tapamaan muita samassa tilanteessa olevia vanhempia sekä saavat jakaa omia kokemuksiaan ja kuulla toisten kokemuksia. Erilaisissa lapsiperheille tarkoitetuissa tapahtumissa vanhemmat pääsevät myös kohtaamaan toisia lapsiperheitä, sekä saamaan mahdollisesti uutta tietoa johonkin vanhemmuuden teemaan liittyen. Haastateltavien kokemusten mukaan erilaiset tukimuodot ovat tärkeitä. Vertaistuen hyvänä puolena haastateltavat pitivät sitä, että osa vanhemmista ottaa paremmin ohjeita ja apua vastaan toisilta vanhemmilta, kuin mitä he ottaisivat viranomaistaholta.

Että on aika, paikka ja mahdollisuus olla niitten lasten kanssa ja olla toisten aikuisten ja vanhempien kanssa tekemisissä. Saa vinkkejä siihen arkielämään. (H5)

Vanhemmat mielellään ottavat toiselta perheeltä apua vanhemmuuteen, koska se on perheeltä perheelle, eikä tule viranomaistaholta. (H35)

Myös Internetin tarjoamat tukimahdollisuudet kuten esimerkiksi tiedon löytäminen Internetistä helposti sekä erilaiset keskustelufoorumit koettiin hyväksi vanhemmuuden tukemisen muodoiksi. Internetin kautta vanhemmat löytävät vanhemmuutta tukevia palveluita melko hyvin. Vanhemmuutta tukevia erilaisia menetelmiä ja työvälineitä on haastateltavien mukaan melko paljon. Hyväksi haastateltavat kokivat myös erilaiset hankkeet, joiden kautta pystytään keskittymään esimerkiksi tiettyyn vanhemmuuden tukea tarvitsevaan asiakasryhmään.

Haastateltavat kokivat päivähoidon, koulun ja terveydenhuollon tarjoaman vanhemmuuden tuen keskeiseksi. Etenkin pikkulapsiperheille äitiys- ja lastenneuvolaa pidettiin vanhemmuutta keskeisesti tukevana palveluna. Myös laajemmin terveydenhuollon eri palvelut nähtiin tärkeäksi vanhemmuuden tukemisen kannalta. Niissä perheissä, joissa lapset ovat päivähoidossa, pidettiin päivähoidon tarjoamaa tukea merkittävänä. Myös moniammatilliset yhteistyöryhmät haastateltavat kokivat hyväksi. Haastateltavat pitivät alakoulua melko hyvänä tukimahdollisuutena, mutta yläkoulun ei katsottu olevan tar-

peeksi hyvin tukeva. Haastateltavat pitivät tärkeänä, että esimerkiksi terveydenhuollossa, koulussa tai päiväkodissa ymmärretään perheen tilanne kokonaisvaltaisesti. Haastateltavien käsityksen mukaan vanhempien tai perheen ohjaaminen muihin tukipalveluihin tarvittaessa tukee vanhemmuutta. Keskeisinä tämän hetkisinä vanhemmuutta tukevana palveluina pidettiin lisäksi myös tukihenkilö-, tukiperhe- ja lomakotitoimintaa, lastenhoitoapua, matalan kynnyksen kriisiapua sekä nuorisoasemaa.

Lapsen päivähoito on yksi, mikä auttaa jaksamaan vanhempana, se tukee niitä voimavaroja ja jaksamista. (H20)

Päivähoito ja alakoulu ovat hyvin tukevia ympäristöjä lapselle. (H15)

Pystytään ohjaamaan niihin ryhmiin neuvolasta, päiväkodista tai koulusta. (H15)

Omassa työssään työntekijät pitivät tärkeänä vanhemmuuteen liittyvistä asioista keskustelemisen, avun etsimisen yhdessä vanhempien kanssa vanhempien kysymyksiin ja ongelmiin sekä vanhempien ohjaamisen muiden palveluiden pariin tarvittaessa. Vanhemmuuden tukemisessa merkittävänä työntekijät pitivät sitä, että on olemassa mahdollisimman paljon erilaisia tukimuotoja, joista vanhemmat voivat valita tarvitsemansa. Haastateltavat käsittivät myös muiden viranomaisten kanssa tehtävän yhteistyön yhdeksi vanhemmuuden tukemisen muodoiksi.

Vanhemmilta nousee esille paljon kysymyksiä siihen ihan arkielämään liittyen ja sitten yritetään niissä mahdollisimman paljon auttaa ja neuvoa, että mistä voisi sitä apua kysyä. (H10)

Keskustellaan paljon aina säännöllisestä päivärytmistä ja vuorokausirytmistä, ruuasta, ulkoilusta ja liikunnasta ja mitkä on niinkun arkivanhemmuuteen kuuluvia asioita. (H20)

Haastateltavien mukaan järjestöjen tehtävä vanhemmuutta tukevien palveluiden tuottajana on tukea kunnan järjestämiä palveluita. Osa järjestöjen työntekijöistä piti järjestötyössä keskeisenä mahdollisuutta vaikuttaa asioihin yhteiskunnallisesti ja viedä kokemuksia ja näkemyksiä eteenpäin ja vaikuttaa muun muassa lapsipoliittisiin ohjelmiin.

Että tavallaan selkee tarve kyllä on ja sitä yritetään paikata ja auttaa, mutta kun ei me voida tehdä niinku kuntien töitä eikä se oo tarkoituskaan. (H25)

Ne ihmiset joita kohdataan eri tilanteissa, niin kyllähän se niinku se viesti sitä kautta kirii että mitä tarvitaan, minkälaista tukea ja apua tarvitaan ja kuitenkin meillä tehtävänä on viedä eteenpäin. (H25)

Haastateltavat pitivät tärkeänä, että tukea vanhemmuuteen on tarjolla eri muodoissa ja eri tahoilta. Yksi vanhempi saattaa ottaa mieluiten tukea vastaan viranomaiselta, toinen vapaaehtoistyöntekijältä ja kolmas pitää vertaistukea parhaimpana tukimuotona. Haastateltavat eivät osanneet eritellä, mikä tukimuodoista voisi olla parhain, sillä eri tilanteisiin ja eri ihmisten kanssa ei samanlainen tuki auta.

Ihan varmasti kaikenlainen tuki on tarpeen, kun eri ihminen ottaa sen tuen eri tavalla. Jollekin se vertaistuki on varmasti arvokkaampaa ja jollekin se ammattilasten ja jollekin se vapaaehtoisten, että kaikenlaista tarvitaan. Ei voi niinku sanoa, että yks on parempi kuin joku toinen, eli niitä vaihtoehtoja pitää olla. (H20)

Aineiston mukaan vanhemmuutta tukevia toimintamalleja pystytään kehittämään erilaisten hankkeiden kautta hyvin ja useat tahot olivatkin erilaisia vanhemmuuden tukemiseen liittyviä hankkeita toteuttaneet. Hankkeiden ja tukimuotojen ei välttämättä tarvitse suoraan keskittyä vanhemmuuteen ja vanhemmuuden tukemiseen, sillä esimerkiksi jos perheessä on työttömyyttä, voi työllistymiseen liittyvä hanke tukea samalla vanhemman omaa jaksamista, mikä puolestaan tukee vanhemmuutta. Kouluttautumista pidettiin myös tärkeänä osana oman ammattitaidon lisääntymisen sekä palveluiden kehittämisen kannalta.

Hyvänä asiana useat haastateltavat pitivät omassa toiminnassaan sitä, että he pystyivät vastaamaan nopeasti asiakkailta nouseviin tarpeisiin ja esimerkiksi nopealla aikataululla kehittämään uusia palveluita kuten vertaistukiryhmiä. Jatkovaa kehittämistä haastateltavat pitivät myös merkittävänä, sillä vanhemmuus ja vanhemmuuden haasteet ovat muuttuneet yhteiskunnan muutosten myötä, joten uusia tarpeita syntyy jatkuvasti, joihin tulisi vastata ajankohtaisesti.

Sitten me tehdään kehittämistyötä, että me pystytään hirveen äkkiä muuttamaan se tarpeitten mukaisesti. (H10)

Vanhemmuuden haasteet on erilaisia kun ne on aikanaan ollut ja ne elää koko ajan ja niihin pitää pystyä myös vastaamaan ja tarjoamaan tukea. (H25)

Tämänhetkiseksi keskeisimmiksi kehittämistarpeiksi haastateltavat nimesivät erilaiset ja uudet toimintamallit, matalan kynnyksen kohtaamispaikan, ennaltaehkäisevän ja oikea-aikaisen tukemisen sekä vanhempien tukemisen lasten kasvattamisessa. Muita kehittämiskohteita työntekijöiden kokemusten mukaan on lapsiperheiden kotipalvelu, vanhemmuuteen liittyvät vertaistukiryhmät, lapsille vertaistukiryhmät sekä yhteisöllisyyden lisääminen esimerkiksi tietyllä asuinalueella.

Tarvitaan toki matalan kynnyksen paikkoja joihin on helppo tulla ja lähteä. (H25)

Et se ennaltaehkäisevä työ, et siihen pitäis nyt saaha satsattuu tosi paljon enemmän, et silloin kun perheel ei oo, niin kun ihan hirveen isoi pulmia. (H35)

Mitä tänäpäivänä tarvitaan, mitä se nyt on, et onhan tää aika, se muuttuu koko ajan, niin onhan se jotenkin muututtava tälläkin puolella, että mitä perheet tänään tarvitsevat. (H35)

Sais just sitä toisten kokemusta, että heillä on mennyt näin. Ja tietysti jos tää sosiaalinen verkosto ois esimerkiks siinä omalla asuinalueella tai saman päiväkodin vanhemmille tai että olis saman suuntaiset säännöt vaikka saman pihan lapsilla. (H30)

10.4 Ennaltaehkäisevän vanhemmuuden tukemisen merkitykset

Vanhemmuuden tukemisen keskeisimmät merkitykset haastateltavien mukaan olivat vanhempien voimaantuminen, muutokset perheen arjessa sekä ongelmien ennaltaehkäiseminen, silloin kun tukea on saatavilla oikea-aikaisesti. Kun vanhemmille tarjotaan erilaisia tukimahdollisuuksia ja he kokevat ne hyväksi omassa arkielämässään, saavat he voimaa jaksaa arjessaan paremmin. Vertaistuen kautta tapahtuva voimaantumisen kokemus liittyy siihen, että vanhemmat tapaavat muita samassa tilanteessa olevia ja pääsevät jakamaan omia kokemuksiaan sekä oppimaan muilta. Haastateltavien mukaan vanhemmuuden tukemisen mahdollistama vanhempien voimaantuminen voi johtaa siihen, että vanhempi kokee olevansa tasa-arvoinen yhteiskunnan jäsen. Etenkin, jos perheessä on erityistä tukea tarvitseva lapsi, ja perhe tarvitsee paljon erilaisia tukitoimia arkielämäänsä, vanhempien kokemus siitä, että he voivat toimia tasa-arvoisesti muiden yhteiskunnan jäsenenä on merkittävä.

Kun me päästään pienilläkin jutuilla tukemaan, niin vanhemmat voimistuu ja jaksavat paremmin siinä omassa arjessaan. (H10)

Mikä tavallaan myös voimauttaa vanhempia, että he huomaa että myö ei olla yksin tässä maailmassa, ja he voi jakaa keskenään ideoita. (H10)

Tuota kyl miun mielestä on se suurin merkitys, että vanhemmat voimaantuu niistä ja pystyy toimimaan siellä arjessa normaalisti ja olla tässä yhteiskunnassa tasa-arvoisena jäsenenä. (H10)

Vanhemmuuden tukemisen kautta voidaan myös haastateltavien mukaan mahdollistaa vanhempien ilon löytäminen ja saaminen omasta vanhemmuudestaan. Kaikki haastateltavat toivat esiin vanhempien oman jaksamisen lisääntymisen vanhemmuutta tukevilla palveluilla. Jos vanhemmat ovat esimerkiksi väsyneitä, saattaa lyhytkin mutta säännöllinen aika, jolloin vanhemman ei tarvitse olla vastuussa lapsestaan, tukea vanhemmuutta merkittävästi. Toisaalta myös erilaisten tukitoimien avulla perheen arkea voidaan saada sujuvammaksi, jolloin vanhempien oma jaksaminen lisääntyy.

Jos on ollut tilapäisesti vaikka väsynyt ja vanhemmat saa tilaisuuden lepäämiseen, rauhoittumiseen ja pysähtymiseen, niin sitten jaksaa niitä lapsen kiukutte-
lujia paremmin, eikä jotenkin itse luisu sinne lapsen tasolle, vaan jaksaa olla aikuinen. (H20)

Et se pienikin tuki mikä pystytään antamaan, niin se vahvistaa vanhemmuutta ja he jaksaa paremmin. (H10)

Haastateltavien mukaan vanhemmuutta tukemalla voidaan saada merkittäviä muutoksia lapsen arkielämään omassa perheessään. Tukimuotojen, kuten esimerkiksi tukihenkilön tai tukiperheen avulla, lapsi voi saada uudenlaisia onnistumisen kokemuksia tai aikuisen jakamattoman huomion kerran viikossa. Vanhemmuuden tukemisen kautta vanhemmat voivat oppia myös huomioimaan paremmin lapsen tarpeet. Erään haastateltavan kokemuksen mukaan vanhempien on myös tärkeää kokea ylpeyttä lapsestaan sekä kuulla positiivisia asioita lapsestaan, koska silloin vanhempi voi oppia itsekin näkemään oman lapsensa voimavaroja, vahvuuksia sekä positiivisia asioita paremmin.

Vanhemmuuden kautta kun ajatellaan, niin tietenkin se, että sillä vanhemmalla on se resurssi ottaa huomioon niin kun ne lapsen tarpeet. (H25)

Kun muut vanhemmat puhuvat paljon positiivisesti lapsesta, niin se on oikeesti myös vanhemmille niinkö sellanen hyvä juttu, et he näkevät oman lapsensa vaikka sen kamalan, kirkuvan ADHD-lapsen edes joskus toisten silmillä ja pystyis näkemään et onks toi mun poika tollanen, ai kun kiva kuulla, et oikeesti vanhempi tuntee ylpeyttä, mikä on ihan mielettömän tärkeä, et voi joskus tuntee myös ylpeyttä, et ihanaa mun lapsest puhutaan näin. (H35)

Vanhemmuuden tukeminen ennaltaehkäisevänä tukena oli haastateltavien mielestä merkittävää. Haastateltavien mukaan, jos on tarpeeksi erilaisia vaihtoehtoja tukea vanhemmuutta ennaltaehkäisevästi, voidaan pitkällä aikavälillä saada ehkäistyä esimerkiksi lastensuojeluasiakkuuksia. Eräs haastateltava toi myös ilmi, että lapset voivat tällä hetkellä joutua jonottamaan palveluita, jolloin oikea-aikainen tukeminen ei ole mahdollista. Näin ongelmiin päästään puuttumaan vasta sitten, kun ne ovat isoja, vaikka useimmat ongelmat olisi helpommin ratkaistavissa varhaisemmassa vaiheessa. Myös vanhempien tukeminen pienissä arjen haasteellisissa asioissa nähtiin tärkeäksi.

Että sitten niinkö ois sillain semmonen aika hyväkin keinovalikoima tavallaan siihen ennaltaehkäisevään tukeen, että tietysti pitkäjänteisesti katottuna, niin onhan se meidän toive, että lastensuojelun asiakkuus vois joskus jopa, et sitä ei edes syntyisi. (H35)

Jos nopeemmin pystyisi puuttumaan tälläsiin pieniinkin lapsen kasvun ja kehityksen pulmiin, niin voi olla, että ei tarvittais sitten pitkiä terapioita, että jos lapset ei joutuis odottamaan vuosia sitä arviointia ja pientä väliintuloa, ja vanhemmat sais kenties ohjeita ja neuvoja että kuinka toimia ite aikasemmassa vaiheessa. (H20)

10.5 Vanhemmuuden tukemisen haasteet

Erään haastateltavan kokemuksen mukaan vanhemmat saattavat olla ennakkoluuloisia uusien palveluita kohtaan, jolloin työntekijä joutuu kannustamaan vanhempia edes kokeilemaan jotakin uutta palvelua tai toimintamallia. Vanhemmat ovat haastateltavan mukaan usein tottuneet tiettyihin tapoihin tehdä asioita kotona, jolloin vanhemmat tarvitsevat esimerkiksi kannustusta jonkin uuden asian yrittämiseen tai jämäkämpien rajojen asettamiseen lapsille.

Ja sit näitäkin on tullut, et sit lapsi sanoo, no en mä mee ja joskus vanhemmat on vähän, et no pitäiskö antaa periksi, mut et näissäkin kauheesti kannustetaan siihen, että ei laiteta heti hanskoja tiskiin. (H35)

Osa työntekijöistä koki, että joillekin vanhemmille avun pyytäminen saattaa olla haastavaa. Esimerkiksi jos vanhemmat ovat päättäneet, että taloudellisesti pitää pärjätä yksin, silloin huonossa taloudellisessa tilanteessa vanhemmat mieluummin karsivat kaikkia menojaan kuin lähtevät etsimään ja pyytämään taloudellista apua. Haastateltavien mu-

kaan monet vanhemmista ei tiedä, mistä apua tai tukea voisi pyytää erilaisiin ongelmatilanteisiin, jolloin vanhemmat jäävät ongelmiensa kanssa yksin.

Ajattelin tuota taloudellista puolta, että voihan monessa perheessä olla taloudellisesti vaikeeta, mutta miten korkea kynnyks se sitten on lähteä kysymään, jos on tosi tosi vaikeeta. (H40)

Eräs haastateltava koki, että monilla vanhemmilla on monimuotoisia ongelmia ja haasteita, mutta työntekijä pystyy auttamaan vanhempia ainoastaan omaan ammattitaitoonsa liittyvissä asioissa, sekä mahdollisesti ohjaamaan muiden palveluiden piiriin. Haastateltava koki vanhempien kokonaisvaltaisen tukemisen haastavaksi.

Semmonen riittämättömyyden tunne, että voi kun vois enemmän. Mutta sitten aina miettii sitä, että meitä on monta ammattilaista, monta osaajaa täällä, ketkä pystyy perhettä tukemaan, mutta se mikä on haaste, että melkein joka perheellä nousee sieltä esille muutakin asiaa. (H10)

Haastateltavien mukaan vanhempien mahdollisimman varhainen tukeminen olisi tärkeää, sillä heidän kokemuksiansa mukaan vaikeudet alkavat usein kasaantua, jos niitä ei pystytä ajoissa selvittämään. Jos vanhempia päästään tukemaan vasta ongelmien kasaantuessa, on tukeminen haastavampaa.

No, esimerkiksi niin, tota työttömyys. Kun on pitkään työttömänä, niin se rahapula on jatkunut pitkään ja siitä seuraa monenlaisia asioita. Kun ei ole rahaa ei voi sitä, ei voi tätä, ei saa kaikkia palveluita, kun jos olisi töissä ja olisi rahaa käytettävissä myös siihen omaan jaksamiseen ja virkistymiseen. Lapsille ei voi ostaa kaikkea mitä toivoisi ja sitten totta kai se vaikuttaa myös omaan itsetuntoon ja mielenterveyteen ja helpommin voi masentua ja, niitä niinku tulee yks kerrallaan lisää. Niin sitä, jos vanhempi on masentunut niin lapsi voi alkaa oireilla ja tarvii sit pienluokkaa ja erityistukee ja ne vaikeudet lähtee kasaantumaan, ääriesimerkissä, ei aina. (H20)

Erityisen haasteellisena työntekijät pitivät päihde- tai mielenterveysongelmaisten vanhempien tukemista. Osa haastateltavista koki, ettei heillä ole tarpeeksi keinoja tai osaamista tukea esimerkiksi päihdettä käyttäviä vanhempia. Erään haastateltavan kokemusten mukaan nykyään yhä vakavammista mielenterveydenhäiriöistä kärsiviä vanhempia on yhä enemmän avohoidossa kotonaan. Työntekijöiden tulee pohtia, miten vanhemman mielenterveydenhäiriö vaikuttaa vanhemmuuteen, lapsiin ja perheen arkeen ja miten vanhemmuutta voi niissä tilanteissa tukea.

Jos on hyvin paljon vaikka päihdeongelmaista, päihdekäyttäytymistä, mielen-terveyspulmia niin se on ihan älyttömän suuri haaste, jonka kans me todella taistellaan. (H35)

Päihteet on tietysti yksi, ja sitten hyvin vakavatkin mielenterveysongelmat, että ihan psykoottisuuskin ja tai sitten jotakin avohoitoa vaativat, että nämä ovat tietysti semmosia, jotka ajoittain hajottaa sen vanhemmuuden ja siihen sitten tarvitaan muiden ammattilaisten tukea. (H20)

Haastateltavat kokivat, että tämänhetkisistä palveluista vanhemmat saavat paljon tukea vanhemmuuteensa, mutta tuki ei välttämättä ole joka tilanteessa riittävää. Esimerkiksi neuvolasta saatua tukea pidettiin hyvänä, mutta haastateltavat jäivät pohtimaan, miten neuvolakäyntien väheneminen lapsen kasvaessa riittää tukemaan perhettä tarpeeksi. Myös päiväkotit ja alakoulu olivat haastateltavien mukaan vielä hyvin tukevia palveluita, mutta haastateltavat kokivat tuen vähenevän lapsen siirtyessä yläkouluun.

Vaikka toki neuvolakäyntejä on vähennetty, eikä niitä hirveesti enää oo, ja sitten se harvenee niin tota sekin kontakti niinkun ohenee.(H25)

Ainakin sitten kun menee isommaks, niin hyvin vähänhän sieltä julkiselta puolelta ollaan yhteyksissä jos ei oo jotakin ongelmia. (H15)

Osa haastateltavista koki käytettävissä olevien resurssien vähyyden haasteelliseksi. Esimerkiksi heidän mielestään lapsiperheiden palveluihin ei ole riittävästi resursseja, jolloin kaikkia vanhemmuutta tukevia palveluita ei pystytä järjestämään, vaikka niihin nähdään olevan tarvetta. Osa haastateltavista taas koki, että he pystyvät nopeasti järjestämään esimerkiksi uuden tyyppistä toimintaa, kun tarvetta ilmenee.

Mutta siis aina puhutaan monesti siis rahasta, niin se on sitten taas vaikeempi yhtälö. Me tiedetään, että me tarvittais resursseja kouluihin, tarvittais iltapäiväkerhoja ja iltapäivätoimintaa, pienempiä ryhmiä päiväkoteihin. Kaikkia tän tyyppistä avoimia ryhmiä ja erinäköistä tukee, niin sitten ollaan valinnoissa, että pannaanko se tuohon jäähalliin vai pannaanko se tähän lasten juttuun vai pannaanko se johonkin muuhun se raha. (H25)

Eräät haastateltavat kokivat, että vanhat toimintamallit eivät välttämättä riitä vastaamaan nykyajan vanhemmuuden haasteisiin. Esimerkiksi perheillä saattaa olla monimuotoisempia ongelmia, kuin mihin tämänhetkisillä palveluilla pystytään vastamaan. Haasteita vanhemmuuden tukemiseen tuo haastateltavien mukaan myös pitkät odotusajat joihinkin palveluihin. Tämän hetkiseksi kehitystyön kohteeksi nähtiin se, että jatkossa pystyttäisiin paremmin ja aikaisemmin tukemaan perheitä perheen tilanteeseen soveltu-

villa tukimuodoilla. Eräs haastateltava nosti esiin ulkomaalaistaustaisten perheiden vanhemmuuden tukemisen haasteellisuuden. Tällä hetkellä ei ole tarpeeksi osaamista, menetelmiä eikä resursseja tukea ulkomaalaistaustaisten vanhempien vanhemmuutta.

Et jotenkin on niinkö ruvettu miettiin, et miten sitä vois todella vähän niinkö isommin ja kokonaisemmin katsoa, että se perhe tulisi autetuksi, niinkö hahmottaa, et jotenkin mitä tämä aika, mitä me juuri nyt, mitä lapset, perheet tarvitaan. (H35)

Me ei edes osata auttaa ja tukea näitä perheitä, jotka tulevat toisenlaisesta kulttuurista, että hirveästi täytyy sen eteen tehdä töitä. Että tämä on varmasti sellainen kasvava alue mitä pitää kehittää edelleen. Se tuo meille työntekijöille ennen kaikkea niitä haasteita ja perheille tietysti sitten omanlaisensa haasteet. (H20)

Haastavana vanhemmuuden tukemisessa haastateltavat pitivät myös vanhempien mukaan saamista eri palveluihin. Haastateltavat kokivat, että usein ne vanhemmat, joilla mahdollisesti tulee haasteita vanhemmuudessaan, eivät tarpeeksi ajoissa lähde apua ja tukea hakemaan. Erään haastateltavan mukaan vanhemmat saattavat pelätä lapsestaan saatavaa negatiivista palautetta, jolloin he eivät lähde eri toimintoihin mukaan tai vanhemmilla saattaa olla vääristyneitä ennakkokäsityksiä joistakin toiminnoista, jolloin vanhemmat tarvitsevat ulkopuolisen kannustusta toiminnan kokeilemiseen.

Et tässä tää tulee taas tähän pulmaan, et saadaanko me ne vanhemmat sinne, joille sitten todennäköisesti tulee pulmia sen vanhemmuuden kanssa tai arjessa. (H35)

Että mitähän se, että sanotaanko, että minun lapsi on sellanen ja tällänen, eli sitä moitetta tavallaan pelätään. (H30)

Haastateltavat kokivat haasteelliseksi myös sen, että eri toimijoilla ei ole tarpeeksi tietoa muista toimijoista. Työntekijät eivät välttämättä tiedä, millaisia palveluita ja tukimuotoja on olemassa. Tärkeäksi asiaksi haastateltavat kokivat sen, että perhe tulemme autetuksi kokonaisvaltaisesti. Jotta tämä olisi haastateltavien mukaan mahdollista, olisi eri palveluntuottajien tärkeää tehdä enemmän yhteistyötä sekä yli eri palvelusektoreiden menevää työtä.

En minä tiedä, eikä tiedä varmasti kaikki muutkaan meidän toimijat, että mitä lapsiperhepuolella ja mitä niitä palveluita ees on olemassa. (H5)

Et just sellanen yllärajojen enemmän ja enemmän tehtävä työ, niin mä koen, et se on jotenkin tän päivän pakko, jos me meinataan niinkö näissä haasteissa selviytyä. (H35)

10.6 Perheentalo vanhemmuutta tukevana palveluna

Aineistosta nousi esiin, että tällä hetkellä tarvitaan matalan kynnyksen periaatteella toimivaa kohtaamispaikkaa lapsiperheille, vanhemmille ja lapsille, jossa korostuu ennaltaehkäisevä työ. Tähän tarpeeseen Perheentalo nähtiin toimivana ratkaisuna. Haastateltavat pitivät tärkeänä, että Perheentalo on paikkana viihtyisä ja sinne on lapsiperheiden helppo mennä tapaamaan muita lapsiperheitä sekä viettämään aikaa yhdessä erilaisten toimintojen kautta. Kuitenkin jos perhe tarvitsee enemmän tukea, olisi siihen Perheentalossa tarjolla ammattilaisten tukea ilman ajanvarausta.

Niin sen tyyppinen lähestymistapa vois olla ihan hyvä juttu että se silläkin lailla niin kun matalankynnyksen paikka, vaikka ei olis mitään tarvetta, niin vois silti mennä. Sitten jos se tilanne tulee päälle, niin siinä vaiheessa muistaa toivottavasti, että sieltä saa sitä, tätä ja tuota apua. (H25)

Haastateltavat kertoivat, että vanhemmuuden tukemisen keinoja Perheentalossa voisi olla erilaisiin teemoihin liittyviä vertaisryhmiä vanhemmille, joissa voi käsitellä esimerkiksi vanhemmuuteen, lasten kasvatukseen tai parisuhteeseen liittyviä kysymyksiä. Vanhemmat saisivat toisiltaan tukea arkisiin asioihin sekä mahdollisuuden jakaa muille omia kokemuksiaan. Myös erilaiset asiantuntijoiden pitämät luennot vanhemmuuteen liittyen koettiin hyödyllisiksi ja Perheentaloa pidettiin luentoihin hyvin soveltuvana paikkana, jos se olisi viihtyisä ja vanhemmille muutenkin tuttu matalan kynnyksen paikka. Osa haastateltavista koki myös, että kaikki toiminta ei voi kuitenkaan perustua ryhmässä keskustelemiseen, koska se ei sovellu kaikille.

Ilman, että olis vielä pulmia, niin vois jotenkin sillain lähteekin niinkö miettimään, et mitä se vanhemmuus on ja mitä siihen liittyy. (H35)

Perheentalon ja tän ennaltaehkäisevän työn kannalt tämmöset vertaisryhmät ja tämmösten konkreettisten arkiasioiden ryhmien, et vois tuoda ihan oikeesti teemoittain semmost vanhemmuuden tukemista. (H35)

Haastateltavien mielestä erilaisia vaihtoehtoja pitää olla ja yhtenä vaihtoehtona voisi olla jokin yhteistoiminta, jossa vanhemmat tapaavat toisiaan, mutta toiminta perustuu enemmän tekemiseen kuin keskusteluun. Haastateltavat kokivat myös tarvetta lasten ja nuorten vertaisryhmiin, jotka pohjautuisivat esimerkiksi johonkin harrastustoimintaan. Lapset ja nuoret saisivat tilaisuuden harjoitella samalla sosiaalisia taitojaan sekä tutustua muihin samanikäisiin ja mahdollisesti löytää uusia kavereita.

Mutta sitten tota jonkun tekemisen kautta, että siellä sivussa vois tavallaan tulla se puhuminen sitten. (H15)

No varmaankin myös sitten tää lasten vertaistuki sitten toisaalta. (H35)

Mie luulen, että semmonen mikä nyt olis noussut ehkä mitä nyt tässä, niin nuoret varmaan, nuoret aikuiset, varmaan tarvisivat jotain tälläisiä ryhmätoimintoja missä harjoteltais just näitä sosiaalisia taitoja, niin niitä varmaan vähän enemmän. Sitten siinä harjotellaan samalla myös niitä sosiaalisia taitoja ja sieltä saattaa löytyä kaveri. Kaverit on varmaan yks semmonen. (H10)

Perheentalo koettiin keskeiseksi eri palveluita kokoavaksi paikaksi, jossa olisi löydettävissä tietoa erilaisista Joensuun ja Pohjois-Karjalan maakunnan lapsiperheiden palveluista. Tärkeäksi haastateltavat kokivat myös sen, että Perheentalossa olisi myös työntekijöitä, jotka osaisivat neuvoa vanhempia hakemaan erilaisia palveluita.

Oletan, että siellä olisi joku jolta voisi kysyä neuvoa. Tällänen neuvontapiste, että sieltä olisi itse haettavissa ja löydettävissä tietoa kaikista palveluista. Ja että olisi myös joku henkilö, jolta kysyä, että se olisi sellainen paikka, että mistä voi kysyä sitä apua. (H20)

Perheentalo olisi hyvä mahdollisuus eri palveluidentuottajien yhteistyön tekemiseen haastateltavien mielestä. Eri tahojen työntekijät tietäisivät paremmin muista palveluista, ja he pystyisivät esimerkiksi ohjaamaan asiakkaita muihin palveluihin paremmin. Eri tahot voisivat tehdä yhteistyötä samantapaisten palveluiden järjestämisessä. Toisaalta eri tahot voisivat keskittyä johonkin tiettyyn omaan osaamisalueeseen tietäen, että esimerkiksi muut tahot keskittyvät muihin asioihin, jolloin mahdollisuus laajempaan palveluiden tuottamiseen helpottuu. Perheentalon koettiin tuovan myös tilaisuuden eri palveluntuottajien oman toiminnan kehittämiseen. Haastatellut kokivat, että Perheentalo kokoaisi laajasti eri palveluita yhteen paikkaan, jolloin oikeiden palveluiden löytäminen ja käyttäminen on asiakkaille helpompaa, kuin jos kaikki palvelut olisivat eri paikoissa.

Tässä on niin monta eri järjestöä ja me jokanen tuodaan se oma osaaminen sinne, niin se on miun mielestä hieno perheelle tällänen, että vanhemmat saa siellä todella paljon varmasti näistä, kun siellä todella paljon eri juttuja tulee. (H10)

Niitten ammattilaisten kokoavana paikkana, että ehkä se kokoaa niille asiakkaille niitä palveluita yhden katon alle ja helpottaa sitä tiedottamista ja osallistumista ja semmosta, mutta myös sitä, että työntekijät tulis enemmän tietoseks, että mitä muuten tapahtuu ja mitä muut tekevät ja minkälaisessa aikataulussa ja mitä niitä on niitä toimijoita ja minkä kanssa vois tehdä sitten jossain yhteistyötä. (H5)

Mutta idea kuitenkin se että siellähän on viranomaisia saman katon alla vierekkäisillä tiskeillä, niin se asioiden hoitaminen on aina helpompaa samalla lailla. (H25)

Kuitenkin tietyllä tapaa siellä on se järjestön yhteistyön tekeminen, että ei tehdä niin kuin kaikki samaa asiaa tahoillamme vaan tehdään yhdessä tietyllä tapaa keskitetysti ja koordinoitusti, joka mahdollistaisi niin kun tehokkaamman palvelun tarjoamisen. (H25)

Tarpeelliseksi haastateltavat kokivat myös Perheentalon jatkuvan kehittämisen, jotta palvelut vastaavat tarpeisiin. Asiakkaiden toiveiden ja tarpeiden huomioon ottaminen jatkuvasti oli haastateltavien mielestä myös tärkeää.

Sitten kun se käynnistyy, sielläkin varmaan se tarve nousee sitten esille, että mitä vanhemmat sieltä, kun ne rupee käyttää ja huomaavat, niin varmaan niitä toiveita tulee ja varmaan se on sitten helppo muuttaa niitä juttuja. (H10)

Vanhempien mukaan saaminen Perheentalon toimintoihin nähtiin osittain haasteelliseksi. Haastateltavien mukaan Perheentalon pitää olla avoin ja jokaista asiakasta tulee kohdella tasa-arvoisena, jotta asiakkaat eivät koe tulevansa arvostelluksi Perheentalossa, tai Perheentalon kuuluvan vain tietyille käyttäjille tai asiakasryhmille. Vanhempien mukaan saamiseksi haastateltavat pitivät merkittävänä sitä, että muut lapsiperheiden kanssa toimivat tahot tietävät, mikä Perheentalo on ja mitä siellä tapahtuu ja osaavat ohjata asiakkaitaan tutustumaan ja osallistumaan Perheentalon toimintoihin. Avointen teemapäivien ja yleisesti esillä olemisen haastateltavat kokivat hyväksi keinoksi tehdä Perheentaloa tunnetuksi.

Kun nämä tämmöset tahot, jotka on niitten lasten kanssa tekemisissä, esimerkiksi se neuvola, niin ne olis sisäistänyt jotenkin hyvin niinku mitä se perheentalo tois, siellä vois olla jaettavissa joku, että täällä olis tulossa ens kuussa nyt tämmöstä, että se ei niinku sillätavalla rajoittuis semmoseen, että sinut olis nyt luokiteltu johonkin ryhmään ja sun pitäis mennä tuonne, vaan se on sillä tavalla kaikille avointa. (H15)

Tietysti semmonen ihan yleinen ilmottelu ja semmonen esillä olo tavallaan ehkä vaikka jonkun teemapäivien pitäminen. (H15)

Niin ja sellanen paikka, missä arvostetaan ja kunnioitetaan jokaista kävijää, eikä tarviis miettiä, että voinko minä mennä, onko se liian hieno paikka tai arvostellaanko siellä minua, että voinko mennä sinne näiden lasten kanssa, jotka huutavat ja kiljuvat, kohtaako siellä arvostelua muiden taholta (H20)

Osa haastatelluista koki haasteelliseksi Perheentalohankkeen määräaikaaisuuden, sillä heidän mielestään toiminnan pitäisi olla varmuudella jatkuvaa, jotta resurssien käyttäminen Perheentalon hyväksi olisi kannattavaa.

Niin, kyllä varmasti olis tosi hyvät ja opettavaiset kolme vuotta ja siihen lähettäis ja saatais oman yhdistyksen toimintaa ja viimekädessä niille asiakkaille tulevia palveluita kehitettyä ja sinä aikana varmaan ihan uudenlaista yhteistyötä. Mutta sitten jos kolmen vuoden ajan meidän kaikki resurssit yhdistyksessä menee siihen Perheentalon toiminnan ylläpitoon ja kehittämiseen ja niinku pysyy nostamiseen ja jotenkin jos siellä ei oo jatkuvuutta ja meidän oma toimintaa ei oo sillä aikaa kehitetty, niin se ei oo kauheen semmosta kauaskantoista (H5)

11 POHDINTA

11.1 Johtopäätökset

Vanhemmat eivät voi perustella vanhemmuuttaan omilla lapsuus- ja nuoruuskokemuksillaan, sillä elinympäristön haasteet ovat nykyään erilaisia. Nykyajan vanhemmuuteen vaikuttaa myös työhön käytettävän ajan lisääntyminen sekä työn kuormittavuus sekä vanhempien luonnollisen sosiaalisen verkoston heikentyminen. Vanhemmat eivät välttämättä saa lähiympäristöstään tukea vanhemmuuteensa. (Rönkä, Viheräkoski, Litsilä & Poikkeus 2002, 66.) Tämän aineiston pohjalta yhteiskunnassa tapahtuneet muutokset ovat heijastuneet vanhemmuuteen, lapsuuteen ja lapsiperheisiin monin eri tavoin. Esimerkiksi käsitys perheestä on laajentunut ydinperheistä muun muassa yksihuoltajaperheisiin sekä uusperheisiin. Vanhempien työelämän paineet ovat lisääntyneet, vanhempien päihde- ja mielenterveysongelmat ovat lisääntyneet, erityisen tuen tarpeessa olevien lasten määrä on kasvanut ja vanhempien oma jaksaminen on heikentynyt. Vanhemmilla ei välttämättä ole olemassa mielikuvaa tai mallia riittävästä vanhemmuudesta, eikä vanhemmilla ole riittävää sosiaalista verkostoa lähiympäristössään. Nykyään on paljon vanhempia ja lapsiperheitä, jotka pärjäävät omassa arjessaan todella hyvin ilman ulkopuolista tukea, mutta toisaalta myös niitä vanhempia ja perheitä on paljon, jotka kaipaavat paljon tukea.

Työntekijä voi esimerkiksi tukea ja vahvistaa perheen toimintakykyä sekä ohjata perhetä arjen hallinnassa, tukea parisuhdetta ja vanhemmuutta, ohjata lasten hoidossa ja kasvatuksessa, turvata lapsen etua, tukea perheen vuorovaikutustaitoja sekä auttaa ylläpitämään ja vahvistamaan perheen sosiaalista verkostoa. (Järvinen ym. 2007, 84-85.) Aineiston pohjalta voidaan todeta, että työntekijät ovat huomanneet että vanhemmat kaipasivat tukea vanhemmuuteensa sekä lapsiperheen arjen asioihin. Vanhemmat eivät välttämättä tiedä, millaista on olla vanhempi tietyn ikäiselle lapselle tai vanhemmat eivät osaa asettaa riittäviä rajoja lapselle tai vanhemmat eivät välitä esimerkiksi lasten epäsäännöllisestä päivärytmistä.

Aineiston perusteella myös vanhempien omasta jaksamisesta huolehtiminen saattaa olla osalla heikkoa, mikä heijastuu esimerkiksi vuorovaikutukseen lasten kanssa. Huolta aiheuttavia asioita olivat myös työntekijöiden kuvaukset vanhempien lisääntyneestä päihteiden käytöstä sekä mielenterveysongelmien lisääntyneestä määrästä. Aineiston pohjalta nousi esiin myös huoli erityistä tukea tarvitsevien lasten määrästä. Lapsilla diagnosoidaan erilaisia sairauksia tai kehitysviivästymiä aiempaa enemmän, yksi yleisimmin esiin nostettu diagnoosi oli lasten tarkkaavaisuus- ja ylivilkkaushäiriö ADHD.

Aineiston perusteella vanhemmuuden tukeminen työntekijöiden käsitysten mukaan on vanhemman konkreettista auttamista, tukemista, kuuntelemista ja vierellä olemista. Keskeinen keino tukea vanhemmuutta on luoda mahdollisuuksia vanhemmille osallistua erilaisiin toimintoihin, tavata muita vanhempia sekä päästä keskustelemaan. Vanhemmuuden tukemisen tarve voi liittyä joko lapsesta lähtöisin olevaan huoleen tai vanhemman toimintaan liittyvään huoleen (Kekkonen 2004, 51). Aineiston perusteella voidaan todeta, että joskus vanhemmuuden tukeminen liittyy enemmän lapseen esimerkiksi tukihenkilön tai harrastusryhmän kautta, joskus vanhemman tukemiseen esimerkiksi keskustellen tai vertaistukiryhmään osallistuen ja joskus koko perheen yhteiseen tekemiseen. Aineiston perusteella perheen tilanne tulee ottaa kokonaisvaltaisesti huomioon ja joissakin tilanteissa myös perheen lähiverkostoa tukemalla voidaan tukea perheen arkea.

Työntekijöiden käsitykset vanhemmuuden tukemisesta linkittyivät tiiviisti heidän omaan kokemuksiinsa omassa työpaikassa. Jokainen työntekijä määritteli vanhemmuuden tukemisen eri tavoin, mutta toisaalta vastauksista löytyi myös yhdenmukaisuutta. Tutkimuksen perusteella voidaan kuitenkin todeta, että vanhemmuuden tukeminen ei ole yk-

siselitteinen käsite ja jokainen työntekijä käsittää vanhemmuuden tukemisen oman työnsä kannalta, eikä yhdenmukaista määritelmää voida välttämättä todeta. Vanhemmuuden tukeminen on laaja käsite ja se voi liittyä esimerkiksi yhden perheenjäsenen tukemiseen tai koko perheen tukemiseen. Jos työn tavoitteena on tukea vanhemmuutta, pitää ne osa-alueet vanhemmuuden tukemisesta määritellä erikseen, joihin tukea erityisesti kaivataan, kuka tukea kaipaa ja millaiset keinot juuri tähän tarpeeseen soveltuvat parhaiten.

Kasvattamiseen ja vanhemmuuteen liittyvää tietoa on saatavilla paljon eri palveluista ja viranomaisilta. Vanhemmat pyrkivät omaksumaan saamistaan tiedoista sellaisia käsityksiä, joita he pitävät oikeina. Vanhemmat valitsevat ja määrittelevät saamaansa tietoa omien elämäkokemustensa, ajatustensa ja tulkintojensa pohjalta. (Kekkonen 2004, 21.) Myös tämän aineiston pohjalta voidaan todeta, että tukea vanhemmuuteen on saatavilla monilta eri tahoilta ja vanhemmuuden tuki voi olla useissa eri muodoissa. Erityisen tärkeiksi vanhemmuutta tällä hetkellä tukeviksi palveluiksi koettiin koulut, päiväkodit ja terveydenhuolto. Etenkin alle kouluikäisten sekä alakouluikäisten lasten ja heidän perheidensä saama tuki on merkittävää, mutta nuorille ja heidän perheilleen ei välttämättä ole tukea yhtä hyvin saatavilla. Nykyään perheet ovat hyvin erilaisia ja haasteet perheissä ovat erilaisia ja koska myös vanhemmuus muuttuu ja perheet tarvitsevat tukea hyvin erityyppisiin asioihin, täytyy olla myös useita erilaisia tukimuotoja. Jos eri palveluntuottajat pystyvät tarjoamaan mahdollisimman erilaisia vaihtoehtoja sekä tarvittaessa ohjaamaan perheitä muiden palveluiden pariin, pystytään perheitä tukemaan oikeanlaisilla tukitoimilla oikea-aikaisesti. Aineiston perusteella voidaan todeta, että perheen oikea-aikainen tukeminen sekä ennaltaehkäisevä tukeminen ovat tärkeä osa vanhemmuuden tukemista.

Perheet kaipaisivat tukea lapsiperheen arkeen liittyviin asioihin, jotta esimerkiksi vanhempien omat voimavarat lisääntyvät arjen sujuessa helpommin. Vaikeuksien kasaantuessa avun ja tuen hakeminen voi olla haastavaa, tukea ei välttämättä saa heti, kun sitä hakee ja ongelmien selvittäminen on vaikeampaa. Toisaalta kuitenkin vanhemmuuden tukeminen liittyy tiiviisti myös suurempiin haasteisiin perheessä kuten vanhempien päihde- ja mielenterveysongelmiin, jotka heikentävät vanhemmuutta. Tällä hetkellä onkin tarvetta luoda erilaisia vaihtoehtoja ennaltaehkäisevään vanhemmuuden tukemiseen sekä korjaavaan vanhemmuuden tukemiseen, sillä keinot siihen, miten tukea esimerkik-

si päihderiippuvaista vanhempaa ovat tällä hetkellä vähissä. Aineiston perusteella voidaan osittain todeta myös, että vanhat toimintamallit ja palvelut eivät välttämättä riitä vastaamaan tämänhetkisiin tarpeisiin. Haasteet vanhemmuudessa ovat muuttuneet, joten palveluja pitää kehittää vastaavasti.

Tämän aineiston perusteella on huomattavissa, että suurin merkitys vanhemmuuden tukemisella on vanhempien voimaantuminen. Kun vanhemmat saavat tukea, jaksavat he toimia omassa arjessaan paremmin. Esimerkiksi jollekin vanhemmalle kodin siivous tai ruuanlaitto saattaa olla ylivoimaisen raskasta, joten jos vanhempi saa näihin asioihin tukea, jää vanhemmalle aikaa käytettäväksi johonkin muuhun. Ongelmat ja vaikeudet, joihin tukea tarvitaan voivat olla hyvin monimuotoisia, mutta jos ongelmaan saa apua tai tukea jää voimia muihin asioihin. Työntekijä voi käydä vanhempien kanssa yhdessä läpi parisuhteeseen ja vanhemmuuteen kuuluvia erilaisia rooleja, vahvuuksia ja kehittämiskohteita tai esimerkiksi keskustella vanhemmuuden iloista ja vastuusta tai vanhemmuuden ja parisuhteen voimavaroista (Järvinen ym. 2007, 85).

Vanhemmat voivat kokea voimaantumista myös siitä, että he löytävät eri toimintojen kautta omia voimavarojaan ja vahvuuksiaan tai siitä, että he voivat esimerkiksi vertais-tukiryhmässä jakaa muille omia kokemuksiaan, ja muut voivat hyötyä siitä. Vanhemmilla saattaa olla esimerkiksi haasteita asettaa rajoja lapselleen, ja jos vanhempi saa siihen tukea, sujuu kodin arki helpommin. Voimaantumisen kautta myös vanhempien oma jaksaminen paranee ja mahdollisesti seuraavien haasteiden kohdatessa vanhempi jaksaa ja kykenee itse selviytymään niistä paremmin. Ennaltaehkäisevällä vanhemmuuden tukemisella voidaan tukea perheitä ajoissa, jolloin perheen ongelmat eivät pääse kasaantumaan. Vanhemmuuden tukemisella perheelle tulee mahdollisesti tukiverkostoa sekä omia selviytymiskeinoja ratkaista itse vaikeuksia myöhemmin. Vanhempien voimaantuminen, vanhempien oman jaksaminen tukeminen sekä perheen arjen sujumisen helpottaminen heijastuu monin tavoin myös lapsen arkeen.

Aineiston perusteella tärkein vanhemmuutta tukeva merkitys Perheentalossa on toiminnan avoimuus sekä matalan kynnyksen periaate. Perheentalossa tulee olla erilaisia toimintavaihtoehtoja, joista lapset, nuoret ja perheet voivat valita itselleen sopivia. Perheentalon tapainen avoin kohtaamispaikka, joka ei ole suunnattu tietyille asiakasryhmälle, vaan jossa voi kuka tahansa käydä esimerkiksi kahvilla ja tapaamassa muita, nähdään

vanhemmuutta hyvin tukevaksi paikaksi. Perheillä olisi tuttu paikka, jossa tavata muita ja keskustella esimerkiksi tavalliseen lapsiperheen arkeen liittyvistä asioista muiden kanssa ja samalla vahvistaa perheen sosiaalista verkostoa. Sosiaalinen verkosto muodostuu kaikista ihmisen sosiaalisista suhteista. Jokaisella perheenjäsenellä on perheen yhteisen sosiaalisen verkoston lisäksi oma henkilökohtainen sosiaalinen verkosto. Sosiaalisen verkoston kautta ihminen saa henkistä tukea, aineellista apua ja palveluita, tietoa sekä uusia ihmissuhteita. (Järvinen ym. 2007, 112–113.)

Toisaalta Perheentalossa voisi olla järjestettynä erilaista toimintaa esimerkiksi tietystä teemasta. Perheentalossa voisi olla esimerkiksi lapsiperheen arjen haasteisiin liittyvä ammatillisesti ohjattu vertaisryhmä vanhemmille, johon asiasta kiinnostuneet vanhemmat voivat osallistua. Myös ammattilaisten tarjoama tuki on tärkeää, joten Perheentalossa voisi olla vaihtelevasti eri alojen ammattilaisia tiettyinä aikoina tavoitettavissa, ilman ajanvarausta tai asiakkuutta. Koska asiat, joissa tukea vanhemmuuteen kaivataan, ovat erilaisia, pitää vaihtoehtojenkin olla erilaisia.

Ihmisten tulee itse etsiä ja vaatia heille kuuluvia palveluita ja oikeuksia, mutta monimutkaisessa, verkostoituneessa sekä projektimaisessa palvelujärjestelmässä toimiminen on haasteellista. Palvelujen saaminen vaatii vuorovaikutustaitoja, ajankäytön hallintaa, suunnitelmallisuutta sekä eri palveluiden yhteensovittamista. (Julkunen 2006, 277.) Merkittävää Perheentalossa olisi sen eri palveluja ja tahoja kokoava rooli. Eri tahojen palvelut olisi helposti saavutettavissa asiakkaille ja myös eri tahojen työntekijät tuntisivat muiden tahojen palvelut ja osaisivat tarvittaessa ohjata asiakkaita eri palvelujen piiriin. Perheentalo voisi toimia myös eri tahojen palveluista tiedottamisen paikkana, Perheentalossa voisi olla esimerkiksi ilmoitustaulu, josta vanhemmat voivat itse löytää alueen eri palveluita. Toisaalta tärkeää olisi myös, että Perheentalossa on työntekijä, joka voi yhdessä vanhempien kanssa etsiä sopivia palveluita ja tarvittaessa rohkaista vanhempia tutustumaan eri palveluihin.

Erilaisia muotoja vanhemmuuden tukemiseen on paljon, mutta kuitenkin vanhempien saaminen osallistumaan niihin on havaittu haasteelliseksi. Perheentalossa olisikin mahdollisuus ottaa perheet aktiivisesti mukaan toimintojen suunnitteluun ja toteuttamiseen, jotta toiminnot vastaisivat mahdollisimman hyvin asiakkaiden tarpeisiin. Perheentalo luo mahdollisuuden myös laajaan vapaaehtoistoimijoiden käyttämiseen palvelujen

toteuttamisessa. Perheentalon toiminnassa on suunniteltu näkyvän vahvasti kolmannen sektorin työ. Perheentalo voisi luoda asiakkaille mahdollisuuksia toiminnan suunnitteluun ja toteuttamiseen sekä toimintaan osallistumiseen. Toisaalta on kuitenkin tärkeää antaa vanhemmille mahdollisuus vain käydä toiminnoissa mukana, koska kaikilla ei ole välttämättä mahdollisuutta eikä tarvetta toimia aktiivisena osallistujana Perheentalon toimintojen suunnittelussa tai toteuttamisessa. Yhteiskunta vaatii jatkuvasti enemmän jokaisen ihmisen omaa aktiivisuutta ja osallistumista, johon kaikilla ei ole mahdollisuuksia tai halua (Julkunen 2006, 279).

Vanhemmuuden tukeminen liittyy monella eri tavalla eri sosiaalialan palveluihin. Kun tukea tarvitsevan perheen tilannetta tarkastellaan kokonaisvaltaisesti, on vanhemmuuden tukeminen lähes aina läsnä. Vanhemmuuden tukeminen on keskeistä lasten, nuorten, vanhempien ja perheiden palveluissa, koska vanhempien hyvinvointi vaikuttaa merkityksellisesti koko perheen hyvinvointiin. Vanhemmuutta voidaan puolestaan tukea myös vaikuttamalla lapsen hyvinvointiin. Tämä tutkimus on tuonut ajankohtaista näkökulmaa vanhemmuuden tukemiseen liittyvään keskusteluun. Haluaisin itse nostaa esille vanhemmuuden tukemisen monialaisuuden, jotta vanhemmuuden tukemiseen keskityttäisiin laajasti eri palveluissa niin sosiaalialalla kuin myös terveysalalla sekä päiväkotija koulumaailmassa.

11.2 Opinnäytetyöprosessin luotettavuus ja eettisyys

Laadullisen tutkimuksen luotettavuutta lisää aineiston sanatarkka litterointi mahdollisimman nopeasti haastattelutilanteiden jälkeen, tutkijan noudattama yhdenmukaisuus litteroinnissa ja aineiston luokittelussa sekä aineiston hyvä laatu, esimerkiksi selkeä haastattelutallenteiden kuuluvuus (Hirsjärvi & Hurme 2001, 185). Tutkimusta tehdessäni litteroin haastattelut mahdollisimman pian haastattelutilanteiden jälkeen. Tein haastattelut tiheällä aikataululla, alle kahden viikon aikana, joten en ehtinyt litteroida edellistä haastattelua ennen seuraavaa haastattelua. En koe tämän kuitenkaan vaikuttaneen aineiston latuun, sillä litteroin kaikki haastattelut yhtä tarkasti. Yhtä lukuun ottamatta haastatteluiden tallenteet olivat hyvälaatuisia, eikä häiriöääniä kuulunut, joten pystyin helposti litteroimaan koko haastattelut sanatarkasti. Yhdessä haastattelussa oli jonkin

verran taustääniä, joten muutamasta kohdasta en saanut useankaan kuuntelukerran jälkeen varmasti selvää. Jätin nämä kohdat huomioimatta aineistossani.

Laadullisen tutkimuksen tutkimustulosten luotettavuutta pohdittaessa voidaan ottaa huomioon, että tuloksia ei ole tarkoitus yleistää, vaan huomioida historiallisten ja kulttuuristen tekijöiden sekä jokaisen yksilön erilaisuuden vaikutukset tutkimustuloksiin. Laadullisen tutkimuksen tavoitteena on kuvata mahdollisimman hyvin tutkittavien käsityksiä ja heidän maailmaansa. Kuitenkin tutkijan tulee ottaa jatkuvasti huomioon oma vaikutuksena niin aineiston keräämisvaiheessa kuin tulkintavaiheessa. Tutkimuksen luotettavuutta lisää se, miten tarkasti tutkija on osannut raportoida ja perustella omat valintansa. (Hirsjärvi & Hurme 2001, 188–189.)

Aineiston luokittelun koin hieman haasteelliseksi johtuen siitä että, tein opinnäytetyöni yksin. Toisen tutkijan näkökulma olisi luokitteluvaiheessa tuonut varmaankin lisää erilaisia tulkintoja aiheesta. Pysin kuitenkin varmistamaan tekemäni tulkinnan useaan kertaan aineiston luokittelu- ja tulkintavaiheessa. Tarvittaessa tein muutoksia aiemmin tekemiini aineistoluokkiin sekä tulkintoihin, mikä lisää tutkimuksen luotettavuutta. Olen tutkimusta tehdessäni pyrkinyt luokittelemaan aineistoa mahdollisimman avoimesti, mutta olen kuitenkin ottanut jatkuvasti huomioon omat tulkintani ja näkökulmani aiheesta ja pyrkinyt perustelemaan tekemäni tulkinnat aineiston ja teoreettisen tiedon perusteella. Mielestäni tutkimuksen teossa on aina otettava huomioon historiallinen ja kulttuurinen näkökulma, jonka mukaan voidaan todeta, että saamani tutkimukset ovat luotettavia tämän aineiston ja tämän hetkisen tilanteen pohjalta, mutta jos sama tutkimus toteutettaisiin myöhemmin, saattaisivat tutkimustulokset erota saamistani tuloksista.

Tutkimuksen eettiset kysymykset liittyvät tiedon hankintaan sekä tiedon käyttöön. Tutkimusta tehdessä tutkija tekee jatkuvasti päätöksiä, joissa eettisyyden näkökulma tulee huomioida. Tutkimuksen teon eettisyys liittyy tutkimusluvan hakemiseen, tutkimusaineiston keräämiseen, tutkimuskohteen hyväksikäyttöön, osallisuuden näkökulmiin sekä tutkimuksesta tiedottamiseen. Tutkimuksessa mukana oleville pitää kertoa tarpeeksi tietoa tutkimuksen tarkoituksesta ja huomioida mukana olevien vapaaehtoisuus. Tutkimuksen raportoinnissa haastateltavien henkilöllisyys ei saa paljastua. Tutkimusta tehdessä tulee ottaa huomioon myös tutkimuksen teon seuraukset haastateltaville; esimer-

kiksi se, jos haastateltava joutuu palauttamaan mieleensä haastattelutilanteessa arkoja tai vaikeita aiheita. (Eskola & Suoranta 1998, 52–59.)

Tutkimuksen luotettavuuteen ja eettisyyteen liittyy myös aineiston luottamuksellinen käsittely. Raportista ei ole eroteltavissa haastateltujen vastauksia, aineisto on ollut vain tutkijan saatavilla ja aineisto on tuhottu tutkimuksen valmistumisen jälkeen. Raportissa ei mainita myöskään haastateltuja tahoja. Haastattelutilanteet olivat vapaaehtoisia ja ennen haastattelua kerroin haastateltaville pääkohdat tutkimuksestani ja korostin haastattelun luottamuksellisuutta. Kirjallista suostumusta haastatteluihin en haastateltavilta pyytänyt, sillä koin suullisen suostumisen haastatteluun riittäväksi. Tutkimuksen teon eri tilanteissa jouduin pohtimaan asioita moneen kertaan, ja eettisyys oli läsnä koko tutkimuksen teon aikana. Eniten eettisyys korostui haastattelutilanteissa sekä raportoinnissa. Koen, että työntekijöille haastattelutilanne ei ollut niin vaikea tai asiat eivät olleet niin arkoja, kuin ne olisivat olleet, jos olisin haastatellut esimerkiksi lasten vanhempia. Työntekijät eivät kertoneet oman elämänsä henkilökohtaisista kokemuksistaan tai omasta vanhemmuudestaan, vaan niistä käsityksistä ja kokemuksista, joita heillä työn kautta on muodostunut.

11.3 Kehittämisen- ja jatkotutkimusideat

Mielestäni laadullinen tutkimus sekä aineistonkeruumenetelmänä teemahaastattelu olivat tutkimuksen kannalta hyvin soveltuvia menetelmiä tämän tutkimuksen tarkoitukseen. Sain mielestäni kerättyä sopivan kokoisen aineiston ja vaikka määrällisesti haastattelujen määrä ei ollut kovin runsas. Koen, että hyvin onnistuneiden haastattelutilanteiden ansiosta sain paljon hyödyllistä aineistoa kerättyä lyhyessä ajassa. Aineiston analysoinnissa en myöskään koe olevan kehitettävää. Mutta näkisin kuitenkin, että jos tutkimusta olisin tehnyt työparin kanssa, olisi tulosten analysointiin saatu mahdollisesti hieman laajempi näkökulma.

Tässä tutkimuksessa olen keskittynyt työntekijöiden kokemuksiin, joten kehittämissideana olisi tutkimuksessa voinut keskittyä vaihtoehtoisesti joko sekä työntekijöiden että vanhempien omiin kokemuksiin tai pelkästään vanhempien omiin kokemuksiin. Koska Perheentalo on tällä hetkellä vasta suunnitteluvaiheessa, koen kuitenkin, että työnteki-

jöiden kokemusten keräämisestä oli tällä hetkellä enemmän hyötyä. Työntekijöillä on kokemusta siitä, millaiseksi tämänhetkiset vanhemmuuden tukemisen keinot ovat osoittautuneet ja millaisia tarpeita vanhemmuuden tukemiseen tällä hetkellä on ilmennyt.

Mielenkiintoisena jatkotutkimusaiheena näkisin vanhempien omien kokemusten selvittämisen vanhemmuuden tukemisesta, mitä vanhempien mielestä vanhemmuuden tukeminen on, mistä vanhemmat ovat saaneet tukea, sekä millaista tukea he olisivat tarvitsevat. Perheentalon oltua toiminnassa jonkin aikaa olisi mielenkiintoista selvittää, miten vanhemmat ja Perheentalon yhteistyötahot kokevat Perheentalon tukevan vanhemmuutta, ja miten toimintoja voisi edelleen kehittää, jotta vanhemmuuden tukeminen mahdollistuisi paremmin.

Toisena tähän tutkimukseen liittyvänä mielenkiintoisena jatkotutkimusaiheena olisi selvittää vanhempien kokemuksia omasta vanhemmuudestaan, mitkä asiat ovat vaikuttaneet heidän vanhemmuuteensa ja miten he ovat tarvitessaan saaneet tukea. Esimerkiksi tällä hetkellä ei ole paljonkaan olemassa olevaa tietoa siitä, miten vanhempien päihde- tai mielenterveysongelma vaikuttaa vanhemmuuteen, miten vanhempien työttömyys vaikuttaa vanhemmuuteen tai miten vanhemmuus erityistä tukea tarvitsevalle lapselle näyttäytyy.

Perheentalon toimintojen käynnistyttyä on mielestäni tärkeää arvioida sekä tutkia toimintaa monista eri näkökulmista, jotta toiminnalla pystytään vastaamaan jatkuvasti muuttuviin vanhemmuuden ja lapsiperheiden tarpeisiin. Uskon tästä työstä olevan hyötyä Perheentalon toimintojen suunnittelussa ja toteuttamisessa. Olen mielestäni saanut kerättyä laajasti useilta eri lapsiperheiden kanssa toimivilta tahoilta heidän kokemuksiinsa ja näkemyksiinsä siitä, mitä vanhemmuus ja vanhemmuuden tukeminen tällä hetkellä on ja miten Perheentalon toiminnoissa voisi vanhemmuuden tukemisen ottaa huomioon. Tutkimukseni tuloksia voidaan käyttää myös muita lapsiperheiden palveluita kehitettäessä tai suunniteltaessa.

LÄHTEET

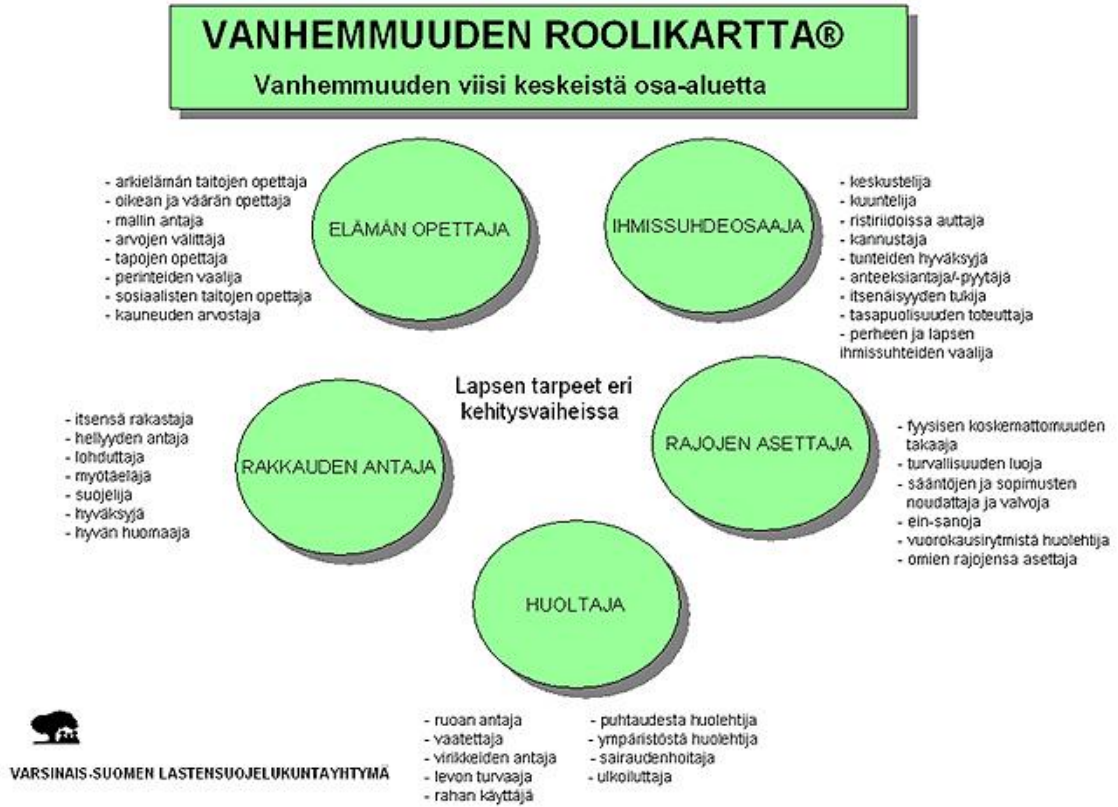
- Bardy, M. 2001a. Huoli lapsuudesta ja vanhemmuudesta. Teoksessa Bardy, M. Salmi, M. & Heino, T. Mikä lapsiamme uhkaa? Suuntaviivoja 2000-luvun lapsipoliittiseen keskusteluun. Stakes raportteja 263. Helsinki: Stakes. 13–19.
- Bardy, M. 2001b. Peruspalvelut ohenivat. Teoksessa Bardy, M. Salmi, M. & Heino, T. Mikä lapsiamme uhkaa? Suuntaviivoja 2000-luvun lapsipoliittiseen keskusteluun. Stakes raportteja 263. Helsinki: Stakes. 64–82.
- Cantell-Forsbom, A. 2004. Perhekeskus Hakusessa on kynnyks matalalla. Teoksessa Paavola, A. (toim.) Perhe keskiössä. Ideoita yhteistyöhön perheiden parhaaksi; kokemuksia Ruotsin Leksandista ja useista Suomen kunnista. Helsinki: Lastensuojelun keskusliitto. 8-23.
<http://www.lskl.fi/files/133/MNFHVZx.pdf>. 7.8.2011.
- Dufva, V. 2003. Sosiaali- ja terveysjärjestöperheet kuvassa. Teoksessa Niemelä, J. & Dufva, V. (toim.) Hyvinvoinnin arjen asiantuntijat. Sosiaali- ja terveysjärjestöt uudella vuosituhannella. Jyväskylä: PS-kustannus. 11–30.
- Eskola, J. & Suoranta, J. 1998. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere: Vastapaino.
- Harrikari, T. 2008. Riskillä merkityt. Lapset ja nuoret huolen ja puuttumisen politiikassa. Nuorisotutkimusseuran julkaisuja 87. Helsinki: Nuorisotutkimusseura.
- Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2001. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Yliopistopaino.
- Heimo, E. 2002. Erityistuen tarpeessa olevan lapsiperheen tunnistaminen ja psykososiaalinen tukeminen äitiys- ja lastenneuvolassa. Turun yliopiston julkaisuja. Sarja C: Osa 184. Turku: Turun yliopisto.
- Heino, T. Salmi, M. & Bardy, M. 2001. Lamaleikkaukset, hallinnon uudistukset ja ideologiset murrokset. Teoksessa Bardy, M. Salmi, M. & Heino, T. Mikä lapsiamme uhkaa? Suuntaviivoja 2000-luvun lapsipoliittiseen keskusteluun. Stakes raportteja 263. Helsinki: Stakes. 97–118.
- Hokkanen, T. 2002. ”Sitä eletään sitä eronneen perheen elämää.” Vanhempien ja lasten väliset suhteet. Teoksessa Rönkä, A. & Kinnunen, U. (toim.) Perhe ja vanhemmuus. Suomalainen perhe-elämä ja sen tukeminen. Jyväskylä: PS-kustannus. 119–141.
- Huhtanen, K. 2004. Varhainen puuttuminen - ennalta ehkäisevää ja korjaavaa toimintaa yhteiskunnan eri tasoil Teoksessa Keskinen, S. & Virjonen, H. (toim.) Vanhemmuuden ja lapsen kasvun tukeminen päivähoitossa. Helsinki: Tammi. 188- 210.
- Häggman-Laitila, A. 2001. Lapsiperhe-projekti ja varhainen tuki perheiden arjenhallinnassa. Teoksessa Pietilä, A-M. Vehviläinen-Julkunen, K. Häggman-Laitila, A. & Saastamoinen, H-M. (toim.) Preventiivinen perhehoitotyö. Terveyttä edistävien työmenetelmien arviointia Lapsiperhe-projektissa. Kuopio: Kuopion yliopisto, hoitotieteen laitos. 13–32.
- Hämäläinen, J. 2001. Syrjäytymisen ehkäisy, perhetyö ja vanhemmuuden tukeminen päivähoitossa. Teoksessa Hämäläinen, J. Pölkki, P. & Vornanen, R. (toim.) Lasten erityistarpeiden kohtaaminen päivähoitossa. Kuopio: Kuopion yliopistollinen opetussosiaalikeskus. 43–52.
- Ijäs, K. 2009. Arvot asuvat kotona. Ajatuksia perhearvoista. Helsinki: Kirjapaja.
- Itäpuisto, M. 2008. Pullon pohjimmaisat. Lapsi, perhe ja alkoholi. Helsinki: Kirjapaja.
- Julkunen, R. 2006. Kuka vastaa? Hyvinvointivaltion rajat ja julkinen vastuu. Helsinki: Stakes.

- Järvinen, R. Lankinen, A. Taajamo, T. Veistilä, M. & Virolainen, A. 2007. Perheen parhaaksi. Perhetyön arkea. Helsinki: Edita.
- Kalliomaa, M. 2004. Perhekeskustoiminta – perheiden kumppanuutta. Teoksessa Paa-vola, A. (toim.) Perhe keskiössä. Ideoita yhteistyöhön perheiden parhaaksi; kokemuksia Ruotsin Leksandista ja useista Suomen kunnista. Helsinki: Lastensuojelun keskusliitto. 8–23.
<http://www.lskl.fi/files/133/MNFHVZx.pdf>. 7.8.2011.
- Kekkonen, M. 2004. Vanhemmuutta etsimässä ja tukemassa. Stakes raportteja 281. Stakes: Helsinki.
- Kinnunen, T. 2006. Vertaistuki erityislapsen vanhempien voimavarana. Kasvatustieteen pro gradu – tutkielma. Jyväskylän yliopiston kasvatustieteen laitos.
https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/8787/URN_NBN_fi_jyu-2006372.pdf?sequence=1 15.8.2011.
- Kinnunen, U. & Mauno, S. 2002. Työ ja perhe-elämä vanhempien ja lasten näkökulmasta. Teoksessa Rönkä, A. & Kinnunen, U. (toim.) Perhe ja vanhemmuus. Suomalainen perhe-elämä ja sen tukeminen. Jyväskylä: PS-kustannus. 99–118.
- Kivimäki, R. 2003. Perhe tuli työelämään. Teoksessa Forsberg, H. & Nätkin, R. (toim.) Perhe murroksessa. Kriittisen perhetutkimuksen jäljillä. Helsinki: Gaudeamus. 186–201.
- Korhonen, M. 2002. Aina oli joku kotona. Teoksessa Kolbe, L. & Järvinen, K. Onks ketään kotona? Kasvatuksen suuntaa etsimässä. Helsinki: Tammi. 53–74.
- Koskela, R. Ero lapsiperheessä. Miten tukea lasta ja vanhempia? Helsinki: Lastensuojelun keskusliitto/Neuvo-projekti.
- Kristeri, I. 1999. Näe minut. Vanhemmuus ja lapsen kohtaaminen. Helsinki: Karasana.
- Kristeri, I. 2002. Vahvaan vanhemmuuteen. Helsinki: Kirjapaja Oy.
- Kuivakangas, J. 2002. Kuuluuko ääni, löytyykö kienot? Lähtökohtia lasten pahoinvoinnin tarkasteluun. Teoksessa Rönkä, A. & Kinnunen, U. (toim.) Perhe ja vanhemmuus. Suomalainen perhe-elämä ja sen tukeminen. Jyväskylä: PS-kustannus. 30–50.
- Kuronen, M. 2003. Eronnut perhe. Teoksessa Forsberg, H. & Nätkin, R. (toim.) Perhe murroksessa. Kriittisen perhetutkimuksen jäljillä. Helsinki: Gaudeamus. 103–120.
- Kuuskoski, E. 2003. Vertaistoiminta osana ihmisyyttä. Teoksessa Niemelä, J. & Dufva, V. (toim.) Hyvinvoinnin arjen asiantuntijat. Sosiaali- ja terveysjärjestöt uudella vuosituhanalla. Jyväskylä: PS-kustannus. 30–39.
- L417/2007. Lastensuojelulaki.
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417>. 2.8.2011.
- Murto, L. 2003. Sosiaali- ja terveysjärjestöt hyvinvointipalveluiden tuottajina. Teoksessa Niemelä, J. & Dufva, V. (toim.) Hyvinvoinnin arjen asiantuntijat. Sosiaali- ja terveysjärjestöt uudella vuosituhanalla. Jyväskylä: PS-kustannus. 64–85.
- Möttönen, S. 2002. Kunnat, järjestöt ja paikalliset verkostot. Teoksessa Ruuskanen, P. (toim.) Sosiaalinen pääoma ja hyvinvointi. Näkökulmia sosiaali- ja terveysaloille. Jyväskylä: PS-kustannus. 112–135.
- Nätkin, R. 2003. Moninaiset perhemuodot ja lapsen hyvä. Teoksessa Forsberg, H. & Nätkin, R. (toim.) Perhe murroksessa. Kriittisen perhetutkimuksen jäljillä. Helsinki: Gaudeamus. 16–38.

- Ovaska, M. 2004. Päiväkotihenkilökunnan näkemyksiä perhetyöstä ja Kasvutarveprojektista. Teoksessa Keskinen, S. & Virjonen, H. (toim.) Vanhemmuuden ja lapsen kasvun tukeminen päivähoitossa. Helsinki: Tammi. 59–72.
- Paavola, A. 2004. Leksandin Perhekeskuksen toimintamalli. Teoksessa Paavola, A. (toim.) Perhe keskiössä. Ideoita yhteistyöhön perheiden parhaaksi; kokemuksia Ruotsin Leksandista ja useista Suomen kunnista. Helsinki: Lastensuojelun keskusliitto. 8-23.
<http://www.lskl.fi/files/133/MNFHVZx.pdf>. 7.8.2011.
- Perheentalo 2011. Perheentalo Joensuu – suunnitteluhankkeen väliraportti ajalta 1.9.2010–30.4.2011. Pelastakaa Lapset.
- Pietilä-Hella, 2006. Perhekeskus – kohtaamisen tila ja paikka. Teoksessa Helminen, J. (toim.) Elämä koettelee, tuki kannattelee. Sosiaali- ja terveystalouden työ monimuotoisissa perhesuhteissa. Jyväskylä: PS-kustannus. 63–78.
- Pulkkinen, L. 2002. Koti, koulu ja yksityinen elämänpiiri hyvän elämän ankkureina. Teoksessa Rönkä, A. & Kinnunen, U. (toim.) Perhe ja vanhemmuus. Suomalainen perhe-elämä ja sen tukeminen. Jyväskylä: PS-kustannus. 14–29.
- Ruuskanen, P. 2002. Sosiaalinen pääoma hyvinvointipoliittisessa keskustelussa. Teoksessa Ruuskanen, P. (toim.) Sosiaalinen pääoma ja hyvinvointi. Näkökulmia sosiaali- ja terveysaloille. Jyväskylä: PS-kustannus. 5–27.
- Räsänen, J. 2006. Voimaantumisen mahdollistaminen ja ratkaisut. Yhteiskunnan, yhteisön ja yksilön valtaistaminen. Järvenpää: Julkiviestintä Oy. Suomen Työvalmennusakatemia julkaisu.
- Rönkä, A. & Kinnunen, U. 2002. Johdanto. Teoksessa Rönkä, A. & Kinnunen, U. (toim.) Perhe ja vanhemmuus. Suomalainen perhe-elämä ja sen tukeminen. Jyväskylä: PS-kustannus. 4–11.
- Rönkä, A. Viheräkoski, J. Litsilä, R. & Poikkeus, A-M. 2002. Nuoret ja vanhemmat perhesuhteiden muutoksessa. Teoksessa Rönkä, A. & Kinnunen, U. (toim.) Perhe ja vanhemmuus. Suomalainen perhe-elämä ja sen tukeminen. Jyväskylä: PS-kustannus. 51–71.
- Rönkä, A. Kinnunen, U. & Sallinen, M. 2005. Vanhempien työ ja lasten hyvinvointi. Teoksessa Takala, P. (toim.) Onko meillä malttia sijoittaa lapsiin? Helsinki: Kelan tutkimusosasto. 170–186.
- Saastamoinen, M. 2009. Aikalaiskeskustelua yhteisöllisyydestä. Teoksessa Filander, K. & Vanhalakka-Ruoho, M. (toim.) Yhteisöllisyys liikkeessä. Jyväskylä: Kansanvalistusseura. 33–66.
- Salmi, M. 2001. Työelämän vastuu vanhemmuudesta ja lapsuudesta. Teoksessa Bardy, M. Salmi, M. & Heino, T. Mikä lapsiamme uhkaa? Suuntaviivoja 2000-luvun lapsipoliittiseen keskusteluun. Stakes raportteja 263. Helsinki: Stakes. 54–57.
- Salmi, M. & Säntti, R. 2001. Lapsiperheiden tulonsiirrot ovat jääneet jälkeen. Teoksessa Bardy, M. Salmi, M. & Heino, T. Mikä lapsiamme uhkaa? Suuntaviivoja 2000-luvun lapsipoliittiseen keskusteluun. Stakes raportteja 263. Helsinki: Stakes. 41–48.
- Sauli, H. 2001a. Lapsiperheiden tulot. Teoksessa Bardy, M. Salmi, M. & Heino, T. Mikä lapsiamme uhkaa? Suuntaviivoja 2000-luvun lapsipoliittiseen keskusteluun. Stakes raportteja 263. Helsinki: Stakes. 31–35.
- Sauli, H. 2001b. Lasten köyhyys on lisääntynyt. Teoksessa Bardy, M. Salmi, M. & Heino, T. Mikä lapsiamme uhkaa? Suuntaviivoja 2000-luvun lapsipoliittiseen keskusteluun. Stakes raportteja 263. Helsinki: Stakes. 35–40.
- Sauli, H. 2001c. Vanhempien työhön osallistuminen ja työajat. Teoksessa Bardy, M. Salmi, M. & Heino, T. Mikä lapsiamme uhkaa? Suuntaviivoja 2000-luvun

- lapsipoliittiseen keskusteluun. Stakes raportteja 263. Helsinki: Stakes. 48–53.
- Sauli, H. & Kainulainen, S. 2001. Yhteiskunnan muutos ja lapsiperheet. Teoksessa Törrönen, M. (toim.) Lapsuuden hyvinvointi. Yhteiskuntapoliittinen puheenvuoro. Vantaa: Pelastakaa Lapset. 42–57.
- Sauli, H. & Salmi, M. 2001. Suomalainen lapsi ja perhe. Teoksessa Bardy, M. Salmi, M. & Heino, T. Mikä lapsiamme uhkaa? Suuntaviivoja 2000-luvun lapsipoliittiseen keskusteluun. Stakes raportteja 263. Helsinki: Stakes. 23–27.
- Sevón, E. & Huttunen, J. 2002. Odottavan äidin vastuu. Teoksessa Rönkä, A. & Kinnunen, U. (toim.) Perhe ja vanhemmuus. Suomalainen perhe-elämä ja sen tukeminen. Jyväskylä: PS-kustannus. 72–98.
- Solantaus, T. 2001. Lapset ja vanhemman mielenterveyden häiriö. Teoksessa Inkinen, M. (toim.) Näkymätön lapsi aikuispsykiatriassa. Helsinki: Tammi. 19–35.
- Tamminen, T. 2004. Olipa kerran lapsuus. Helsinki: WSOY.
- Tapio, N. Seppänen, P. Hyppönen, T. Janhunen, T. Prusila, L. Salo, S. Toivanen, R. & Vilén, M. 2010. Parisuhde ja vanhemmuus. Teoksessa Vilén, M. Seppänen, P. Tapio, N. & Toivanen, R. (toim.) Kohtaamisia lapsiperheissä. Menetelmiä perhetyöhön. Helsinki: Kirjapaja. 101–168.
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2002. Laadullinen tutkimus ja sisällön analyysi. Helsinki: Tammi.
- Törrönen, M. 2001. Globalisoitua hyvinvointi. Teoksessa Törrönen, M. (toim.) Lapsuuden hyvinvointi. Yhteiskuntapoliittinen puheenvuoro. Vantaa: Pelastakaa Lapset. 152–156.
- Vanhalakka- Ruoho, M. & Filander, K. 2009. Matkan opetukset. Teoksessa Filander, K. & Vanhalakka-Ruoho, M. (toim.) Yhteisöllisyys liikkeessä. Jyväskylä: Kansanvalistusseura. 375-386.
- Varsinais-Suomen lastensuojelukuntayhtymä.
http://www.vslk.fi/index.php?option=com_content&view=article&id=10&Itemid=11 14.10.2011.
- Vilén, M. Vihunen, R. Vartiainen, J. Sivén, T. Neuvonen, S. & Kurvinen, A. 2006. Lapsuus. Erityinen elämänvaihe. Helsinki: WSOY.
- Viljamaa, M-L. 2003. Neuvola tänään ja huomenna. Vanhemmuuden tukeminen, perhekeskeisyys ja vertaistuki. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Vornanen, R. 2001. Lasten hyvinvointi. Teoksessa Törrönen, M. (toim.) Lapsuuden hyvinvointi. Yhteiskuntapoliittinen puheenvuoro. Vantaa: Pelastakaa Lapset. 20–41.
- Välimäki, T. Lapsiperheiden kokemuksia varhaisesta tuesta. 2001 Teoksessa Pietilä, A-M. Vehviläinen-Julkunen, K. Häggman-Laitila, A. & Saastamoinen, H-M. (toim.) Preventiivinen perhehoitotyö. Terveyttä edistävien työmenetelmien arviointia Lapsiperhe-projektissa. Kuopio: Kuopion yliopisto, hoitotieteen laitos. 115–142.

Vanhemmuuden roolikartta

(Varsinais-Suomen lastensuojelukuntayhtymä)

Tutkimuslupahakemus

 Pelastakaa Lapset - Rädda Barnen

TUTKIMUSLUPAHAKEMUS

Hakijan hakijoiden nimi/ nimet Merja Kuukasjärvi		puhelin [REDACTED]
osoite [REDACTED]		
sähköpostiosoite [REDACTED]		
oppilaitos yliopisto	☐ muu korkeakoulu	☐ keskiasteen / ammatillinen koulu
☒ ammattikorkeakoulu	☐ muu oppilaitos	☐ muu taustayhteisö
tutkimuksen ohjaaja [REDACTED]		
toimipaikka ja osoite Itä-Suomen aluetoimisto, Suvantokatu 2 80100 Jaensuu		puhelin [REDACTED]
oppiarvo / ammatti Tukihenkilö- ja tukiperhetoiminnan koordinaattori		
tutkimuksen nimi ja aihe lyhyesti kuvattuna Työntekijöiden käsitykset vanhemmuuden tukemisesta – Perheentalon mahdollisuudet tukea vanhemmuutta. Opinnäytetyön tarkoituksena on tutkia miten Perheentalon suunnittelussa mukana olleet työntekijät käsittävät vanhemmuuden tukemisen sekä miten vanhemmuutta voidaan tukea Perheentalossa.		
tutkimuksen kohderyhmä Perheentalon suunnittelussa mukana olleet työntekijät		
tutkimussuunnitelman hyväksymispäivämäärä oppi-tutkimuslaitoksessa 15.6.2011		X varsinainen tutkimussuunnitelma liitteenä
tutkimuksen tyyppi väitöskirja		
☒ ammatillinen opinnäyte	☐ lisensiaattitutkimus	☐ Pro Gradu
	☐ muu opinnäyte	muu, mikä tieteellisiä ja yleistajuisia artikkeleita
Pääasiallinen tutkimustapa/ -menetelmä		
☐ kysely koeseteleima	☒ haastattelut	☐ asiakirja- tai tilastoanalyysi
	☐ havainnointi	☐ muu, mikä
Aineiston suunniteltu keruu-aika 1.8.2011	päätyy 30.9.2011	tutkimuksen arvioitu valmistumisaika 31.10.2011
Tarvitvat salassa pidettävät asiakirjatiedot, mitä tietoja ja mistä		
Muut tutkimuksessa käytettävät tiedot kuten haastatteluin ja kyselyin saatavat tiedot, mallit yhteydenottokirjeistä ja suostumusasiakirjoista liitteeksi		
Tutkimusaineiston suojaus, missä säilytetään, ATK:lla käsiteltävän aineiston suojaustapa (mahdollisesti käyttäjätunnukset, salasana yms.)		

 Pelastakaa Lapset - Rädda Barnen

tunnisteedot	☐ tunnisteedot säilytetään ja analysoidaan	
perustelut tunnistetietojen säilyttämiselle		
tutkimusrekisterin hävittäminen		
☐ kaikki tunnistetiedot hävitetään		
tutkimusrekisterin arkistointi		
☐ ilman tunnistetietoja		
☐ tunnistetiedoin arkistolaissa tarkoitetun viranomaisen aineistona arkistolain säännösten nojalla arkistonmuodostussuunnitelman mukaisesti		
☐ tunnistetiedoin kansallisarkiston luvalla		
Arvioitu Pelastakaa Lapset ry:n työpanos ja aiheutuvat kustannukset järjestölle		
Ohjaus aluetoimistosta, ei muita kustannuksia		
sitoumukset		
Minä allekirjoittanut vakuutan noudattavani sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeudesta annetun lain 14 §:ssä säädettyä asiakirjasalaisuutta sekä saman lain 15 §:ssä säädettyä vaitiolovelvollisuutta ja hyväksikäyttökieltoa niiden tietojen osalta, jotka olen saanut tehdessäni tutkimusta Pelastakaa Lapset ry:ssä.		
Hakija sitoutuu lisäksi luovuttamaan yhden kappaleen valmistuneesta tutkimuksesta Pelastakaa Lapset ry:n keskuustoimiston kirjastoon.		
allekirjoitukset salassa pidettäviä tietoja käsitteleviltä henkilöiltä		
paikka ja pvm	allekirjoitus ja nimenselvennys	henkilötunnus
	allekirjoitus ja nimenselvennys	henkilötunnus
paikka ja pvm	allekirjoitus ja nimenselvennys	henkilötunnus
paikka ja pvm		hakijan allekirjoitus ja nimenselvennys
Joensuu 17.6.2011		MERJA KUUKASJÄRVI
Päätös		
☒ tutkimuslupa hyväksytty		
☐ tutkimuslupa hylätty		
Mahdolliset lisäehdot:		
yhteyshenkilö Pelastakaa Lapset ry:ssä		
(Riitta Hyytiäinen) Eeva-Liisa Wallius		
paikka ja pvm	päättäjien allekirjoitukset ja nimenselvennykset	
Helsinki 28.6.2011	Riitta Hyytiäinen	
jakelu		
☒ hakijalle		
☒ Pelastakaa Lapset ry:n yhteyshenkilölle		
☐ oppilaitoksen tutkimuksen ohjaajalle		
Liitteet		

Teemahaastattelurunko

TAUSTATIEDOT

- Nimi
- Työpaikka - Kauanko on ollut työssä - Keskeisimmät työtehtävät

VANHEMMUUS

- Nykyajan vanhemmuus – Ympäristön odotukset – Tuen riittävyys
- Muutokset esim. edellisen sukupolven vanhemmuuteen
- Nykyajan vanhemmuuden haasteet ja voimavarat
- Huoli vanhemmuudesta ja lapsuudesta

MITÄ ON VANHEMMUUDEN TUKEMINEN?

- Vanhemmuuden tuen käsittäminen/kuvaileminen
- Tuen tarpeen näkyminen lapsissa, perheissä, vanhemmissa
- Asiat ja tilanteet joissa tukea tarvitaan – Mihin järjestön/palvelun vanhemmat tarvitsevat tukea - lapsien, perheiden ja vanhempien haasteet
- Mistä tuen tarve johtuu
- Vanhemmuuden tukemisen merkitykset/mahdollisuudet
- Tuen tarpeen muuttuminen eri elämäntilanteissa

MITEN VANHEMMUUTTA VOIDAAN TUKEA?

- Mistä vanhemmat saavat tukea
- Vanhemmuuden tukemisen erilaiset muodot, menetelmät ja työvälineet
- Järjestön/palvelun tuen muodot, menetelmät ja työvälineet
- Millaista tukea: palvelut - paikka – toteutus, vertaiset / vapaaehtoiset / ammattilaiset
- Mikä on koettu toimivaksi, mikä haasteelliseksi

VANHEMMUUDEN TUKEMINEN TULEVAISUUDESSA

- Tulevaisuuden tarpeet – Mikä toimii, Mitä kehitettävää
- Uudet työmuodot tai palvelut
- Vanhempien saaminen osallistumaan
- Odotukset Perheentalolta

Analyysipolku

1. Litterointi ja aineistoon perehtyminen
2. Aineiston järjestely teemoittain
3. Analyysiyksikön päättäminen. Aineiston pelkistäminen eli tutkimusongelman kannalta oleellisten asioiden alleviivaaminen aineistosta, eri aiheet eri väreillä.
4. Samaa aihetta koskevat ilmaukset luokitellaan omiin luokkiinsa. Yhteensä 6 luokkaa.
5. Muodostuneista luokista samankaltaisuuksien ja erojen etsiminen, samankaltaiset asiat luokitellaan omaan luokkaansa
6. Alkuperäisilmausten pelkistäminen
7. Pelkistettyjen ilmausten luokittelu alaluokkiin ja luokkien nimeäminen luokkaa kuvaavalla nimellä. Alaluokkia 60.
8. Alaluokkien ryhmittely yläluokkiin ja luokkien nimeäminen luokkaa kuvaavalla nimeällä. Yläluokkia 24.
9. Teoreettisten käsitteiden muodostaminen -> pääluokkien muodostaminen ja nimeäminen. Pääluokkia 14.
10. Yhdistävien luokkien muodostaminen pääluokista. Yhdistäviä luokkia 6.

Esimerkki aineiston luokittelusta

ALKUPERÄISILMAUS	PELKISTETTY ILMAUS
niin se on se vanhempana olemiselle ja niille vanhemmuuden haasteille ja ilmiöille ja ideoille ja oivalluksille ja niille on tila ja paikka	tila ja paikka vanhempana olemiselle, vanhemmuuden haasteille, ilmiöille, ideoille sekä oivalluksille
pitäis tukee sillä tavalla, ettei mee tekemään sitä vanhemmuutta sillä tavalla, että pitäis saada autettua sitä että jaksais se vanhempi ite tehdä ja osais se vanhempi ite tehdä,	vanhemman auttamista, että vanhempi itse osaa ja jaksaa tehdä itse

ALALUOKKA	YLÄLUOKKA	PÄÄLUOKKA	YHDISTÄVÄ LUOKKA
VANHEMPIEN VOIMAANTUMINEN	VANHEMMAN VOIMAANTUMINEN	<i>VANHEMMUUDEN TUKEMISELLÄ MUUTOKSIA PERHEEN ARKEEN</i>	ENNALTAEHKÄISEVÄN VANHEMMUUDEN TUKEMISEN MERKITYKSET
VANHEMMUUDEN ILON SAAMINEN			
VANHEMPIEN OMAN JAKSAMISEN LISÄÄNTYMINEN			
ARJEN SUJUMISEN LISÄÄNTYMINEN	MUUTOKSET PERHEESSÄ		
MUUTOKSET LAPSEN ELÄMÄSSÄ			
MUUTOKSET VANHEMMUudessa			
ENNALTAEHKÄISEVÄ TUKEMINEN	ONGELMIEN ENNALTAEHKÄISEMINEN	<i>ENNALTAEHKÄISEVÄN TUEN MERKITYKSET</i>	